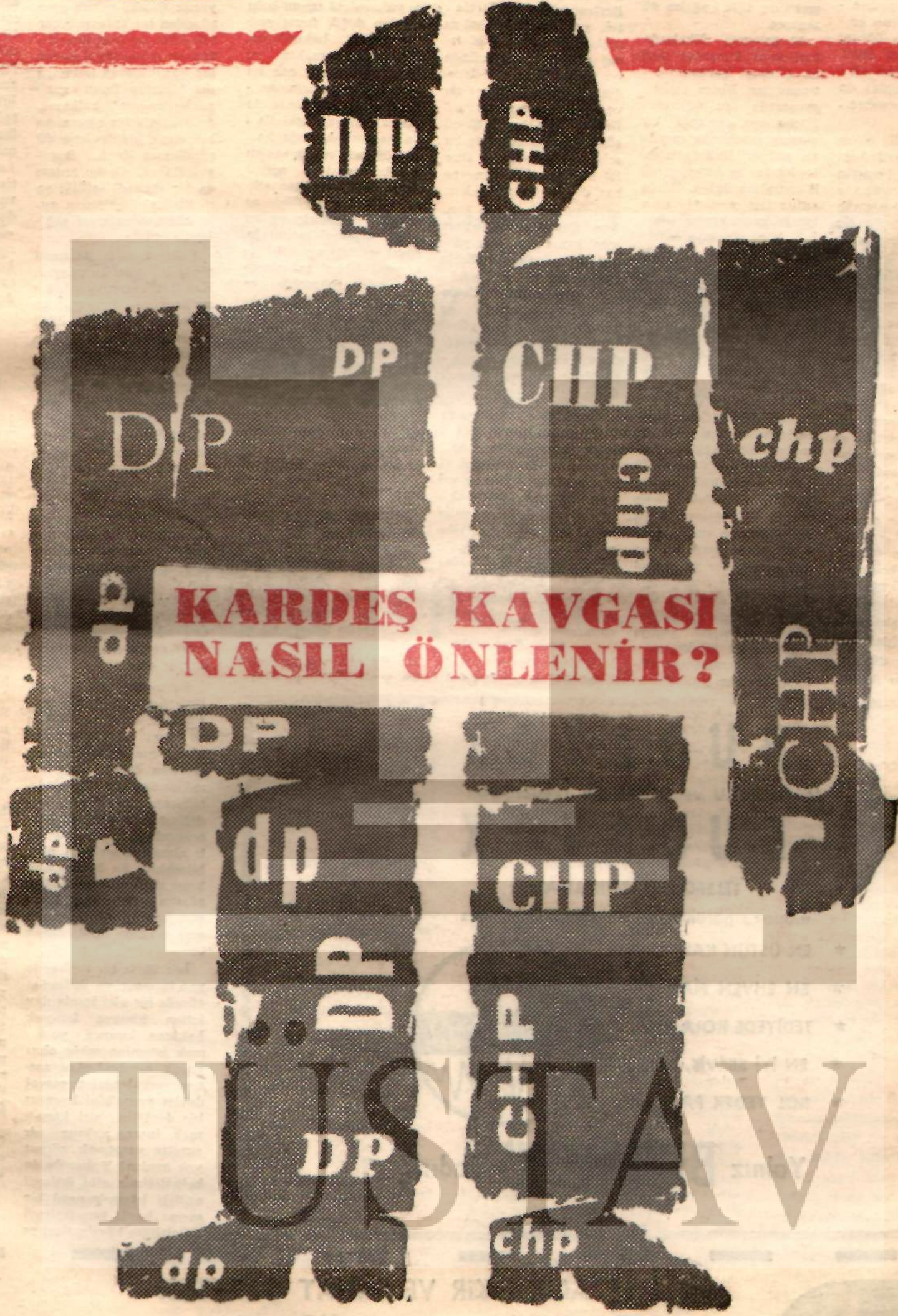

YÖN

HAFTALIK GAZETE

ZİNDE
KUVVETLER
NE İSTİYOR?

**KARDEŞ KAVGASI
NASIL ÖNLENİR?**

“STATÜKOCULARA SON İHTAR,,

OKUYUCUDAN YÖNE

Ağalar düzeni

Ağalık tüm toprak üstüne olmaz ya. Ağalığın da türlü türlü biçimleri var. Yönleri, isterleri, ilkeleri ayrışımly yalnızca. Toplumumuzun çoğunluğu «Ağalar» düzeni nin baskısı altında daha. Ortaçağ kalıntısı bu düzen, bu uygar çağda da isterlerini sürdürmektedir.

Kendimce, ağalık biçimlerini şu denli sıraladım: Toprak ağaları, siyaset ağaları, yolacı (tarikat) ağaları. Toplumun üstünde yürütülen üç sınıftır, üç devsel güç. Alışılmışın boyunduruğundan kurtulamadı toplumumuz. Bu çıkar düzeni varoldukça kurtulamıyacaktır da.

Bir toprak ağası ilz bir siyasal ağanın, bir yolacı ağanın, ülkemizde yaratığı yıkımlıklar ayrışımlydır. Üçlü — ağa biçiminin üçü de toplum ya

pisinin, onun sosya gerek sinmelerinin ülkelerini ne denliklerini yıkmaktadır. Hangi açıdan hangi yönden bakarsanız bakın «üçlü ağa düzeni»nin sürdürdükleri kuramlar şu denlidir: Toprak ağaları, soluksuz, tedirgin, bunaltılı, örgütsüz emekçilerin emeklerini sömürmekte dir. Siyasal ağalar daha etkin oluyor, daha zararlı daha yıkımlıklar yaratıyorlar toplum düzeninde. Yolacı ağalar da etki

sel yönden geri kalmazlar devrim yapıtlarını yıkılmaktan. Üçlü ağalar, üç gense bir biçimde kapsamışlar toplumumuzu. Toplum katında bir yandan «toprak», öte yandan «düğünce» çöli haline getirilmektedir üçlü ağalar düzenince.

Az gelişmiş ülkelerde toplumsal kuramlar yerine, bireysel kuramlar orturmıştır. Bizim toplumumuzda da böyledir! Kamu oyu, ayrıntılı bir oluşum sonucunda meydana geliyor. İlkil (primer) toplumlar da bireyler millî sorunlara ilgisiz. Görüş «ufuk»ları çevresel sınırlar içinde kalmaktadır çokluk. Millî piyasaya katılmaları «Ağa» aracıyla gerçekleşiyor ilkil toplumlarda oy sorunu önemli değildir. O'nu özgülüğün bir koşulu olarak değil, «Ağa»ya karşı yerine getirilmesi gereken bir görev sayıyorlar.

Her işte ağalara başeğen bir toplum düzeninde, sosyal eşitlik (adalet) sağlanamaz. Sosyal eşitlik sağlanırsa: «Ağalar Düzeni» bozulur!...

Ülkemizde ilkil erupların düşünsel yönünü deşirtmek millî siyasaya ağaların etkisinden uzak bilinçli olarak katılmalarını sağlamak olmalıdır ilk koşul! Ama bunu nasıl yapacağız? Sosyal eşitlikle, sosyal kalkınma ile Bunun içinde toplumsal yapıyı değıstirecek köklü reformlara gereksinme (ihtivaç) vardır.

Üçlü ağaların toplum sal yapıyı değıstirecek köklü reformları yapmaları bir gerçektir. Bu soruna bir de çağımızın büyük adamı Bertrand Russell'in görüşüyle değinmek yerinde olur. Bertrand Russell «Devletin, yurttaşların rahatını sağlamaya yarıyan bir araç olarak değil, özünde iyi ya da kötü olabileceğini düşünen filozofları ve politikacıları var. Ben kendim, bu türlü düğüne katılmakta hiç bir sebep görmüyorum. Devlet bir soyutlamadır, ne haz duyar, ne acı çekmez, ne umutlanır, ne de korkar. Devletin niyetleri sandığımız şey, onu yöneten kişilerin niyetlerinden başka bir şey değildir. O kadar ki, devletin yüceltilmesi, aslında az sayıda yöneticilerin yüceltilmesidir sadece. Hiç oir demokrat bu kadar haksız bir teoriyi hoş görmez der.

Yasaları yuvarlak ve üstü kapalı soyutlamalardan kurtarmak; toplum kalkınması için girişimlerini teşvik etmek için ken girişimlerden uzaklaşmak ya da bu girişimleri belirli toplum katlarına varlarına kullanmak; hukuk devleti anlayışına kavuşturmak Hersey toplum için ilkesini benimseven Atatürkçülere çok gerek sinmemiz vardır.

Hadi Özgümlük
(Albay Demet Okulu Müdürü - Kütahya)

Fırsat eşitliği

Eşitlik prensibini çoğumuz «kanun önünde eşit olma» diye anlar ve üzerinde pek durmayız. Halbuki bugün eşitlik kavramı yukarıdaki tanım bakımından değil, fırsat eşitliği deyimini bakımından bir önem taşımakta ve düşünürleri daha çok bu yönden ilgilendirmekte dir. Çünkü çağımızda, taliter olmayan devletlerin hemen hepsinde kanun önünde eşitlik sağlanmış, bu siyasal ve sosyal bir mesele olmaktan çıkmıştır. Fakat özellikle az gelişmiş ülkelerde ve bu arada memleketimizde fırsat eşitliği prensibi yeni yeni dikkat bakışlarını üzerine çekmekte ve bu ülkelerin çözümlenmesi en güç meselelerinden biri olmaktadır.

Geçenlerde kendisine ilimce değer verdiğim bir profesör de bu Anayasa prensibini konuşmasında sadece «Kanun önünde eşit olma» yönünden inceledi. Eşitliğin iktisadi alanında eşit olma demek olmaktadır belirttikten sonra Kanunla artık Türkiye'de bu kavramın, bu şekilde işleme devresi geçmiş; prensip bugün daha çok iktisadi bir görüş altında incelenmeye başlanmıştır. Başımızda malûm çıkarıcılar dışındaki her gün işlenen bu görüşün ilim çevrelerinde de ele alınması tartışılması ve genelleştirilmesi or

rülmesi gerektiğini sanıyorum.

Şimdi yukarıda belirtilen şu fikir üzerinde duralım: Eşitlik iktisaden eşit olmak, demek değil dir. «Eyet, sayın profesörün bu fikrini kabul ediyoruz. Çünkü eşitlik prensibinden bu anlamı çıkar sak bile; bu gerçekleşti rilmesi mümkün olmayan bir hayal olarak kalmaya mahkûmdur. Bunu gerçekleştirmeye kalkmak, demokratik bir nizama kabul etmiş bir devlette düşünülemez dahi... Sovyet Rusya bile bu anlamda bir iktisadi eşitliği yani kişilerin iktisaden aynı güte olmalarını sağlayamamıştır.

Fakat burada kafamızı şöyle bir soru kurcalıyor. Kendi ülkemizi gözönüne getirerek diyorum ki, iktisaden eşit olma düğü nülemediğine ve zaten düşünülse bile gerçekleştiremeyeceğine göre bunu istemek safillik olur. Fakat, acaba iktisadi eşitsizlik, kişinin temel hak ve hürriyetlerini serbestce kullanmasına engel oluyorsa; iktisaden güçsüz olanları bilerek veya bil miyerek iktisaden güçlü olanların kulu haline getiriyorsa, bu duruma temel hak ve hürriyetlerin sağlanmasını üzerine alan devletin müdahalesi gerekmez mi? Sanıyorum ki politikacıların ve ilmi otoritelerin cevaplandırması gereken nokta budur.

Bir toplum düşünün ki, iktisaden güçlü olanların (ağa, eşraf v.s.) oyları na karşı durduğunuzda o toplumda yasavamaya caksınız. Yuvaraktan top rağınızdan sürülüp atıl caksınız. Toprağın işlediginiz ağa sizi malları arasında sayacak «bes altı hizmetkârım var» diye bilecektir. En önemli hak kınız olan yaşam hakkı, ağanın menfaatine karşı çıktığınızda göz kırparca sına ortadan kaldırılacaktır.

İşte böyle bir toplumda yasıyorsanız ve iktisaden güçsüz bir kişi iseniz dev letten himaye istemek hakkına, insanca yaşama istemine sahip olma yacak mısınız? Anayasasına sosyal adalet, sosyal devlet prensibini koymuş bir devletin sizi korumak, insana yakışır bir surette yaşamak görevi yok mudur? Yukarıda da belirttiklerimiz gibi iktisadi eşitliği istemek nasıl bir sacma havâli ise; iktisadi eşitsizliğin hürriyetleri or

tadan kaldırdığı bir toplumu savunmak ve buna bir çare aramak da o kadar saçma bir fikir olur. Bu, çıkarıcılıktır, hürriyet düşmanlığının ta kendisidir.

Anayasamız, sosyal farklılıkların giderilmesini devlete yüklemiştir. 12. madde Devletin, fer din maddî ve manevî gelişimine engel olan hususları kaldıracağını belirtmektedir. Biz buna rağmen şimdilik devletten ferdi geliştirmeyi değil; onu serbestçe yaşama hakkına sahip kulmasını istiyoruz. Köylerde bir «öz vardır. Bazı topraksızlar durumunu anlatmak için «Ölsem gömülecek bir kârış yerim yok» derler. Fakat toprakla yirmidört saat uğraşan ve didişen de onlardır.

Mehmet BAYDAR
YÖN

Komünist mi?

Mecmuasını geç tâkip etmeye başladım. Arzede yim: Bu sene Ağustos ayında bir arkadaşta 28 sayı (1-26 sayılar) ihtiva eden Yön mecmuasını cilt lenmiş olarak gördüm. Önce arkadaşına acıdım. Münevver bir insan olarak «Yön» mecmuasını nasıl okuyor diye. Birkaç gün sonra fikrimi arkadaşuma üstü kapalı olarak aktım. «Yön solcu dur» dedim. «Yön komünisttir» dedim. «Yön Türkiyede sınıf kavgalarına önyak oluyor» dedim. Kısaca dedim dedim de dim. Sonunu şöyle bağladım lafımın: «Yön Komünist fikirlerini sosyalizm perdesi altında gizliyor. Komünizm Türkiye de kanunen yasaktır. ya»

Arkadaş güldü. Bu acı bir gülüşü bana «Hiç Yön mecmuasının herhangi bir sayısına şöyle bir karıştırdınız mı?» diye sordu. Cevabım şu oldu: «Ben Komünist solcu bir mecmuayı kırk para da olsa alıp okumam. Arkadaşım «Senden rica ediyorum, benim Yön cildini al şöyle bir tetkik et. Ama kafandaki bütün peşin fikirleri atarak oku, sonra yine kötü dersene sana 2 çocuğum üzerine yemin ediyorum ben de al mayacak ve elimdeki bütün mecmuaları yakacağım» dedi.

Uzatmavavım efendim. O günden bu güne «Yön» okuyorum. Tiryakisi oldum.

Mahir YÖRÜK
(Avadan Köyü - Yd. Sb. Öğretmeni)

BUDAVOX

MANYETOLU ve OTOMATİK Telefonlarını

BUDAVOX

TELEFON SANTRALLARINI

mutloka görünüz, tercih edeceksiniz, zira

- * EN ÜSTÜN KALİTE,
- * EN EHVEN FİYAT,
- * TEDİYEDE KOLAYLIK
- * EN İYİ SERVİS,
- * BOL YEDEK PARÇA

Yalnız **BUDAVOX'** dadır

Yön — 67

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın, Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

BAKIS

Tepesi üstü duran ağaç

Bu böyle devam etmez

Zinde kuvvetlerin son sahlanışı, çabuk umutulan bazı sade gerçekleri gözler önüne serdi:

1. Rejim, aradan bir buçuk yıl geçtiği halde oturmuş olmaktan çok uzak. İktisatçı deyimleriyle, istikrarsız mu vazene hâlinde. Bir kıvılcım, kontrolü mümkün olmayan infilâkler yaratmaya kâfi geliyor.

2. Gerici kuvvetlerin iktidara gelebilecekleri, gelseler bile barınamıyacakları ortaya çıktı. Türkiye'de oy sayısının dışında, farklı bir kuvvet dengesi mevcut.

3. 27 Mayıs, barajları yıkarak, zinde kuvvetlerde sosyal değişme isteğini körüklemiştir. Bu çevrelerde, yeni ve ileri bir Türkiye özlemi yayılıyor ve yoğunluk kazanıyor.

4. Eski Türkiye'nin temsilcisi hâkim sınıflarla, yeni bir Türkiye'nin özlemini çeken zinde kuvvetler arasında ki ayrık gidiş genişliyor. Statükonun en kudretli temsilcisi gözükken iyi niyetli İnönüye karşı duyulan eski gülerden kalma güven zayıflıyor. 27 Mayıs'tan önce zinde kuvvetlerde yeni bir Türkiye özlemi uyandırılan, fakat bu Türkiye'ye götüreceği yolu açmasını bilemeyen İnönü, gittikçe gerilerde kalıyor. Eski devir hasretlerine karşı girişilen gençlik hareketlerinde bile, «İnönü, İnönü çok yaşa» havkurları artık işitilmiyor. Onun yerini, «Statükoculara son ihtar» kükremeleri aldı.

Bu durum, böyle devam edemez.

Memnu meyva

Sayın İnönü de kendi açısından, «Bu durum, böyle devam edemez» diyor. Tedbirler araştırıyor. Zinde kuvvetlerin öfkesi karşısında paniğe kapı-

tan AP. nin Donkişot mizaçlı yöneticilerini tasfiyeye, ellinden geldiği kadar partinin itibarını kurtmaya ve halkın tutmadığı «mutedil» etiketinden sıyrılıp, «Akıncılık» kartvizitini taşınmaya özenen uslu AP. ilerin iş başına gelmesini sağlamaya çalışıyor. Bir defa daha medet umulan çare bu. Müfritler, yani acemiler gidip, yerlerine mutediller, yani ustalar gelirse, denizler durulur, ortalık yatışır deniyor. Yağma düzenini, sövak külhanbeyliğini bırakıp, Osmanî efendisi üslûbuyla savunursanız, işler düzeldir, rejim oturur, buyuruluyor. Hem sonra, vatan sahında bütün talihsizliklerinin sebebi CHP. ye ve İnönüye yüklemeye alışmış geniş halk kütelleri bulunduğu müddetçe, bir kaç yüz adamın süt dökmüş kedilere döndürülmesi neyi değiştirir ki? Sayın İnönü, bu politika yı çok denedi. Rejimin ilk günlerinde Başbakan, bütün parti liderleriyle uzun bir balayı devresi yaşadı. İnönü, balayı günlerinde, sık sık, «Artık eski devir geride kaldı. Bütün parti liderleriyle medeni münasebetler kurduk. Bu halkta da örnek olacak, kardeşlik gelecek» diyordu. Ne çıktı? Geniş halk kütellerinin huzursuzluğu devam ettiği müddetçe, memnu meyveyi sıracak politikacılar her zaman ve her yer de çıkacaktır.

DP. mirasını paylaşan partilerin başlarında, 27 Mayıs'ın ilk Genel Kurmay Başkanlığı ilk Maliye Bakanı var. Ne değişiyor? Asıl dâvâ belki de bir gün kanlı kardeş kavgalarına yol açacak vatan sahındaki geniş ve derin bölünmeyi ortadan kaldırmaktır.

Kör düğüm

Bu bölünmenin kökleri, DP. nin kuruluş yıllarına kadar iner. O tarihlerde, halktan uzaklaşan CHP. den soğuyan küteller, DP. ye dört elle sarıldılar. CHP. küteller için, tahsildar bas-

kısı, jandarma dayağı ve fakirlik demekti. İlk iktidar yıllarında, bol da yardım, bol ekimemiş toprak, iyi hava ve yüksek fiyatlar sayesinde tâlibî yâ ver giden D.P. kütellerin yüzünü gül dürdü, hayat seviyesini az çok yükseltti ve bürokrasinin istibdadını azalttı. 1955'ten sonra, iktisadî sıkıntılarını te siri altında küteller yavaş yavaş DP. den uzaklaşmaya başlarken, ihtilâl geldi. İhtilâl bürokrasinin tahakkümünü arttırdı ve deflasyon politikasıyla, kütellerin hayat seviyesinin gerilemesine ve işsizliğe yol açtı. Halk CHP. geri geldi, dedi ve Menderese yeniden bağlandı. Oyunu da Menderesten medet uman halk sömürücülerine vermektetereddüt etmedi.

Vatan sahındaki huzursuzluğun temel sebebi bu. Ancak halkçı bir politika, halkı, sömürücülerin peşinde sürüklenmekten kurtararak, huzur getirebilir.

Halkçı bir politika, halktan uzak, fakat halkçı zinde kuvvetleri de huzura kavuşturacak kurtuluş yoludur.

Türk politika hayatının düğümü noktası, sanırım ki buradadır. Halk, halk düşmanlarının peşindedir ve halkçı zinde kuvvetlere karşıdır! Bu kör düğüm çözülmedikçe, Türkiye, başaşağı duran bir ağaca benzemekten kurtulamayacaktır. Huzur, Türkiye'yi ayakları üzerine oturttığımız gün gelecektir.

Mesele böyle ortaya konunca, çözüm yolu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır: Ancak halkçı bir politika, halkı halk düşmanlarının pençesinden kurtarabilir ve onu halkçı zinde kuvvetlere kaynaştırabilir. Bu kaynaşma, ilerleme yolunu kesin şekilde açmanın temel şartıdır.

Topallığın faziletli..

İnönü demokrasisinin tek başarı şansı, satıhtaki çekişmeleri bir yana bırakıp, halkçılık yolunda cesur adımlar atmaya bağlıdır.

Hükûmetin cesur tercihlerden kaçınan bugünkü statükocu politikası ise, esas itibarıyla kurulu düzenden faydalananlara yaramaktadır. Menderes devrinin büyük imkânları da bir daha ele geçmeyeceğine göre, bu politika kısa zamanda hüsrana mahkûmdur. Statükocu kuvvetlere dayanan siyasî iktidar, ayakta durabilmek için, dayandığı kuvvetlerin aleyhine halkçı bir politika gütmek zorundadır! Bu çelişki İnönü gibi zinde kuvvetlerce, geniş hayal kırıklığına rağmen, hâlâ benimsenen tarihî bir şahsiyet yenebilir.

Demokrasimiz, Sayın Alican'ın tâbiriyle topaldır. Demokrasiyi topallıktan kurtarmak için, onun bu topallığından faydalanmak lâzım. Esasen seçimleri CHP. ye karşı kuvvetler kazanmış halde, İnönü'nün Başbakan olması bu topallıktan ileri gelmekte ve İnönü, zinde kuvvetler sayesinde başta kalabilmektedir. O halde İnönü, statükocuları elinin tersiyle itip, zinde kuvvetlere pekâlâ yaslanabilir ve onlarca istenen sosyal adalete ve hızlı kalkınmaya yönelmiş halkçı ve devrimci politikayı, bugünkü parlamento düzeni içinde sahneye koyabilir.

Eğer başka bir çare varsa ve İnönü onu biliyorsa, yapsın, görelim.

Doğan Avcioğlu

Zinde kuvvetler, statükocu tutuma karşı çıktı

Orgeneral Cevdet Sunay
Kötü politikacıya ihtar

İlhan Selçuk

Bir fırsat daha...

En başta ben yazıyorum ya... Bir daha tekrar edelim:

— Şu muhalefet ne kepaze işler yapıyor görüyor musunuz? Bunlar 27 Mayıs düşmanları bunlar... (Öyledir) Bunlar cehaletin çığırkancısı, gericiliğin savunucularıdır... (Öyledir). Bunlar din istisamcılarıdır. Allahın adını politika ihtisalarına bayrak yapıp oy goygoyculuğuna çıkarlar... (Öyledir). Bunlar şeyhlerden, ağalardan yanadırlar, maksatları halkı aldatmak, iktidarı ele geçirmek, devlet hazinesini soyarak günlerini gün etmek... (Öyledir). Bunlar daha on yılın yürürce sulüstimal dosyasını kaptırmadan memleketi yeniden kazıklamak için ellerinden gelen bütün kozları demokrasinin başını yemek pahasına kullanmaktadırlar... (Öyledir). Bunların kendileri de cahildirler... (Öyledir) Elifi görseler mertek sanırlar... (Öyledir). Anayasa düzenini hiçe sayıp orduyu durmadan tahrik ederler... (Öyledir). Saf halkı kandırıp 27 Mayıs düşmanlığının tohumlarını memlekete ekmek istiyorlar... (Öyledir). Plân değil pilâv isteriz diye sağma sapan ağız kala bahkılı ile hükümeti tenkid etmektedirler... (Öyledir). Bir afftır tutturmuşlar giderler... (Öyledir). Millî irade ve demokrasi kavramını kötü emellerine vasıta etmektedirler... (Öyledir).

★
En başta İsmet Paşadan tutunuz, en küçük kişiye kadar bir siyasî teşkilât bunları açık veya kapalı, eksik veya fazla söylüyor yazıyor. Bu siyasî teşkilâtın dışındaki aklı başında kimseler de söylüyorlar ve yazıyorlar. Öylesine ki bugünkü muhalefetin karakterini veren çizgileri hepimiz en ince teferrüatına kadar ezberledik. İyi niyetli olmadıkları, hattâ 27 Mayısı karşı bir ihtilâl hevesinden kuvvet aldıkları da çok sık tekrar edilmektedir.

Ve bütün zınlara göre şimdi bir soru atalım ortaya:

— Ne yapacak, nasıl davranacak, ne gibi tedbirler alacak, bu durumda iktidar?

İşte hükümetin aydınlatması gereken soru budur.

Bir iktidar, hiç durmadan muhalefetten şikâyet ederse bu hiç bir şey ifade etmez. Çünkü çok partili demokrasi düzeninin bir inceliğini unutmamak gerek... Bir muhalefet durmadan iktidardan şikâyet edebilir. Bu tabiidir. Ama iktidar durmadan muhalefetten şikâyet edemez. Ne söyleyip dururdu Men deresi:

— Efendim rahat bırakıyorlar ki iş görelim!

Bu saçma bir iddiadır. Çünkü muhalefetler iktidarlardan şikâyet ederlerse bu demektir ki:

— Sen bu işi beceremiyorsun. Bırak iktidara ben geçeyim.

Ya iktidarlar durmadan muhalefetten şikâyet ederlerse bu ne demektir?

— Sen bu işi beceremiyorsun bırak muhalefete ben geçeyim... Demek midir?

Hükümetlerden beklenen faaliyet, tedbirdir, istisna... Bu faaliyet için ise son günlerin olayları İsmet Paşa iktidarına bir fırsat daha yaratmıştır. Zinde kuvvetlerin, gençliğin, memleketin sağlam gruplarının İsmet Paşa kabinesinin çizgileri ni de çok usan bir güçle ve tutumla 27 Mayıs Anayasasının ilkeleri çevresinde toplanması, tutulacak yolun ne olduğunu açıkça göstermektedir.

Eğer bu yolun gösterdiği rotaya girilmezse bundan sonra muhalefetten yakınmak, hükümetin kabul edilir mazeretleri arasında değil, beceriksizliğinde aranmalıdır.

Toplum, tıpkı 27 Mayıs'taki gibi Halk Partisi kodamanlarının uyusukluğunu çok geride bırakan bir silkinişle kıpırdamıştır. Ama korkarız ki, bu yeni heyecanlar da eskiler gibi kısa zamanda eritilip, yok edilecek... O büyük boşluk ve karamsarlık havası gene saracaktır her yanı.

Zinde kuvvetlerin desteğiyle iktidarda duran İnönü, zinde kuvvetlerin özlediği devrimci ve halkçı millî politikayı reddederek tutunduğu tek sağlam dalı koparmaktadır.

Başbakan İnönü, kendine has iyimserliği ile, daha geçenlerde «Rejim artık oturdu» diyordu. Fakat kinli bir ihtiyarın biraz yüksek perdeden konuşmasıyla, rejim temellerinden sarsıldı. Şimdi rejimi tekrar oturtmak için tedbir alınacak. Fakat ne tedbir? Bunu, 27 Mayıs Bayramlarından ve yuvarlak masa toplantılarında medet uman politikacılar da bilmiyorlar.

AP. Genel Merkezi
Bir politanın sonucu

Tabii ki temel hedef, AP yi uslandırmak, itibardan düşürmek, zayıflatmak ve hattâ mümkünse parçalamak.

Genel Sekreteri, Meclis ve Senato Grup Başkanlarıyla Bayram elini öpmeye resmen gittiğini tevile çalışan YTP, büyük rakibini öldürüp mirasına konma sevdasında, YTP'nin hayalleri dörtme la giden ileri gelenleri, AP kaptırsa rüyalarındaki büyük partiyi kavuşacaklarını sanıyorlar.

Sürgündeki ağaların kurtarıcısı eski CKMP'li Talât Oğuz ile AP kurucusu Emin Acar'ın ilithakıyla saflarını kuvvetlendiren CHP ise, kapanan DP'nin yerini daha netameli AP'nin aldığını düşünerek, kapanma fikrine karşı. Ayrıca İnönü, şiddet tedbirlerinin fayda sağlayacağına inanmıyor. Şiddet tedbirlerinin, Menderes devrinde olduğu gibi rejimi çıkmaza sürükleyeceği konusunda. Ama C.H.P. bu şahane fırsattan faydalanarak, önümüzdeki seçimlerin büyük favorisi gözüken AP'nin kolunu kanadını kırmak için elinden gelen her türlü gayreti gösterecek. Hükümetin elinde AP'yi müşkül durumda bırakacak bir hayli malzeme var: Ayaç Paşanın Bayara Cumhurbaşkanlığına İltifetlemeleri, AP'nin Bayar karşıla-

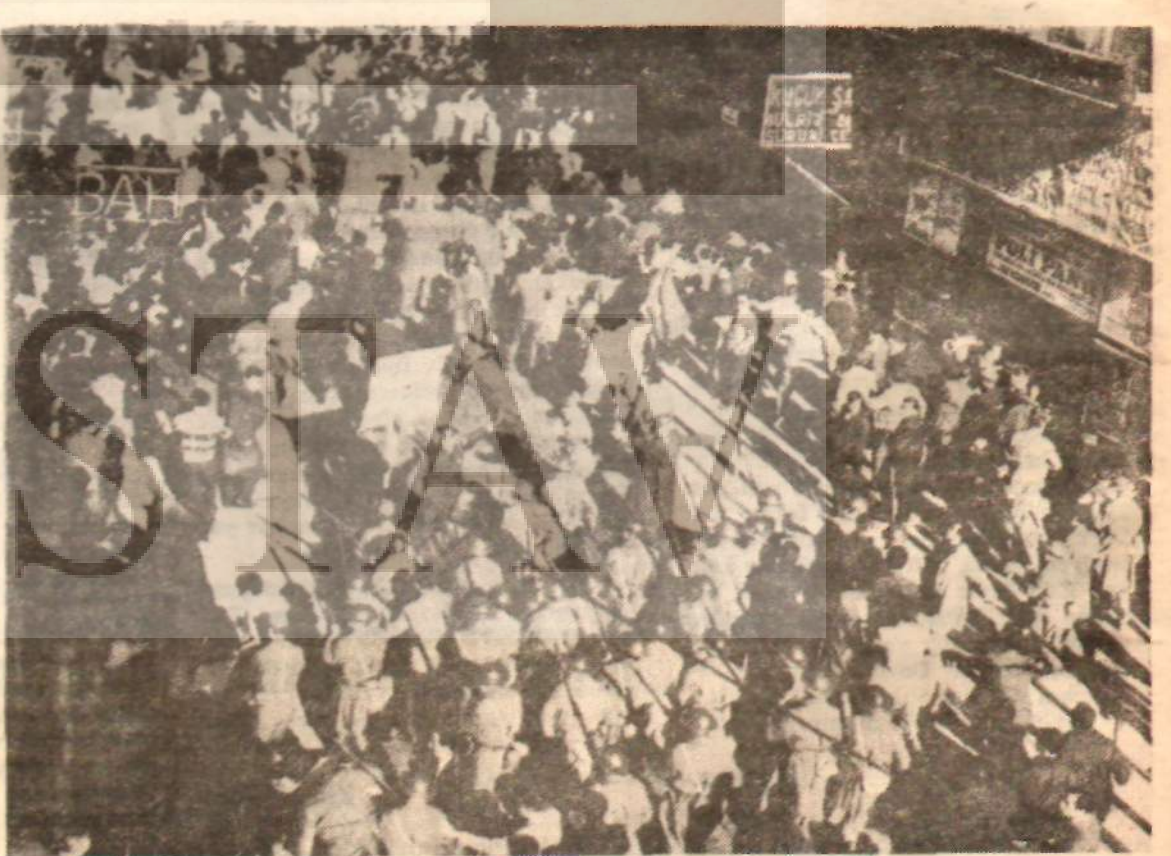
masını nasıl organize ettiği tesbit edilmiş bulunuyor. AP Milletvekili ve senatörlerinin intikamcı konuşmalarının zabıtları hükümette mevcut. Hükümet ve CHP, genel görüşmeler sırasında bu malzeme yi herhalde kullanacak. (Bu arada YTP'nin mânevî peder Bayara yaptığı resmi ziyareti hatırlatanlar da eksik olmayacak). Böylece CHP Genel Başkanı, AP müfritlerinin tasfiyesini ve AP'nin seçmen gözünde itibarının kırılmasını sağlamaya çalışacak. Şimdiden Basına AP'yi zor durumda bırakacak haberler sızdırılarak, genel görüşmeler için hava hazırlanmaktadır. Emin Paksüt ve Coşkun Kırca'lı bir CHP komisyonu da bu malzemeyi değerlendirmek için çalışmaktadır. Bu arada buzursuz orduyu da teskin endişesiyle, bazı müfrit AP milletvekilleri hakkında kovuşturma açılması ve onların yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması tehdidi altında bırakılmaları muhtemeldir. Tedbirler kanunu da eskisinden daha sert şekilde işletilebilir. Fakat CHP bundan daha öteye gitmeye niyetli değil. Esas hedef siyasî. O da AP'nin mutedillemesini ve zayıflamasını sağlamak. Nitekim Pazartesi günü CHP grubunda İnönü, «AP, yıpranmış ve

itibarsız olarak eski politikasını yürütecektir» diyerek, durumu açıklamıştır.

Gümüşpala'nın akıbeti

AP, esasen yediği darbeden, henüz ayılmış değil. Ordunun kendilerine aleyhtar olmadığını hayal eden ve hal khareketler rüyaları gören AP, zinde kuvvetlerden yediği müthiş yumruğun hâlâ tesiri altında. Nitekim AP Genel Merkez Binasının tahribinden, Süleyman Demirel, Celâl Ertuğ Şinasi Osmo gibi önde gelen politikacıların tükürük yağmuru ile, differini tutamayan Ethem Mene mencioglu ve Mehmet Başarının tekme tokat ile ıslatılmasından sonra, Gümüşpala, Büklüm sokakındaki evinde bulunan bütün kıymetli eşyaları iki kamyonu yükleyerek bir sentli meçhule gönderdi! Komşuları önce Gümüşpala'nın taşındığını sandılar, ama sonradan bunun bir ihtiyatî tedbir olduğunu anladılar.

Gümüşpala bu nakli mekân zaruretini, iki gün sonra bir gece yarısı Başbakan İnönü'ye şöyle anlattı: «Paşam, sadece partimizin değil, teker teker şahslarımızın da can ve mal emniyetinden emin değiliz. Pek çok tanınmış

İstanbul'da İstiklâl caddesindeki çatışma
Ordu ve gençlik elele

Yuh, böyle gruba!..

Başbakan İnönü, bugünkü hengâmeden faydalanarak haysiyetsiz bir tasarımı kanunlaştırmak için CHP. grubuna baskı yaptı ve CHP. grubu, haysiyetsiz bir konuda grup kararı almakta tereddüt etmedi...

YÖN, 65 inci sayısında «Sam Amca ve Dilencilik Politikası» başlıklı yazısında bu yüz kızartıcı meseleyi ele almış ve Hükümetin millî gurur ve şerefimizi yaralayan tutumu karşısında milletvekillerini ve senatörleri vazifeye çağırmıştı. Ne yazık ki CHP. grubu, bu şerefli vazifeden kaçtı. Hatay Milletvekili Sırrı Hocaoğlunun, haysiyete dâvet konuşması neticesiz kaldı.

YÖN okuyucuları, kapak resmine konu olan başyazımızı hatırlayacaklardır: Hükümet, dış yardım kesilir korkusuyla, Ziraat Bankasını 76 milyon lira dolandırmaktan sanık Oğuz Akal firmasının özel bir Amerikan firmasına olan borcunu, teminat veren Ziraat Bankası yabancı firma şartlarını yerine getirmediği için ödemeye yanaşmayınca, Hazineye ödemeye fütursuzca karar vermiştir. O Oğuz Akal yolsuzluğu ki, bu nevi her kepezeliği örtbas eden DP. İktidarı dahi, CHP. önergesi üzerine Meclis tahkikatı açmasını önleyememiştir. O Oğuz Akal yolsuzluğu ki, 1957-58 siyasi mücadele devresinde DP. iktidarının en önemli yarasını teşkil etmiştir...

Hükümet, acaba neden bu borcu Ziraat Bankasına ödetmemektedir? Ziraat Bankasını el altından sıkıştırıp parayı ona ödemek, belki de daha ustaca bir iş olurdu! Ne var ki Ziraat Bankasına dış geçiremeyen Hükümet, «Bankanın ve Türk Devletinin itibarını korumak» gibi yaldızlı bir gerekçeyle, parayı millete ödemekte tereddüt etmemiştir.

CHP. grubundan böyle haysiyetsiz bir tasarının, ancak bütün ağırlığını koymak şartıyla geçirilebileceğini bilen İnönü, dün reddettiği dilencilik politikasını, gerçeğe aykırı yalızlı sözlerle sunmakta sakınca görmedi. İnönü, «Sabık devrin bir yükükarası olan Kromit şirketinin 914 bin dolarlık borcunu, Ziraat Bankası gibi bir millî müessesenin ve Türk Devletinin itibarını korumak için ödemek gerekir» dedi ve böylece, Amerika yardımı keser korkusuyla dün olduğu gibi bugün de haysiyetlerimizin dahi feda edilebileceğini, tarihi şahsiyeti ile tescil etti.

Kromit yolsuzluğu ile ilgili CHP. dosyalarının hazırlayıcısı İlyas Seçkin ise, bir figüran olarak, «Kromit borcu ödenmezse dış yardım kesilir» buyurdu. İkinci figüran Me-len de bu tezi destekledi.

Ah, keşke borç Ziraat Bankasına ödettirilseydi... Ziraat Bankası herhalde sokağa atacak bir 10 milyon bulurdu... Zira daha önce de, sayın milletvekilleri, Ziraat Bankasının milyonlarını sokağa atmak pahasına, bu bankanın milletvekillerden alacaklarını faizsiz ve masrafsız tecil etmişlerdi...

Yazık, çok yazık! Dilencilik bir millî politika haline getirildi. Utanmalı, yerin dibine geçmeliyiz.

Hayır, hayır... Bu, sadece «sabık devrin yükükarası» değil, asıl bu devrin yükükarasıdır.

AP'nin evleri, adresleri tesbit ediliyor. Üstelik sadece tesbitle de yetinilmiyor, inzibatlar geliyor, etraftaki komşulardan tahkikat yapıyorlar, falanca burada mı oturuyor, eve hangi saatlerde geliyor diye. Ben de listenin başında daymışım.» Bu şekilde tezalimî hal eden AP heyeti, tecrübeli İnönü'den ışık istedi. Tabii ki bu haber derhal basına uçtu ve lider Gümüşpalanın itibarı büyük bir darbe yedi. Bunu AP yöneticilerinin, biraz da İnönü'nün çevirdiği manevrayla, panik içinde istifaları takip etti. İnönü, «İlk islah belirlenmiş sizden gelsin. Size yardımcı olacağım» diyerek tasfiye zeminini hazırladı. Mutedil etiketinin itibarsızlığını nihayet fark ederek, patenti Ahmet Emin Yalmana ait olan «Akıncılar» etiketiyle piyasaya çıkan sabık AP mutedilleri, felâkatten faydalanma arzusuyla, derhal iktidar mücadelesine giriştiler. Akıncıların taarruzu oldukça başarılı oldu. Grup adına konuşan Muhittin Güven, «AP dimdik ayakta» diyerek panik için de İnönüye koşan Gümüşpalaya nazaran puan topladı. Topaloğlu ve Çağlayangil de perde arkasında liderlik savaşına koyuldular. Ön plândaki akıncılardan Ferit Alpisikender de «Demokrasiyi kurtaralım» makaleleri kaleme aldı. Fakat Gümüşpala, 1955'te teker teker bakanlarını feda ettiği halde, istifaya yanaşmayan Menderes gibi, liderliği bırakmamak için diretti. Düşen prestijini kurtarmak maksadıyla da, defalarca gördüğü müz politikacı rahathığı ile, İnönü den ışık istediğini yalanladı. Pa-la Paşa, ilk teslimiyetten sonra

böylece erkekliliği kurtarmaya çalıştıysa da İnönü'yü ziyaret eden he-yette bulunan AP Edirne milletvekili İbhami Ertem, lider Pala Paşayı yalanladı ve toplantıda İnönü için «cemilekâr» sözler söylediğini açıkladı. Yeni akıncılardan Kâzım Yurdakul ise, Pala Paşayı istifaya çağırdı.

Tek erkeğe davranışı, Me-Cevat Önder Carthy, AP'den ve milletvekilliğinden istifa ederek gös-terdi. Onu Kültahya Milletvekili Sezai Sarpaşar takip etti. Gü-ülteci-ü-Resat Özarda da 27 Mayıs bayramına AP grubunun beyaz oy vermeyi kararlaştırmasına kızarak, sadece AP'den istifa etti. Pa-la Paşanın yaveri hası Şinasi Ösmaya gelince, bir ara «sineci millete dönmek» ten söz ettiyse de, bu fikrinden çabucak vazgeçerek, bizleri sineci millete «geçmiş olsun» demekten kurtardı. AP o kadar şaşkın ve dağınıktır ki, grup, 20 ye karşı 30 oy ve 7 çekimserle 27 Mayıs bayramına beyaz oymeyi grup kararına bağlamıştır. YÖN başkısına girerken toplanan AP Temsilciler Meclisi halkın bu bir darbeyle çöken korkak ve mi-yop temsilcilerine belki biraz kuvvet şurubu verecek ve AP liderliği ve yöneticiliği meselesini çözecektir. İl temsilcileri de aynı panik havasına kapılırsa, akıncılar başarı sağlayacaktır. Fakat parti-nin list tabakası çökerken, lider değiştirmek her halde kolayca alınacak bir karar olmasa gerektir. Müfritlerdeki çözülme ve AP'nin itibardan düşmesi, rejimin işleyişini kolaylaştıracak mıdır? Sanmıyoruz. Ordu korkusu içinde üst tabakalar bir müddet uslu dura-

bilirler. Pabucu pahala gören AP taraftarı varlıklı sınıflar, AP'den sıvışarak statükonun en kudretli ve nüfuzlu koruyucusu İnönüye sığınabilirler. Fakat kütellerdeki yaygın CHP ve İnönü düşmanlığı devam ettiği müddetçe, üst tabakadaki korkunun durumunda önem li bir değişiklik yapması beklene-mez. Esasen miyop hâkim sınıflar da, menfaatlerinin tam bir şuru-na varmayacak şekilde bölünmüşler ve devleti yağma kav-gasının hirsından kurtulamamışlardır. Bu sebeple kütellerdeki bölünmeyi istismar edenler her zaman çıkacaktır. Nitekim Baş-bakan İnönü de «AP bir süre sonra iflâs eden eski politikasına devam edecektir» diyerek, bu görüşü paylaşmaktadır. AP li basını da, surf yaşayabilmek için, küt-lelerdeki CHP. düşmanlığını ve 27 Mayıs öncesi devrin hasretini şu veya bu şekilde istismardan geri kalmayacaktır. Bunlar, eşya-nın tabiatına yazıdır. Cuma günkü Meclis müzakerelerinde bile, şaşkın ve ürkek AP. orduyu ve 27 Mayısı alkışlarken, hükümete ve CHP. ye şu veya bu şekilde yük lenerek durumunu az çok kurtar-maya çalışacaktır. Seçimlerde be-yaz küheylanıyla Menderes mirası toplamaktan sıkılmayan dünyın sekizinci garibesi Bölükbaşı ise, AP'ye, hükümete ve CHP'ye voryansın ederek, AP oylarını çalmaya çalışacaktır. Miyop politika-cılarımızın muhayyileleri, geminin batmak üzere olduğu bir sırada bile, ufak oy hesaplarından öte-ye gidememektedir. Bu arada, bütün politikacılarımız, şark riyakâr lığının bütün incelikleriyle «Yaşasın Türk Ordusu» diye bağırarak, tehlikeyi uzaklaştıracaklarına ina-nacaklardır. Esasen Bayarın tev-kifi ve genel görüşme dramı, bi-raz da orduyu yatıştırmak içindir.

Kumandanlar ne istiyor?

Kumandanlar, alttan gelen taz-yikleri de hesaplayarak, imkân-cı gidise sert tedbirlerle dün de-nilmesini istemektedir. Nitekim ordu, istihbarat imkânlarından faydalanarak, Meclis tatilinde ba-zı AP Milletvekillerinin yaptıkları intikamcı konuşmaları teferrü-atıyla zaptetti. Bunun üzeri, edit-ki, Cevdet Sunay, orduya 13 Mart genelgesini yolladı.

Daha Celâli Bayarın Kayseri ce-za evinden tehir-i infaz kararı ile çıkmasından günlerce önce, ola-cakları kestiren, olaylar hakkın-da doğru teşhis koyan Genel Kur-may Başkanı, kumanda kademe-lerindeki takım komutanlarına kadar ulaştırılması emri ile sayın-ladığı bu genelgesinde menleke-

Allahın günü...

27 Mayısın getirdiği ne varsa ortadan kaldırmak için çağırılan A.P.'nin Genel Başkanı Gümüşpala, son olaylardan sonra yayınladığı bildiriye açıklıyor:

«27 Mayıs karşı değiliz.»

Akhevvel A.P. adayının seçim kampanyasındaki konuşmasını, gelin de hatırlamayın... Haaret, çıkmış miting kürsüsüne ve en üst perdeden başlıyoruz:

«Bize 27 Mayıs karşı diyolarlar... Kat'iyyen arkadaşlar, asla... Biz ne 27 Mayıs ve ne de Allahın başka bir gününe ne diye karşı olacağız...»

tin sürüklenmek istendiği vahim durumdan bahsediyor, Türk silâh kuvvetleri mensuplarını çok açık bir deyişle «çirkin politikacılar» karşı müteyakkız olmayı, «tahriklere kapılmamaya» davet ediyordu.

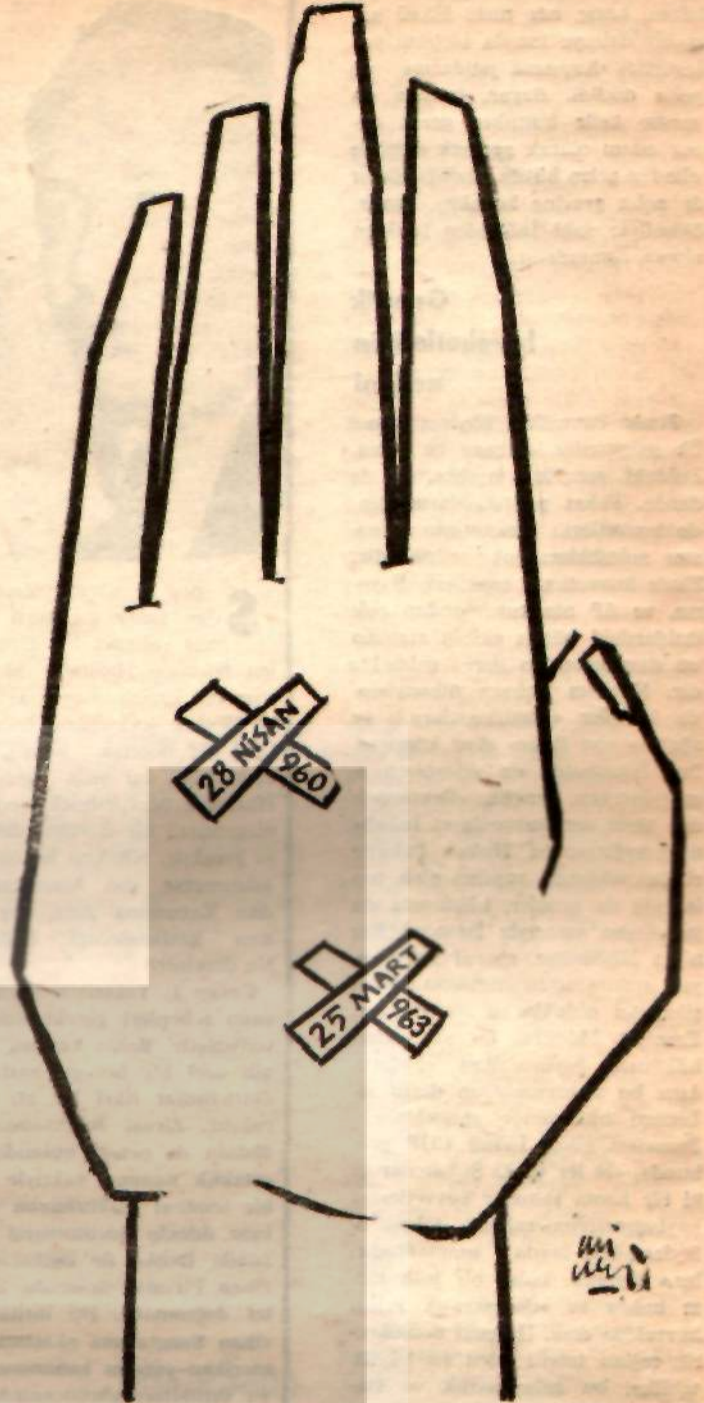
22 Şubat olayları sırasında, Hükümet bildiri ile «Başkomutan» ilan edilen Orgeneral Sunay, bundan böyle «13 Mart Genelgesi» adıyla anılacak ve pek çok politikacının yüreğini tıp tıp atmaya sebep olacak genelgesi ile, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin en u-fak komuta kademesi olan takım komutanlarına kadar her su-bayın ve asubayın tahrikler karşısında, karşıdaki «çirkin politikacıları», parti ve şahıs ve kademe farkı gözetmeden «düşman-gibi görmesini ve bunlara Türki-yemizin âli menfaatlerine kasteden düşman muamelesi yapılma-sını emrediyordu.

Yüksek Askerî Şûra toplantısı-na da, Millî Güvenlik Konseyi toplantısında da çirkin politikacı-ların intikamcı tutumu uzun u-zun tartışıldı. Ordu, durumu hü-kümetten iyi biliyordu ve Hele Bayarın «Mehmetçik istisnaları» na kadar giden kabadayılık gös-terilerinden ve «demir gibiyim» küstahhklarından sonra sert ted-birler alınmasını istiyordu. Genç subayların üniversite gençliği ile eilele Ankara ve İstanbul sokak-larına dökülmesi, İnönüye güven-lerini yitirmeyen kumandanların tedbir isteme azmini perçinliyor-du. Her şeyden önce Bayar der-hal tevkif edilmeliydi.

Bu tazyik karşısında Bayarın sa-havermenin hata olduğunu niha-yet anlayan hükümet, tedbir al-maya mecburiyetini duydu. Bayar

hakkında takibat yapması için Ankara savcısına talimat verildi. Bayarın sözlerine şahit olan gazete-ciler ifade verdiler. YTP'nin sayın ileri gelenleri ise, Bayar a-leyhinde ifade vermeyi reddetti-ler! Hâkim, sanık Bayarın ifadesi alınmadan dosya tamamlanamaz diyerek mürracaatı reddetti. Sav-cılık red kararına üst mahkeme-de itiraz etti. Üst mahkeme de Perşembe günü, talebe vazifesizlik gerekçesiyle red cevabı ver-di.

Bu red haberi, Bayarın mutlaka ve mutlaka müstahab olduğu der-si alması ve tevkif edilerek çıktığı yere sokulması yolunda arzu besleyenler arasında geniş bir memnuniyetsizlik doğurdu. Bun-ların içinde, madem ki hükümet bu işi yapamıyor, biz Bayarın a-lahım çıktığı yere soktuverelim diyenler oldu. Bunun üzerine, sabahın çok erken saatlerinde beri Genel Kurmay Başkanlığın-da toplantı halinde olan ve millî güvenlik kurulu toplantıların-da beri, hükümetin alacağı ted-birleri gözleyen Kuvvet Komutan-ları ile Ordu komutanları, başta Genel Kurmay Başkanı olduğu halde hükümet Başkanı İnönü ile İçişleri Bakanı Bekata ve Adalet Bakanı Yürük'ü Genel Kurmaya davet ettiler. Sabah saat 10.30 da başlayan toplantı öğleden sonra 15.30 a kadar sürdü. Komutanlar, hükümete alınması vaadedilen ted-birlerin iyi yürütülmediğini hatırlattılar. Hükümet Başkanı kendilerine için büyük kısmının o ge-ce yarısına kadar haledileceği va-adini verdi. Nitekim Bayar, ge-ce yarısına kadar haledileceği has tahanesine, oradan da sabaha kar-şı Ankara hastahanesine götürül-

dü. Fevkât edilerek, sökülen telefon hariç, her türlü lüksü hazır bir daireye kızıyla birlikte yerleştirildi. Kapısına jandarma ve polis dikildi. Bayar, burada da tarihe kelle koltukta gezen cesur adam olarak geçmek arzıyla elinden gelen bütün aksilliği gösterdi, açlık grevine koyuldu. Bayar, ölümüyle dahi İnönüden intikam almak azmindedir.

Gençlik hareketlerinin nedeni

Zinde kuvvetler, böylece sınıflık yatıştırıldı. Ankara ve İstanbul'daki gençlik hareketleri de durdu. Fakat politikacıların zinde kuvvetlerin hareketinin zımnını anladıkları çok şüphelidir. Zinde kuvvetlerin tepkileri, Bayarın, ve AP nin tutumundan çok iktidardaki bütün ekibin statüko cu davranışından ileri gelmekte dir. Nitekim Ankara nümayişinde hatipler «Statükoculara ve ağalara son ihtar» diye konuşular. İstanbulda da vilayetten aşağı inerken, gençlik, «Devrimlerden taviz var, karşındayız İnönü» diye bağırıyordu. Hukuk Fakültesi Dekanlığında yapılan gizli toplantıda da gençler, hükümete duyurulması amacıyla İstanbul Emniyet Müdürüne, sosyal gidise ayak uyduramayan statükoculardan şikâyetçi olduklarını söylediler. Emniyet Müdürü, bu şikâyetleri hükümete duyuracağını vadetti. Ama bu huzursuzluğun derin sebepleri hükümetçe anlaşılmadı. Pazartesi günü İnönü CHP grubunda, «14 ler ve 22 Şubatçılar gibi bir kısım şahıslar kuvvetlerini kaybetmelerine rağmen, tahrik olaylarından fayda ummaktadırlar.» diyerek, kolay bir iş buldu ve «demokratik rejim kurtuldu» dedi. Halbuki demokratik rejimi tehdit eden en büyük tehlike, bu anlayışsızlık ve statükocu tutumdur. Zinde kuvvetlere dayanarak iktidarda duran İnönü, zinde kuvvetlerin özlediği, devrimci ve halkçı politikayı reddederek, tutunduğu en sağlam dah kesmektedir.

Öğrenci mahkemeleri

Büyük hareketler durduktan sonra üniversite içinde bir temizlik hareketi başladı. Gerici ler nerede görülürse yakalanıyor ve sorguya çekildikten sonra cezalandırılıyordu. İlk temizlik hareketi Hukuk ve İktisat Fakültesinin kantin ve sınıflarında başladı, sonra diğer fakültelere ve üniversitelere yayıldı. Mahkemelerin aradıkları suçlular karşı mitingde katılanlarla, eskiden beri gerici tutumları ile tanınanlardı. Yakalanmalar yüksek bir yere çıkarılıyor ve kendisine bazı sorular soruluyordu. Suçlu itiraz etmeye kalkarsa, savcılık makamını işgal eden genç, cebinden gazete kupürlerini çıkarıyor ve «Bunları sen söylemedin mi? Yazmadın mı?», veya «Senin derginde çıkmadı mı?» diyor du. Suçlu bu durumda, söyleyecek birşey kalmıyordu. Suçlu biraz tartaklandıktan sonra, ilgili yerlere teslim ediliyordu. Cezası en ağır olanlar da karşı mitingde katılarak iftira kampanyasını yürütenler oldu.

Bir de ince hesap kurarak kendi arzusu ile öğrenci mahkemelerine gelenler vardı. Bir gün önce yıkılmaktan zor kurtarılan Toprak Dergisi sahibi, Mc Carthy bozuntusu İhan Da rendelioğlu da bunlardan biriydi. Kendine göre ince hesaplar kurmuş ve gençliğin hare-

Millet parası, yerli petrol, yerli sanayi ve Ekrem Alican...

Başbakan yardımcısı Ekrem Alican'ın YÖN'ün sorularına verdiği yazılı cevapları ve notlarımızı aşağıda okuyacaksınız:

Soru 1: Kredi yolsuzluğundan sanık bir yerli Firmasının yabancı bir firmaya olan borcunu Hazineye ödemesi için, bir kanun tasarısı Hükümetçe Meclise sevk edilmiş bulunuyor. Özel bir borcun, hukuki vollar ağır iken, bu yola gidilmeyip, Hazineye ödetilmesi istenmesi olağanüstü bir duruma delâlet etse gerektir. Nitekim bu özel borç ödenmezse, son Amerikan Yardım Kanununa göre, dış yardımın kesilebileceği belirtiliyor. Ne dersiniz?

Cevap 1: Tasarının hazırlanmasının sebepleri gerekçesinde gösterilmiştir. Bahis konusu mesele özel bir borcun hazineye ödetilmesi fikri ile bir ilgisi yoktur. Ziraat Bankasının; kendisinin de ortağı bulunduğu bir ortaklık namına, vaktiyle verdiği bir teminat mektubunun muhata bina ödenip ödenmemesi konusunda Banka ile muhatap Amerikan Firması arasında bir ihtilâf doğmuştur. Bu ihtilâf Amerikan Senatosuna aksetmiş ve Amerikan yardım kanununa bu çeşit ihtilâfları sürüncemede bırakmamak maksadıyla bir madde eklenmiştir. Hükümetin sevkettiği tasarı, ihtilâf halledilinceye kadar, Ziraat Bankasının yaptığı tahhüdün muvakkaten tedyesini ihtilâfın neticeye varmasında, te diye edilecek miktarın borçludan geriye alınmasını derpiş etmektedir.

YÖN'ün Notu: Sayın Alican'ın cevabı, YÖN'ün bu konu ile ilgili yazısını (Sayı: 65) teyid etmekten öteye gitmemektedir. Meseleyi tevîl etmek cabası, sadece ve sadece hükümetin bu konudaki vicdanî rahatsızlığını göstermektedir. Ortada Ziraat Bankasının 76 milyon lira dolandırmaktan sanık bir zatın firmasının, yabancı firmaya olan borcu var. Bu borç dolayısıyla teminat mektubu veren Ziraat Bankası, şartlar yerine

getirilmediği için kendisini tahhüt altında saymamaktadır. Ziraat Bankası hakkı mı, haksız mı? Bunu mahkeme tayin eder. Ama bizim hükümet mahkemeyi ilgilen diren bu konuda, ne hikmettir bilmez, ortaya çıkar ve «Aman bu borcu ben ödeyeceğim» diye kanun tasarısı hazırlar ve Ziraat Bankasının ödemediği borcu millete ödetmek ister. Kanun tasarısının gerekçesinde de «büyük milli menfaatlerimizin haledir ola bileceği» gibi kocaman laflar yazılmıştır. Sayın Alican da şimdi, YÖN'ün yazısını teyid ederek «Banka ile muhatap Amerikan firması arasında bir ihtilâf doğmuştur. Bu ihtilâf Amerikan Senatosuna aksetmiş ve Amerikan Yardım Kanununa bu çeşit ihtilâfları sürüncemede bırakmamak maksadıyla bir madde eklenmiştir» diyor. Yani, 76 milyon lira dolandırmaktan sanık zatın firmasının borcunu ödetmek için Amerikan Senatosu, Yardım Kanununda değişiklik yapıyor ve bunun üzerine de Türk hükümeti, yardım kesilir endişesiyle Ziraat Bankasının ödemediği reddetmiş borcu, Hazineye, yani millete yükümlüyor. Sayın Alican, «Bu muvakkat tediyedir» diyor! Devletin, kanun tasarıları hazırlayarak özel şahıslar veya kurumlar için böyle muvakkat tediyeler yapması nerede görülmüştür? Bu, sanırım sadece Türkiye'de ve o da bir defa sayın milletvekillerininin Ziraat Bankasına olan borçları dolayısıyla yapıldı. Fakat o da Cumhurbaşkanı tarafından veto edildi. Hem kabul etmek lazım ki hükümetçe ödenecek olan borcun, asıl borçludan tahsil, milletvekilleri borçlarının ödenmesinden de çok zayıf bir ihtimal. Zira, Ziraat Bankasının 76 milyon lirasını dolandırmaktan sanık borçlu çoktan batmış durumda. İşte hükümet, Sam Amcaya şirin görünmek endişesiyle, bir

müflisin borcunu millete ödetmek istiyor. Hazin.

Soru 2: Ham petrol ithalinin fiilen hiç bir tahdide tâbi olmaması yüzünden, Türk Petrol Kaynaklarının geliştirilmesi tehlikeye girerse, Batı'da benzlin stokları yığılmıştır. Hükümet bu konuda ne gibi tedbirler almayı düşünüyor? Ham petrol ithali, dahî istihsalın gelişmesini engelleyecek şekilde ayarlanacak mı?

Cevap 2: Memlekette, bir Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına ait olmak üzere üç adet petrol rafinerisi tesisi mevcuttur. Bir milyon ton kapasiteli İzmit Rafinerisinin yüzde 51 hissesi de Türkiye Petrolleri A. Ortaklığına aittir. İzmit ve Mersin rafinerileri Petrol Kanununa göre kurulmuşlar, ham petrollerini de gene bu kanuna göre ithal etmektedirler. Hükümet bir taraftan kanunla tanınmış hakların himayesi, diğer taraftan yerli istihsalın korunması için gerekli çalışmaları yapmaktadır. Bu çalışmalar devam etmektedir.

YÖN'ün notu: Sayın Alican, «ham petroler, Petrol Kanununa Petrol Kanununa ithal tahditle ifade etmektedir. Halbuki Petrol Kanununda böyle bir kayıt yoktur ve yerli ham petrolü kurtarmanın tek müessir yolu, fiyatı da çok yüksek olan ham petrol ithalinin tahdididir. Nitekim Bakanlıklararası Petrol Komisyonu, petrol ithalini tahdit yetkimiz olduğunu kabul etmiştir ve tahdit fikri, Bakanlıkların bir çoğu tarafından benimsenmiştir. Yarı hükümet teknisyenlerin çoğunluğunun görüşüne uyarak ithalâtı tahdit yoluna giderse - ki bu kuvvetle muhtemeldir - Sayın Alican dâvanın çok gerisinde kalması olacaktır.

Soru 3: Elyafçı Çimento Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Temsilcisi, 21 Mart 1963 günü, bir basın toplantısı yaparak,

Türkiyenin bütün boru ihtiyacını karşılamak üzere, tesislerin tevsi için teşebbüse geçtiklerini, fakat yabancı Eternit şirketinin bu işe sahip çıktığını ve İsviçre Seferi kanalıyla hükümeti tazyik ettiğini açıkladı. Çok daha elverişli şartlarla bu işi başarabileceğini söyleyen Milli Sanayinin iddialarının doğruluk derecesini bilmiyoruz. Fakat hükümetin Millî Sanayi öncelik vermesi gerekmez mi?

Cevap 3: Türkiye'nin 1963 yılı Aspes boru ihtiyacının 35 bin ton olduğunu mütehasıslar ifa de etmektedirler. Hâlen bir hususî teşebbüsün yıllık 7 bin ton boru imal ettiği, mamüllerin vasıf itibarıyla düşük olduğu beyan olmaktadır.

Bir İsviçre sermayedarı ecnebi sermayeyi teşvik kanununa göre memleketimizde 20 bin ton kapasiteli bir tesis kurmak için müracaat etmiştir. Bu müracaatta yüzde 4 nisbetinde bir ruvayati istenmiştir. Bu nisbet yüksek görülmüş, yabancı sermaye, Bakanlar Komitesi nisbet yüzde 2 ye düşürülmek şartıyla teklifin kabul edilebileceği kararına varmıştır.

Şüphesiz bütün bu kararlar mütehasısların ciddi tetkiklerinden sonra verilmektedir. Yerli sermayedarlarımızın iyi vasıflı malatı her zaman Devletin teşvik edici tedbirlerinden istifade edeceklerdir. Esasen Türkiye'nin boru ihtiyacı yıldan yıla artmaktadır.

YÖN'ün Notu: Sayın Alican'ın cevabı, milli sanayiyi korumak hususunda hükümetin gevşek davranışını intibahı vermektedir. Zira yerli firma, «Bütün ihtiyacımızı karşılamak üzere, tesisimizi genişletmeye teşebbüs ettim» diyor. Sayın Başbakan Yardımcısı ise bu iddianın üzerinde durmaya rak «İhtiyaç 35 bin ton, yerli firma ise hâlen 7 bin ton istihsal ediyor» şeklinde konuşarak yabancı firmamızın 20 bin tonluk bir tesis kumasının normal olduğunu ihlas ediyor. Böylece milli firmamızın istihsalını genişletmek teslifinin râğbet görmediği ve yabancı firmamızın tercih edildiği ortaya çıkıyor. Gerektir? Yerli imalat düşük kaliteli. Hükümet ise «iyi vasıflı» yerli imalatı korumaktadır. Halbuki milli sanayi, imalat kalitesinin yüksek olduğunu ileri sürüyor. Bu iddia yanlış bile olsa, yerli imalatın kalitesini yükseltecek tedbirlerin alınması mümkün değil midir? Hükümet, bu tedbirler üzerinde kafa yoracak yerde, «bu işi yabancı firma yapalım» derken, acaba yerli sanayiye karşı yabancı firmayı kayırmış olmuyor mu?

ketlerini değerlendirmede hataya düştüğü için, sabık DP. devri sempatanlarını kötülemekle herşeyin halledilebileceğini sanmıştı. Mahkemede de ifadesini bu yönde verdi. «Arka daşlar ben gerici değilim, gerici olan Son Havadis ve Yeni İstiklâl Gazetelerinden ben de şikâyetçiyim. Gelin onları beraber basalım. Ama bizim gibi anti-komünist olmak suç mu?» Yeni İstanbulu basmaya yavaş yavaş kurnaz kafatasçının bu sözleri gençleri daha çok kızdırdı. «Yani sen anti komünist sin - biz komünist ha?» dediler. Jüri azaları olan diğer öğrenciler homurdanmağa başladılar. Savcılık makamını işgal eden öğrenci, bir Toprak dergisi çıkararak altın çizdiği satırları okumaya başladı. «Atatürkçülük demek ırkçılık, turancılık demektir», Bu yöndeki yayı-

nın da öğrenci mahkemelerine göre suç olduğu belirtildi. Da rendelioğlu, bunun gözünden kaçtığı kendi yazısı olmadığı na söylediyse de, diğer yazılar da bu mahiyette olduğu için hüküm giydi. Biraz tartaklandıktan sonra Üniversite idaresine, oradan da polise teslim edildi. Son günlerde aynı yoldan gitmeye kalkarak bazı dönüşler yapan Yeni İstanbul ekibi ön cüsünün Son Havadis ve Yeni İstiklâl basma taktiği tutmadı. Gençler, kafatasçılarını, D.P. ye ve D.P. hasretlisi basına da düğman olduklarını biliyorlardı. Fakat bu alışılmadık mahkemeleri tasvibe elbette imkân yoktur. Yalnız Anayasanın yasak ettiği her türlü ırkçı ve faşist faaliyetlerin mutlak bir serbestiyeye sahip olduğu ortamda, gençliğin tepkisi kolaylıkla anlaşılmaktadır.

Clay'in dış yardım raporu

Kennedy'nin dış yardımlar konusunda tavsiyelerde bulunmakla görevlendirildiği Lucius D. Clay'in raporu, geçen hafta resmen açıklandı. Raporda, Amerikan yardımının nerelere gittiğini gösteren ilgi çekici bir tablo var. Tabloya göre, Amerikan iktisadi yardımından aslan payını zengin Avrupa memleketleri almış. İngiltere 7 milyar 668 milyon dolarla başta geliyor. Onu 5 milyar 175 milyon ile Fransa, 4 milyar 47 milyon ile Almanya ve 3 milyar 460 milyon ile İtalya takip ediyor. Az gelişmiş ülkelerden G. Kore ve Milli yetki Çin imtiyazlılar arasında Mısırca Milliyetçi Çin 2 milyar 51 milyon, G. Kore ise 3 milyar

431 milyon dolar yardım görmüş. Türkiye'nin durumu, diğerleri ile mukayese edilirse fazla parlak değil. NATO'nun doğu kalesi Türkiye'nin payı 1 milyar 581,5 milyon dolardan ibaret. Topraklarımızda füze üsleri kurulmasını reddeden ufak Yunanistan bile 1 milyar 784,8 milyon dolarla, nüfus başına bizden kat kat fazla yardım görmüş. Hele Komünist Yugoslavya bile 1 milyar 703 milyon dolar ile bizim önümüzde Amerikan yardımını, şimdi daha çok Hindistan ve Pakistan gibi, komünizmi önlemek bakımında hayati durumda bulunan büyük nüfuslu ülkelere yöneliyor. Nitekim, Hindistana yapılan yardım şimdiden 4 milyar doları bulmuştur. Pakistan 2 milyara yaklaşmıştır. Önümüzdeki yıllarda, toplam Amerikan yardımı azalırken, Hindistan ve Pakistan'a verilen yardım çoğalacak.

tır. Bu da füzelerin kalkması ile stratejik önemi azalan memleketimizin daha güçlükle yardım sağlama demektir.

Çelikbaşın cevabımız

Sanayi Bakanı Çelikbaş, bir basın toplantısı yaparak ve Cumhuriyet'te iki uzun makale yazarak, Türk petrolünün gelişmesini baltaladığı hakkındaki iddiaları cevaplandırdı. Çelikbaş, basın toplantısında, YÖN muhabeirine «Doğan Bey nerede» dedikten sonra, «önce söylediklerimi yazın, cevabımızı ardından verin» şeklinde bir ikazda bulunmayı unutmadı.

Sanayi Bakanı şöyle dedi:

1 — Türkiye Petrolleri A.O.'nun benzin stoklarında artış vardır. Böyle bir ihtimal düşünüldükçe, Petrol Ofisin önce tamamen yerli ham petrolü işleyen Batman rafinerisi ürünlerini satması, İzmit rafinerisi ürünlerini daha sonra piyasaya sürmesi kararlaştırılmıştır. Petrol Ofisi, bu karara uygun şekilde davranmamıştır.

2 — Yerli ham petrol, gümrük himayesinden faydalanmaktadır. Petrol mahsullerine son defa yapılan gümrük vergisi zamlarıyla bu himaye kuvvetlendirilmiştir. Benzinden ton başına 305 lira olan bu himaye 370 liraya çıkmıştır.

3 — İthal malı ham petrolü tasfiye eden rafineriler, teslim edilecek uygun vasıf ve fiyatta yerli ham petrol mevcut olduğu takdirde, bu petrolü işlemek zorundadır. Ve Sırt bölgesi petrolerimizi İskenderuna akıtmak için bir boru hattı kurulacaktır.

4 — Petrol Ofisi, T.P.A.O. ile birleştirilecektir.

Şimdi Çelikbaş'ın sadakatle özetlediğimiz iddialarına cevap verelim:

1 — Gerçekten 1959'da, yani Menderes devrinde, bir koordinasyon kararıyla Petrol Ofisin önce Batman petrolünü, sonra ithal malı işleyen İPRAS ürünlerini satması ön görülmüştür. Koordinasyon kararı bu hükmün yürütülmesi görevini Hükümete yükler. Hükümet, neden bu görevi yerine getirmemiş ve önce Batman benzinini satması için Petrol Ofisi zorlamamıştır? Eğer Hükümet, Petrol Ofisin güçlükleriyle ilgilen-

seydi, tek müessir tedbirin, ham petrol ithalatını lisansa bağlamak olduğunu çoktan görürdü. Bizim ısrarla istediğimiz, Çelikbaş'ın ısrarla kaçtığı tedbir budur.

2 — Bizim de evvelce belirttiğimiz gibi, yerli ham petrolün gümrük himayesinden faydalandığı doğrudur. Yalnız bu himaye çok fazla bir değer taşımadığı içindir ki, Batman'da benzin stokları yığılmıştır. Batmanın, Türkiye'nin büyük pazarlarından çok uzak bulunmasının sebebiyet verdiği masraflar, bu himayeyi geniş ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Sıra Türkiye'nin ihtiyaçlarını göz önünde tutularak, az yarımla azami istihlal yapmak metodları kullanan ve biraz da bu yüzden benzin fazlalarının yığılmasına yol açan dev petrol şirketleriyle rekabetin kolay olmadığını unutulmamalıdır.

3 — İthal malı işleyen rafinerilerin yerli ham petrolü satın alma mecburiyeti nazardır. Zira bu mecburiyet, bir sürü şartla bağlıdır. Nitekim Mobil'in ön plandaki yöneticilerinden birisi, YÖN muhabeirine ATAS mukavalesini okuyarak, böyle bir mecburiyetin değer ifade etmediğini belirtmiştir. Esasen bugünkü şartlar içinde Doğu petrolerini Batman'da işletmek en ekonomik yoldur. Ayrıca ecnebi şirketler ağır Türk petrolünü uygun vasıfta saymamaktadırlar. Ancak inşaat öngörülen boru hattı tamamlandıca, yabancı şirketlerin bir miktar yerli petrol işlemesi imkân dahiline girebilir. Yalnız hattın km'li için 5 yıl beklemek lazımdır. Halbuki derhâl alınması gerekli tedbirler ihtiyacı var.

4 — Petrol Ofisi ile Türkiye Petrollerinin birleştirilmesi, geçen yazımızda bizim de savunduğumuz rasyonel bir tedbirdir. Yalnız bu tedbir almakta dahi Hükümet çok gecikmiştir. T.P.A.O. 45 yıl bu teklifi Hükümete benimsetmeğe uğraşmıştır. Fakat tasarı hâlâ Meclise gelmiş değildir. Bu tasarı kanunlaşsa da Petrol Ofisi belki biraz daha rasyonel çalışacak, ama istihlal için çok istinde benzin istihsalinin ortaya çıkardığı güçlükler ve bunun yarattığı israf önlenemeyecektir. Ancak ham petrol ithalatı lisansa bağlanarak, memleket dövizinin boş yere israfı durdurulabilir ve Türk petrolü himaye edilebilir. Petrol Dairesinin görüşüne uya-

rak, şimdiye kadar bu tedbiri almaya yanaşmamakla Çelikbaş, Türk petrolünü korumayı reddetmiştir. Eğer Çelikbaş, Petrol Dairesi yerine, Sanayi Bakanlığının bu işle ilgili uzmanlarının sözlerine kulak verirse, onların ham petrol ithalatını lisansa bağlanmasız tezini hararetle savunduklarını görecektir. Çelikbaş'ın Türk petrolüne zarar veren yanlış tutumundan vazgeçerek Sanayi Bakanlığı Enerji Dairesinin görüşünü benimsemesini temenni ederim. Şimdilik bu kadar.

S. K. D. 'de bu hafta

Sosyalist Kültür Derneğinin haftalık sohbet toplantısı, her zaman ki gibi, Cumartesi günü saat 16.00'da, Derneğin Ziya Gökalp Caddesindeki merkezinde yapıldı. Bu haftaki toplantının konusu son olayların sosyalist açıdan tahliliydi. Salon, her hafta büyük bir hızla artışı görülen bir dinleyici kalabalığıyla doluydu. Sohbet toplantısının açış konuşmasını Mümtaz Soysal yaptı. Son olaylarda iki yaşlı politikacının kışkırtıcı davranışlarıyla ilgili yönlere bir tarafta bakarak, toplumdaki dalgalanmaların derin nedenleri üzerinde duran Soysal, bugünkü manzarayı mümkün olduğu kadar gerçekçi bir tutumla ortaya koymağa çalıştı. Son olaylar Türk siyasi hayatının sadece Parliamento'daki partilerin davranışlarına terk edilmediğini, ordu ve gençlik gibi faktörlerin hâlâ siyasi hayat üzerinde etken olabildiklerini göstermişti. Öte yandan, kitlelerin de, genel oyla kendilerine sağlanmağa başlanan nimetlerin özlemi içinde, eski demagogların peşine takılabildikleri de bir gerçektir. Memleketin hayatına yön veren kuvvetler, halkçı davranışlarla kitlelerin kalbini kazanamazlarsa, ilerici halkın karışması gibi gözükmesi şeklinde bir gelişmeyle karşılaşılabilir. İşte, son sohbet toplantısının ana temasını bu halkçılık meselesi teşkil etti; sosyalizmi kitlelere karşı cephe alması bir hareket olarak gösterebilecek davranışların tehlikesi üzerinde duruldu.

Açış konuşmasından sonra yapılan karşılıklı konuşmalar, sorular ve cevaplar hayli ilgi çekici oldu. Konuşmalarda beliren başlıca endişeyi Ceyhan Atif Kansu'nun ortaya ettiği bir ana mesele üzerinde toplamak mümkün:

Sosyalizm, gerçekten halka yakın, halkın menfaatlerini ön plana koyan bir hareket olarak, enin de sonunda başarı kazanacaktır; kitleler de, şimdilik yanlısalar ve ya aldatılırlar bile, uzun bir süre içinde, gerçek çıkarlarının ne yön de olduğunu kendi kendilerine bulabilecekler. Ama, Türkiye'nin bu kadar uzun bir süre beklemeye tahammülü var mıydı? Üstelik bu günkü düzeni kendi çıkarlarına uygun bulan ve bunun devam etmesini isteyen çevreler, kitlelerdeki uyanışı geri bırakmağa çalışmıyacaklar mıydı? Sosyalist Kültür Derneğinin bu konudaki sohbet toplantısı son olayların yarattığı hava içinde yapıldığı için bu soruların cevapları da kendiliğinden ortaya çıkmaktaydı. Türkiye'nin siyasi hayatına etki gösteren parlamento dışı kuvvetler ve kamu oyuna şekil veren çevreler bu nüfuzlarını dış görünüşler geçici meseleler için kullanmalarını, Türkiye'nin içinde bulunduğu çıkmazlardan kurtulmasına yardımcı olacak çözümler yönünde gayret sarfetmeleri daha iyi olacaktı. Siyasi mekanizmaları altüst etmeden, memleketi tekrar karşılıklı kargaşalıktan kurtarmak için reform yolları sürüklemekten reform yolları

açmanın tek çaresi buydu. Bu arada, sosyalist çevreler de, Türkiye'nin şartları içinde gerçek halkçı bir hareketin, kitlelerin neler istediğini anlamak için daima meseleleri kendi yakınındaki alışılmış kalıplar içinde değil, kitleler açısından ve kitlelerin gözüyle görmeğe çalışmalıydılar.

Sohbet toplantısında konuşulan bunlardan ibaret kalmadı. Ana konunun dışında da bazı meselelere dokunuldu. Bunlar arasında, Amerikan yardımının sosyalist gelişme üzerindeki etkisi meselesi de vardı. Mümtaz Soysal, bu konudaki bir soruya verdiği cevapta, eğer şimdiye kadar ki yardımlar Türkiye'nin iç bünyesindeki dengesizlikleri daha da arttırmışsa, bunda asıl rol oynayan noktanın verilen paranın renginden çok, Türkiye'nin bünyesindeki temel bozukluklar olduğunu, Türkiye'de dengeli bir toplum düzeni bulunsaydı, yapılan yardımların çok daha iyi dağılabileceğini ve kendi kendimizi dil zeltmeceğiz hep aynı sonuçlarla karşılaşacağımızı, yani dışarıdan gelen paraların dengesizliği arttırabileceğini belirtti.

Sosyalist Kültür Derneğinin, çeşitli konular üzerindeki bu son sohbet toplantısı da, memleketin heyecan içinde çalkılandığı günlerde, her zamanki gibi tam bir şübhahsızlık içinde cereyan etti. Dernek, bu arada, büyük konferanslar hazırlanmağa da devam ediyor. Bundan sonraki konferanslardan birini Turan Güneş, «genel oy, partiler ve sosyalizm» konusunda verecek.

Sosyalist Kültür Derneğinin Diyarbakır şubesi de, Sadun Aren'in «Sosyalizmin zaruretini» adlı bir konuşmasıyla 7 Nisanda açılacak İstanbul teşkilatı da bir iki güne kadar kurulmak üzere.

Vita - Sana İmparatorluğu ve Hükümet

Önümüzdeki günlerde Bakanlar Kurulu Türkiye'deki sabun sanayiinin ölüm veya kalımı demek olan bir konuyu görüşecektir. «Ü. Nİ - LEVER İmparatorluğu» adı verilen Hollandalı Şirketin teklifinin Bakanlar Kuruluna gelmesi oldukça ilgi çekicidir. Olayın başlangıcı 1933 yılına kadar dayanmaktadır; D.P. devrinde yabancı sermaye eliyle kalkınma politikasının doğduğu bir sonuç olarak ÜNİ - LEVER tröstüne Türkiye'de sabun, temizleme tozu, deterjan ve gliserin istihsalı için birçok kararnamelerle yetki verilmişti. Buna dayanarak tröst hemen tesislerini kurmağa başladı. Fakat M.B.K. devrinde, Bakanlar Kurulu bu faaliyeti memleket menfaatlerine aykırı görmüş ve 18/10/1961 tarihli kararıyla bir kısıtlamaya tâbi tutmuştu. Bu karara göre, tröst, Türkiye'de imal edeceği deterjan ve gliserininin hepsini dışarıya satmak mecburiyetindeydi. Karar tröstün hoşuna gitmedi.

Yabancı Sermayeyi Teyvik Kanununa aykırılığı sebebiyle Danıştayda dava açtı. Oysa karar kanununun ruh ve lâfzına tamamen uygundu. 6224 sayılı kanuna göre, yabancı sermaye, ancak yerli sanayii baltalamaya cak ve ülke üzerinde bir tröst kurulu mu y a c a k s a getirilebilirdi. ÜNİ - LEVER tröstünün çalışma şekli ise bütün tröstler gibiydi. Tröst, sanayiini kurduktan sonra kendine hâs metodlarla he-

men faaliyete geçecek ve 1961'de larda büyük bir indirme yaparak karşısındaki Komili, Kafoğlu, Puro, Turyağ, Pâklar, Taş, Kibar, Ülfet, Pâksay ve Eşeli gibi yerli şirketleri iflâs ettirecekti. Rakip şirketleri yendikten sonra da piyasada tek başına at oynatacaktı. Bu Türkiye'deki sabun sanayiinin ölümü ve binlerce işçinin işsiz kalması demektir. 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 4. maddesine dayanarak, kâr ve ana sermayesini dışarıya çıkarabileceği için, yurtdışı döviz bakımından da büyük kayıplara uğrayacaktır. Bu durumu Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları da haklı olarak 20 Temmuz 1959 tarihli ve 3/10989 sayılı raporunda belirtmiş ve ÜNİ - LEVER faaliyetini Türk ekonomisine bir şey getiremeyeceğini söylemiştir.

Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü'nün, İç Ticaret Genel Müdürlüğü'ne verdiği 31/8/1959 tarihli ve 24423 sayılı raporda da konu incelenmiş ve ÜNİ - LEVER tröstünün faaliyetlerinin Türk ekonomisine zararlı olacağı gerekçeyle izin verilmemesi istenmiştir.

Diğer taraftan tröste Türkiye'de sabun yapma ve satma serbestisi tanınmaktadır. Türkiye'de sabun sanayii oldukça eskidir. Daha çok İstanbul ve Ege bölgelerinde olmak üzere ülkenin hemen hemen yarısına yayılmış durumdadır. Küçük bu yük 463 fabrika ve imalâthane vardır. Yıllık istihsal 30 — 100 bin ton civarındadır. Tesisler tam randımanla çalışacak olursa kapasite 254 bin ton civarındadır.

Ayrıca ham maddesi ithal mevzuu olduğu için işletmeye açılmayan 3600 ton kapasiteli PÜRO deterjan fabrikaları Türkiye ihtiyacının iki mislini karşılayabilecek durumdadır. Zaten Türkiye'deki Petrol rafinerileri tamamlandıktan sonra, bu eksik de giderilmiş olacaktır. Daha birçok müteşebbis, deterjan tesislerini kurmak için bu faaliyetlerin bitmesini beklemektedir. Bunların bütün korkusu ÜNİ - LEVER karşısına ezilmekti.

İşbirlik ÜNİ - LEVER tröstü mensupları Danıştaydaki davanın pek lehlerine gitmediğini sezinle, başka yollar aramışlardır. Önce Ticaret Bakanlığını fethetmişler ve kurulan komisyon, tröstün verdiği rakamları, tröst lehine konuşturarak bir rapor hazırlamış ve bu rapora dayanarak ÜNİ - LEVER Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesinden istediği kararı geçirtmeyi başarmıştır. Şimdi önümüzdeki günlerde bu Teknik Komitenin (!) kararı Bakanlar Kuruluna gelecektir. Türkiye'deki yerli sabun sanayiinin kaderi Kuruldaki bu kararın onaylanıp onaylanmamasına bağlıdır. ÜNİ - LEVER meselesi, hükümetin milletlerarası kapitalizmin dümen suyundan gitmeyi mi, yoksa milli sanayii gerçekten kurmayı ve korumayı mı tercih ettiğini keşif eder. ÜNİ'nin defalarca belirttiği üzere, milli sanayii, millî hastalıklarla maîldür. Bu hastalıkları bir ân önce gidermek şarttır. Ama milletlerarası kapitalizme Türk piyasaşını peşkeş çekerek, milli sanayii öldürmeye kimsenin hakkı yoktur. Sosyalist YÖN, milletlerarası kapitalizmin Türkiye'yi istihlalı bahis konusu olunca, özel teşebbüsçü geçinen hükümetten daha çok özel teşebbüsçüdür.

TÜRKİYE
KREDİ BANKASI A.Ş.
SERMAYESİ 10.000.000 TL
MERKEZİ İSTANBUL

Subeleri:

İZMİR
BEYOĞLU
ADANA
GALATA
KADIKÖY
OSMANBEY
ANKARA
BEYAZIT
EDİRNE

SAMSUN
KASKÖY
ÇANAKKALE
KONYA
YENİŞEHİR
İSKENDERUN
BURSA
MERSİN
BAKIRKÖY

ANABARTALAR

Her türlü bankacılık hizmetleri
Zengin ikramiyeli
küçük cari hesaplar.

MÜŞTEREK PAZAR

Kanca atma politikası

Martin sonlarına doğru, Müşterek Pazar Komisyonu'nun Türk Heyetinin yaptığı müzakereler, Türkiye'nin Sonbahardan önce, Müşterek Pazar ile bir ortaklık mukavelesi imzalayabileceğini göstermektedir. Son müzakereler, bu ortaklık anlaşmasının ilkelerini tesbit ile geçti. Hava elverişliydi. Şimdiye kadar İtalyan narnciye, yaş sebze, fındık v.s. gibi ihracatını Baltık deniziyle, Türkiye'nin Pazara katılmasını engellemeye çalışan İtalyanların tutumu daha yumuşaktı.

Urallara kadar uzanan, fakat Türkiye'yi dışarda tutan bir Avrupa görüşüne sahip General De Gaulle Fransası da, İngiltereyle olan son kavgalardan sonra, Türkiye'ye karşı daha anlayışlı davrandı. De Gaulle Fransası Türkiye'ye iki sebepten dolayı kırgındı. Sebeplerden ilki, 27 Mayıs'tan sonra Milli Birlik Hükümetinin Cerayirde, Milli Kurtuluş Savaşı yapanlara karşı sempati göstermesi ve hatıta Başkan Gürsel'in Cezayirle Fransa arasında arabuluculuk yapmak istemesiydi. Gerçi bu teşebbüs, Batının dümen suyundan gitmeyi dış politikamızın temel ilkesi sayan hariciyemizin gayreleriyle önlenmişti. Fakat General De Gaulle, bu çıkışları yine de atfedemiyordu. Sebeplerden ikincisi, Yassıada mahkemelerinden sonra, General de Gaulle'nün idamının durdurulması için Türk hükümetine yaptığı müracaatın nazarı itibara alınmamasıydı. Bu hissi kırgınlıklara, de Gaulle'nün Avrupa anlayışı da eklenince, Fransa, Türkiye'nin Müşterek Pazara ortak olmasına karşı koyuyordu. Bu mukavemet şimdi zayıflamış ve Müşterek Pazar yolu açılmış gibidir.

Anlaşmaya varılan esaslara göre, Türkiye, Yunanistan'dan farklı olarak, 5 yıllık bir hazırlık devresi geçirecektir. İktisadi bünyeyi kuvvetlendirme hedefi güden bu 5 yıl zarfında Türkiye, mükellefiyet yüklenmemektedir. Fakat bazı zirai maddelerin (tütün, kuru üzüm, incir gibi) belli miktar satışları için gümrük indiriminden faydalanacaktır. Bu maddelerin neler olacağı ve tanınacak muafiyetler henüz belli değildir. Bunlar anlaşmaya ek bir protokolle tesbit edilecektir. Türkiye'ye ayrıca, miktarı belli cimamakla beraber teknik ve ekonomik yardım yapılacaktır. Türk hükümeti, Müşterek Pazar memleketleriyle, ikili temaslara girilerek, bu konularda azami avantaj sağlama-ya çalışacaktır.

Hazırlık devresinin sonunda taraflar tekrar masa başına oturacaklar ve Türkiye'nin, Yunanistan şartlarıyla ortaklığa kabulünü müzakere edeceklerdir. Bu müzakerelerde Türkiye'nin ortaklığa hazır bir seviyeye gelmediği, ne karar verilirse, hazırlık devresi 4 yıl uzatılabilecektir. Ortaklık anlaşmasının uygulanmaya başlanması uygun görülürse, Türkiye de Yunanistan gibi, tedricen bazı gümrük indirimleri yapmaya ve ithalattaki miktar tahditlerini kaldırmaya başlayacaktır. Bu devre 10-12 yıl sürecek, fakat bazı maddeler için çok daha uzun süren istisnalar tanınacaktır. Türkiye, hazırlık devresi hariç 22 yıl sonra tam üye hâline gelecektir.

Güçlükler, bu devrede ortaya çıkacaktır. Zira hazırlık devresinde, mükellefiyet yüklenmeyen Türkiye, ortaklık devresinde, dış ticarete tedricen serbestiye gitmek zorun-

dadır. Gelişme halindeki ekonomimiz, gelişmiş ekonomilerle serbest rekabete gidebilir mi? Bu Türkiye'nin kalkınmasını yavaşlatmaz mı? İhracat imkânlarımızın bir miktar genişlemesi ve sermaye akımı gibi beklenen avantajlar, ekonominin serbest rekabetten uğruyacağı zararları karşılayabilir mi?

Türk hükümeti, Fatin Rüstü Zorlu devrinde, Yunanistan'dan geride kalmamak için bu sorulara cevap aramadan ekonominin kaldırmayacağı şartlarla, Ortak Pazarın kapısını çaldı. Politika basitti: «Avantajlardan faydalanalım. Mükellefiyetlerimizi günü gelince düşünelim. Durum uygun değilse mükellefiyetlerimizi yerine getirmeyiz. Fakat bu yarının meselesi. Bugünün meselesi ise, Müşterek Pazara kanca atmaktır.»

Bereket, Müşterek Pazar ülkeleri, Türkiye'yi ortaklığa almaya istekli değildi... Türkiye'nin önce bir hazırlık devresinden geçmesi fikri biraz da, aşırı ısrar gösteren Türk hükümetini oyalamak maksadıyla ortaya atıldı. Milli Birlik hükümeti de, özellikle Kemal Kurdaşın Maliye Bakanlığı zamanında bu konuda ihtiyatlı davrandı. Yeni hükümet ise, «kanca takma» politikasını tekrar ihya etti.

Bu seferki gerekçe, Fatin Rüstü Zorlu gerekçesinden daha ihtiyatlıdır. Hükümet 5 yıllık bir hazırlık devresinden geçeceğimize ve bu devre zarfında mükellefiyet yüklenmeyeceğimize göre, yakın bir tehlike yok. Aksine kanca atmaktaki bazı avantajlar sağlıyacaktır. O halde kanca atalım, Gerisini sonra düşünelim» diyor. Fakat işin gerisini de şimdiden düşünmek ve ciddi araştırmalar yapmak lâzım. Bu konuda tek ciddi araştırma, plâncıların istifasından sonra Devlet Plâncı Teşkilatı müşavirliğine gelen Prof. Besim Üstünel tarafından yapıldı. Üstünel, Avrupa'nın iktisadi entegrasyonuna sempatiyle bakan kapitalist ekonomiyi benimsemiş bir iktisatçıdır. Buna rağmen Prof. Besim Üstünel ortaklık anlaşmasının faydadan çok zarar getireceği sonucuna varmıştır. Fakat Müşterek Pazara katılma fikrinin şampiyonluğunu yapan Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği tarafından yayınlanan Besim Üstünelin bilimsel incelemesi, hükümetin hiç de hoşuna gitmemiştir! Kanca atma politikası şampiyonları, bilimsel bir incelemeyi, bilimsel açıdan çürütecek kudrete sahip olmamakla beraber, incelemenin bilimsel açıdan yanlış olduğunu uluorta söyleyebilmişlerdir. Zira eskilerden daha ihtiyatlı davranmakla beraber, yeni idareciler de, Atatürk devri hariç, 200 yıldır denenen «Batının lütfuyla kalkınma» politikasını seçmişlerdir. Bu, müllete güvenmeyen, kendi gücüyle kalkınabileceğini aklı kermeyip, Batı kapitalizmine sığınan miskin bir burjuvazinin politikasıdır. Bu sebeple, sonuçları ne olursa olsun, Müşterek Pazara girilecek, ufak tefek menfaatler uğruna Türkiye'nin geleceği feda edilecektir.

Sosyalizme en ufak sempati beslemeyen Prof. Besim Üstünel de bizden farklı düşünmüyor. Yandaki sütunlarda, Besim Üstünel'in araştırmasının geniş bir özeti ve Prof. Sadun Aren'in bu araştırmayla ilgili düşüncelerini bulacaksınız.

Müşterek Pazar ne getirecek, ne götürecektir?

Prof. Dr. Besim ÜSTÜNEL

İhracatımız ne kadar artabilir?

İhracatımızın ortalama yüzde 35'ini satınalmakta olan Müşterek Pazar memleketlerinin birçok ihracat mallarımızın başlıca müşterisi oldukları muhakkaktır. Komşumuz Yunanistanın Avrupa'ya ihrac ettiği malların hemen hepsinin

bizim ihracatımıza rakip mallar oldukları da muhakkaktır. Kaldı ki Altılar içinde İtalya ve Fransa gibi başlıca rakiplerimiz de vardır. Şu halde Müşterek Pazar dışında kalmak Türkiye'nin önemli bir ihracat pazarını kaybetmesi demek olmayacak mıdır? Halbuki Türkiye Müşterek Pazara şu veya bu şekilde üye olursa ihracat imkânları bu ülkelerin de üstüne çıkarak memleketimiz

muhtaç olduğu döviz bol bol sağlamak şansına kavuşmayacak mıdır? Bütün bu ihtimaller hesaba katıldığı takdirde, Türkiye'nin Müşterek Pazar dışında kaldığı vakit içine düşeceği durumda Müşterek Pazara üye olduğu zaman kavuşacağı imkânlar nazarı itibare alınarak Türkiye'nin iktisadi mânâda kazanç ve kayıplarının azami hangi seviyelerde olabileceği hesaplanmaya

çalışılabilir.

Tashihi edilmiş ve realitelere daha yaklaşıp olarak hesaplanmış olan maksimum kayıp (veya kazanç) miktarlarını gösteren tablo tetkik edildiği zaman görülecektir ki her türlü ihtimali nazarı itibare olarak hazırlanan ve Müşterek Pazara girmenin ihracat artışı kanalı ile memleketimize sağlıyabileceği menfaatlerin azami seviyelerini gösteren rakamlar 13-15 milyon dolar ile Altılarla Yedilerin birleşme ihtimali karşısında 17.5 ilâ 23.5 milyon dolar civarında dolay maktadır.

Hiç şüphesiz ulaşılan neticelerin bu kadar düşük çıkmasının başlıca sebepleri a) Türkiye'nin ihracatının büyük bir kısmının zirai mahsuller, ham maddeler ve maden cevherlerinden ibaret olması, b) Müşterek Pazarda bu nevi ihracat mallarının çoğunun hiç bir özel himaye tedbirine mazhar olmaması ve dış tarifelinin sıfır veya çok düşük seviyelerde tesbit edilmiş bulunması, c) Ve nihayet kısmen de bizim hesaplarımızı 1960'ın statik şartlarına istinat ettirmiş olmamızdır.

Mal bolluğu ve ucuzluk olacak mı?

Türkiye'nin Avrupa Müşterek Pazarına üye olmasının sağlayacağı faydaların önemli bir kısmını da, «ithalât» cephesinden doğacaktır. Müşterek Pazar üyeliğinin getireceği serbest ithal rejimi ve gümrük indirimleri Milletlerarası ticaretin optimizasyonunu sağlamak suretiyle Türk halkının lehine işleyen bazı tesirler yaratacaktır. Bu faydaları tesirler, esas itibarele, daha pahalı olan bazı yerli mallar yerine, daha iyi kalitede ve daha ucuz olan ithal malların kullanılmasından dolayı müstehlik refahında husule gelecek artışlarla ilgilidir. (Fakat, Altılardan ithal edilecek malların kota ve gümrük tahditlerinden kurtulması ve serbestiye kavuşması neticesinde ithalâtın «meccmu - miktarı» nda ve «net» mânâda kaydedilecek artışlar çok yüksek seviyelere çıkarmayacaktır. Çünkü:

a) Meccmu ithalât miktarı her şeyden evvel milli ekonominin «İthal - kapasitesi» ile tahdit edilmiştir ki bunun seviyesi de memleketin ihrac kapasitesine, ticaret hadlerine (ve bir de dış yardım imkânlarına) bağlı bulunacaktır.

b) Sâniyen ithalâtın bir çok kalemlerinde ithal talebi iç istihlal seviyesine bağlıdır. Bir çok ham maddeler, yedek parça, malzeme ve benzeri ithal mallarında, ithalât tamamen serbest bırakılsa bile onlara karşı talep muayyen bir seviyenin üstüne çıkamaz. Son yıllarda liberasyon listesine konan malların çoğunda bunu müşahade etmek mümkün olmuştur.

c) Yerli istihşali ikame suretiyle istihşal mallarında ve bazı istihşal vasıtaları ve malzeme ithalâtında kaydedilmesi muhtemel artışların da yekûn ithalât içinde önemli sayılabilecek nisbetlere ulaşması ihtimali zayıftır. Çünkü, memleketimizde Avrupa'dan yapılan ithalâtın kolayca ikame edileceği istihşal sahaları zaten mahduttur. Esasen bu sahada fazla ileri gidecek tesirler mevcut olursa, bu değişimler halkın gelir seviyesine tesir edeceği için ithal talebini (hem istihşal, hem yatırım harcamaları yönünden) frenleyici neticeler tevhit edilecektir.

d) Ve nihayet ithalâtın serbestiye kavuşması tedbiye açığını artırıcı yönde devamlı olarak tesir icra edemeyeceğine ve ergeç böyle temel bir muvazenesizliğin tashihi edilmesi icap edeceğine göre, ihrac kapasitesini aşan ithal talepleri münasip nisbette bir para operasyonu (devalüasyonu) ile öfkütülecek ve dolayısıyla gümrüklerin kaldırılmasının sağlıyacağı nisbi ucuzluk edilecektir.

Dış yardımlar artacak mı?

Türkiye'nin Avrupa Müşterek Pazarına «ortak - üye» olmak için müracaat ettiği ilk günlerde üzerinde belki de en çok tartışılan husus, bu kanaldan «dış yardımlar»

Prof. Üstünel'in raporu hakkında

Prof. Sadun AREN

geçiş devresinin oldukça kısa ve intibakin oldukça süratli olacağı bir ortak üyeliğe rıza göstermemiz gerektiğini ortaya koymaktadır. Bundan çıkarılacak netice ise, Müsterek Pazar üyeliğine tâlip olmak için, bu memleketlerin seviyesine oldukça yaklaşmış olmanın zaruri bulunmasıdır.

Kanaatimce, mânidar bir saf haya ancak 10-15 sene sonra girecek olan bir üyelik anlaşmasına teşebbüs etmekte, mevcut imkânlarımızı serbestçe kullanarak mümkün olan en yüksek hızla kalkınmaya çalışmak en doğru harekettir. Bu takdirde, kalkınmamızın Avrupa ile entegrasyonumuzu kolaylaştırıcı bir yönde gelişmesini sağlamak üzere, Müsterek Pazar ile, bazı sınırlı mamüller ihraç etmemize imkân verecek, uzun vâdeli ticaret anlaşmaları yapmağa çalışmamız ve gayretlerimizi böyle bir ticaret anlaşması elde etmeye teksif etmemiz gerekecektir.

Özet olarak diyebiliriz ki, bahis konusu araştırmanın neticelerine iştirak ediyorum. Çünkü araştırmada her ne kadar bir tercih yapılmamışsa da, girme kararı verildiği takdirde talep edilmesini tavsiye edilen şartın - ki müddetsiz ve tahditsiz bir şekilde himaye imkânı sağlanmaktadır - karşı tarafı kabulüne imkân yoktur. Bu itibarla araştırmadan, Müsterek Pazarı girmememizin tavsiye edildiği neticesini çıkarmakta gendimiz haklı buluyor ve bu neticeye tamamen iştirak ediyoruz.

veya krediler sağlanabileceği hususu idi. Bugün için önemini kaybetmiş gibi gözükken bu unsurun yanında, bir ikinci nokta üzerinde de o zamanlar ısrarla durulduğu görülmüştür ki, o da Türkiye'nin Avrupa Müsterek Pazarına girmesi halinde Avrupa ve Amerikalı sermayedarların Türkiye'de geniş çapta yatırımlar yapmalarının ve dolayısıyla memleketimize büyük çapta yabancı sermaye akmasının kuvvetle muhtemel olduğu hususudur. Bilâhâre bu ihtimallerin çok zayıf olduğu ve hattâ sermaye hareketlerinde serbest tanındığı andan itibaren Türkiye'den Avrupa sermaye ihracının yabancı sermaye ithalinden daha fazla olabileceği iddiaları ortaya atıldı ve bunun ifade edeceği tehlikeler üzerinde duruldu.

Evvelâ «dış yardım» meselesini ele alalım. Türkiye gibi iktisaden az gelişmiş bir Avrupa memleketinin, ileride Avrupa Birleşik Devletlerini kurmak üzere girilen bir iktisadi entegrasyon hareketine, bütün tehlikelerini göze alarak katılmaya karar vermesi karşısında, Avrupa iktisadi camiasının iktisaden gelişmiş üyelerinin onsuz geniş çapta iktisadi yardımında bulunması haklı olarak beklenebilir. Fakat Altılarla gerek Yunanistan ile gerek Türkiye ile temas ve müzakereleri sırasında takindıkları tavir ve dış yardım hususundaki genel tutumları bu bakımdan hiç de ümit verici olmamıştır.

Altıların teklifi, Türkiye'ye verilecek kredilerin «Avrupa Yatırımlar Bankası» kanalıyla finanse edilmesi fikri etrafında toplanmıştır. Bağış şeklindeki dış yardım zaten bahis konusu değildir; ucuz faizli, uzun vâdeli devlet kredilerinin verilmesi için ise ortaya binbir türlü müşkülât çıkarılmak tadır.

Aşlında bu şartlarla, bu kanallardan temin edilecek yardımların Türkiye bakımından büyük bir önemi de olamazdı. Çünkü, «Avrupa Yatırımlar Bankası» proje esasına göre kredi veren ve gayet müteassap şekilde bankacılık prensiplerine riayet etmek iddiasında olan bir teşekküldür. Halbuki onun kabul edebileceği gibi projeleri ondan daha iyi şartlarla finanse edecek türü beynelmül teşekküller mevcuttur ve bu teşekküllerin bize tanıdıkları limit o kadar geniştir ki iyi projeler mevcut oldukça eli boş dönmek ihtimali henüz bahis konusu değildir.

Kaldı ki, Altıların mahut banka yanında ve Müsterek Pazar içinde kurdukları bir diğer finansman müessesesi daha vardır: «Avrupa Kalkınma Fonu». (Bu fon nüfû met yardımlarını, bazı Müsterek Pazar memleketlerinin siyasi ve iktisadi nüfuzunu altındaki Afrika ülkelerine aktarmaktadır.) Bu durum karşısında Türkiye'nin Altılardan ortak üye sıfatıyla muazzam bir yardım al-

Müsterek Pazar, Avrupa'nın ileri sanayi memleketleri tarafından aralarındaki gerek mal, gerekse fakör mübadelelerini tamamiyle serbest bırakarak, kaynaklarının en verimli oldukları yerlerde kullanılmalarını temin etmek ve böylece ekonomilerini kuvvetlendirmek maksadıyla tesis edilmiştir. Bütün büyük iktisadi üniteler gibi, Müsterek Pazar da, daha ziyade kendi kendine yeter bir istikamette gelişecektir. Bunun neticesi, bölgenin üye olmayan memleketlerle ticaretinin mutlak veya nisbi olarak azalmasıdır. Bu itibarla Müsterek Pazarın kurulması, üye olmayan memleketler için zararlı olmuştur. Gelişmiş memleketler camiasına üye olmak suretiyle bu zarardan kurtulabilirler. Ancak az gelişmiş memleketler için üye olmanın da zararları vardır. O halde biz iki zarar arasında tercih yapmak durumunda bulunuyoruz. Bütün mesele bu zararlardan hangisinin daha büyük olacağını tayindir.

Elimizdeki araştırma (Besim Üstünel'in incelemesi), girmenin zararlarının ihmal edilecek kadar (azami 26 milyon dolar) olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşılık, girmemizin sebep olacağı zararların çok daha büyük olacağı kuvvetle muhtemeldir. Bu zararlar, gelişmemizin ve sanayileşmemizin yavaşlaması ve duraklaması şeklinde olacaktır. Gerek iktisat ilmi, gerekse tarihi müşahedeler bu neticeden hiç şüphe etmemek lâzım gelmektedir.

Ancak bu geçiş devresinde ilgili olarak iki hususu önemle belirtmek isteriz. Birincisi, geçiş devresi şartlarının, memleketimiz ekonomisini tedricen Müsterek Pazarın şartlarına uymaya zorlayıcı mahiyette olmasıdır. İkinci husus, tedrici intibak devresinin bitiminden çok evvel ekonomimiz himayesiz bırakılmış olacaktır.

Bu mülâhazalar, Müsterek Pazara girdik diyebilmemiz için

yüklemeyecek olan bir süre, tarif iktizası, Müsterek Pazara girmek telâki etmemek lâzım değildir. Eğer böyle bir süreye zaruret duyuluyorsa asıl intibak şartlarının bu sürenin sonunda müzakere edilmesi, şimdi müzakere edilmesinden daha makul bir harekettir.

Aynı şekilde gerçek bir intibak süresinin uzunluğu da bizi aldatmamalıdır. Her sanayi veya iktisadi faaliyet dalının yaşaması veya yeniden kurula bilmesi için belli ölçüde bir himayeye ihtiyaç vardır. Bu sebepten, bir faaliyet dalının himayeden mahrum kalması için, himayenin tamamen kaldırılmasına lüzum yoktur, sadece belli himaye ölçüsünün altına düşülmesi kâfidir. Diğer bir deyimle, himaye ancak yeterli ölçüde olursa bir mâna ifade eder, az himayenin hiçbir mânası yoktur. İşte bu sebepten, tedrici intibak devresinin bitiminden çok evvel ekonomimiz himayesiz bırakılmış olacaktır.

Bu mülâhazalar, Müsterek Pazara girdik diyebilmemiz için

mak hususunda pek umutlu olmaması icap eder.

Zaten Türkiye Müsterek Pazar memleketlerinden yardım alabilse bile, bu yardım Amerikadan ve diğer beynelmül teşekküllerden alınacak yardımların azaltılmasına sebep olabilir, ki bu takdirde memcu yardım miktarında «net» bir artış, pek tabii bahis konusu olmayabilecektir.

Sermaye gelecek mi, kaçacak mı?

Uzun vâdeli özel sermaye yatırımlarına gelince, bunların her iki istikamette de olması muhtemeldir. Türkiye, Avrupa Müsterek Pazarına üye olduktan sonra, gerek Avrupalı sermayedarlar için, gerek Türk iş adamları için, gerek dışarıdan yatırım yapmak isteyen Amerikalı iş adamları için Avrupa iktisadi camiasının hangi bölgesinde tesislerini kurmaya karar vereceği: iktisadilik ve kârlılık prensiplerine ve biraz da politik emniyet unsuruna bağlı olacaktır.

Bincaenaleyh iktisadi açıdan problem tamamen bir «kuruluş yeri» ni seçme problemi olarak karşımıza çıkacaktır.

Böyle olunca da Türkiye'de kazanılmış paraların ve biriktirilmiş sermayelerin Avrupa'nın diğer bölgelerinde yatırılması pek âlâ mümkündür. Tıpkı bugün Türkiye'nin kendi bölgesi içinde olduğu gibi - yani Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde kazanan paraların Adana, İzmir ve bilhassa İstanbul gibi esasen gelişmiş bölgelere akıp, bu bölgelerde yatırılması gibi - yarın da Avrupa İktisadi Camiası içinde yatırımların esasen gelişmiş bulunan birkaç sınırlı merkeze doğru akması kuvvetle muhtemeldir, eğer mâni olucu bir takım tedbirler derpis edilmezse...

Teknik lisanda «kutuplaşma tesiri - Polarization effect» diye adlandırılan bu tesir, Avrupa'nın en fakir üyesi olan Türkiye için hakiki bir tehlike arz etmektedir.

Türkiye'ye gelmesi temenni ve ümit edilen özel yabancı sermaye miktarının çok mütevazi seviyelerde kalması ihtimallerinin kuvvetli olması başlıca şu sebeplerle izah edilebilir: (i) Türkiye, ağırlık merkezi Batı Avrupada bulunan iktisadi camiasının en uzakta kalan üyesi olacaktır. Dolayısıyla nakil masrafları önemli olan malların istihsalinde Türkiye aleyhine bir durum ortaya çıkacaktır.

(ii) Türkiye ham madde ve tabii zenginlik bakımından da zannedildiği kadar parlak ve cazip bir durum arz etmemektedir. Turizm ve madencilik gibi bir iki endüstri dahâ haric, diğer ham maddelerimiz ve tabii kaynaklarımız «foot loose endüstri» denen ayağı bağlanmayan - yani nerede istense kurulabilen - cinsten endüstriyelere hitap eden cinstendir.

(iii) Düşük kalite emek, nisbeten ucuz olmakla beraber, kalifiye emek Türkiye'de çok pahalıdır. Kaldı ki emek ucuz olsa bile, endüstrinin kuruluş yeri seçilirken nazarı itibare alınan diğer önemli unsurlar bakımından - temel yatırımların, hizmetlerinin ve diğer endüstrilerin set vislerinden sağlanan «dış tasarruflar» bakımından - Türkiye Avrupa'nın diğer bölgelerine kıyasla son derece geridir.

(iv) Nihayet kuruluş yeri müstchlike müteveccih endüstriler bakımından da Türkiye pek avantajlı bir durumda sayıla-

maz. Sayı hesabıyla nüfusu bir çok Avrupa memleketinden daha fazla olsa bile, satınalma gücü bakımından Türkiye onların en gerisinde kalmıştır.

Binaenaleyh, yukarıda işaret edilen temel unsurlarda köklü bir değişme olmadıkça Türkiye'ye gelmesi beklenen özel yabancı sermaye miktarı çok mahdut kalacaktır.

Dış yardım alma imkânları bakımından intikal devresinin ilk 5-10 yılında bazı ümitler behirse bile, bu üyelik devresine girdikten sonra özel sermaye hareketlerinin ters yönde daha kuvvetli bir mikyasta işlemesi ihtimali karşısında Türkiye'nin bu bakımdan Avrupa Müsterek Pazarına üye olmaktan bir «menfaat» sağlayacağı söylenemez. Bilâkis gereken tedbirler alınmadığı takdirde, iktisadi kalkınmamızı geciktirici mahiyetteki gelişmelerden dolayı bazı «kayıplara» maruz kalacağı söylenebilir.

Kalkınmamız ne olacak?

Müsterek Pazar üyeliğinin iktisadi kalkınma hızına tesir edebileceği bazı değişikliklere yol açacağı ve bunların bir kısmının Türkiye'nin lehinde, bir kısmının ise aleyhinde tezahür edeceği muhakkaktır.

Müsterek Pazarın yaratacağı «rekabet havasının» müteşebbisleri daha hesaplı, daha rasyonel hareket etmeye sevk etmesi faydalı tesirlerinden bir tanesidir, bir diğeri ise yeni yatırım imkânları, yani pazarlar açması dolayısıyla müteşebbislerin «yatırım hevesi» nin artırılması ihtimalidir. Bu tesirlerin Türkiye bakımından ne derece önemli olacağı şimdiden söylenemez. Yalnız, ne var ki, Türkiye'nin asıl problemi «yatırım hevesinin» az olmasından ziyade, «yatırım fonlarının» kit olmasıdır. Kalkınmanın en önemli unsurlarından biri olan «sermaye teşekkülü», âruzu ve hevsten ziyade reel iç tasarruf imkânlarına ve dış yardım hacmine bağlıdır. Müsterek Pazar üyelerinin Türkiye'ye münazam dış yardım imkânları sağlama bakımından durumun pek de ümit verici olmadığını daha evvel görmüştük. Müsterek Pazar üyeliğinin Türkiye'deki iç tasarruf hacmi üzerindeki etkileri ise müsbet yönde olmaktan ziyade menfi yönde olabilir.

Çünkü ticaretin serbestiye kavuşma-

İhracattan sağlayacağımız azamî kazanç miktarları hakkında tahmin (Bin dolar)

ÖNEM SIRASIYLA İHRAC MALLARI	MÜSTEREK PAZAR YALNIZ ALTILARDAN İBARET KALIRSA		ALTILAR VE YEDİLER BİRLEŞİRSE	
	1960 İHRACATINA GÖRE	1959-60 AZAMİLERİNE GÖRE	1960 İHRACAT TAHMİNİ	1959-60 AZAMİLERİNE GÖRE
1 - Tütün	6.900	8.000	9.200	15.200
2 - Pamuklu Mensucat	4.000	4.000	4.900	4.000
3 - Kuru Üzüm	760	760	1.520	1.520
4 - Kuru İncir	320	320	440	440
5 - Fındık	300	450	300	600
6 - Bakliyat v.s.	275	310	310	345
7 - Halı ve seccade	240	240	390	390
8 - Taze meyvalar	175	220	250	290
9 - Buğday	0	0	0	0
10 - Arpa, yulaf, çavdar	0	0	0	0
11 - Seker	0	0	0	0
12 - Harp mühimmatı mermi	0	0	0	0
13 - Diğer gruplar	530	700	890	715
YEKÜN	13.500	13.000	17.500	23.500

FONUN NOTU: «Dışarıda kalırsak ihracatımız mahvolor» tarzındaki iddialara rağmen Müsterek Pazara katılmakla sağlayacağımız ihracat artışı 13,5 ilâ 15 milyon dolar gibi çok düşük bir miktarda kalmaktadır. Tablo, Pa zara katılma şampiyonlarımızın bu büyük de-

DIYANET İŞLERİ BAŞKAN YARDIMCISI SADETTİN EVRİN'İN RADYO KONUŞMASI:

Diyanet İşleri ve Sosyal Adalet

S evgili dinleyenlerim, bun dan bir ay kadar evvel gazetelerde okuduk: AID Teşvîhi tarafından beş yıllık plân incelemek üzere Ankara'ya davet edilen ve çalışmalar yapan Prof. J. L. Enos, verdiği bir konferansta, Türkiye'deki gelir dağılışı ile öbür memleketler arasında karşılaştırma yapmış... Yüksek gelir gruplarının milli gelirden aldıkları hisse konusunda şu rakamlara varmıştır: Amerika Birleşik Devletlerinde en yüksek gelir sahipleri sınıfların milli gelirden aldıkları hisse, vergilmeden önce % 7; İngiltere'de % 3,2; Seylan'da % 4,2; Türkiye'de % 32 dir. Türkiye'de en aşağı gelirle en yukarı gelir arasında yüz misline yakın bir fark görülmektedir. Türkiye'de çalışan nüfusun % 71'ini teşkil eden grup milli gelirin % 20'sini almakta, halbuki nüfusun % 1,5 nisbetinde olan yüksek gelir gurubu ise milli gelirin % 32,8'ini elde etmektedir. Bu durumu iyileştirecek yolları, Türkler, kendileri bulmalıdır. Diye sözünü bitirmiştir.

Bu teşhisin dış yüzü tamamen doğru olabilir. Fakat bir de için iç yüzü vardır ki o da yüksek ve orta gelir sahipleri tarafından az gelirli için yapılan bağışlar olup şimdiye kadar nazırların bir şekle konulmadığı için göze görünmemektedir. Bunlar üzerinden bir yıl geçen servetten kırkta bir yani % 2,5 nisbetinde verilen zekât, senede bir defa bütün aile fertleri için verilen fitra, hayır cemiyetlerine yapılan nakdi ve aynı yardımlardır. Bu münasebete, Konya'da çalışmakta olan bir hayır cemiyetinden bahsedelim: O geyirde yardımı muhtaç olanları tesbit ederek, zenginlerden aldığı yardımı onlara veren, ayrıca bir Darülaceze inşasına teşebbüs eden bu cemiyet, bütün yurdumuzdaki şehir ve kasabalar için örnek tutulmağa değer. Bundan başka, 26 İmam-Hatip Okulu öğrencilerinin gıda, giyim ihtiyaçlarını sağlayan, okullarını vaptıran dernekler var.

Bunların bunlar Kur'anın Kerim'de Tevbe Suresinin 60 ncu âyetine göre, zekât, sadaka gibi bağışların; yoksullara, acizlere, bu hususta görevli olanlara, gönülleri İslâma bağdaştırma istenenlere (yani İslâmiyet için propagandaya), köleleri, esirleri, kurtarılmış, namuskâr borçlulara, Al-

lah yolunda hayırlı işlere muhtaç yolculara hasredilmesi mealindeki emrin tatbikatı cümlesindedir.

İslâmda zekât, servetin cemiyet nazarında tezkîyesine yarayan dini ve sosyal bir vergidir. Batı dünyasındaki sınıf mücadelesi, asrımızda beşeriyetli iki çeşit zihniyete ayırmış, bir taraf kendini yukarıdaki istatistik bilgisinde gördüğü gibi alâh etmiş, diğer taraf ise, şahsi mülkiyeti inkâr ifratına düşmüştür. Halbuki İslâmiyette zekât bu derdi tedavi eden en âdil ve vicdani bir hal şeklidir. Abbasi halifeliği yıkılmaya kadar zekât hükümet tarafından toplanırdı. İhtimal muavenet hükümetin bir ödevi idi. Hz. Ömer'in M. Âkif tarafından (Safahat) ta anlatılan menkıbesi bu hususun en güzel bir misalidir.

Hölâgü Bağdadı zaptetmesiyle gayri müslim hükümler idaresine geçen Müslümanlar zekâtlarını hükümete değil, muhtaçların eline bizzat vermek zorunda kaldılar. Bağdad'ın sukutundan sonra Endülüs, İslâm medeniyetinin merkezi olarak kalmıştı. Gernata'nın sukutu tarih olan 1492 M. de dünyaya gelen İspanyol insanıyetçi (Ümanist) filozofu Vives içtimâi muavenetin alelade sadaka şeklinden çıkarılması fikrini 1523 M. de ortaya atmıştı ki, bu Müslümanları İspanyadan kâmilten tard eden II. Filip'in tahta çıkmasından 27 sen evveldir. Yani bu konuyu Avrupa'nın tanınması da Endülüsten olmuştur.

Yakın ve Ortadoğu'da yeni teşekkül eden Müslüman Hükümetlerin derebeylik tarzındaki idaresi altında zekâtın asıl şekline inşâsi mümkün olmadı. Eskiiden alınan onda bir (aşar) hükümet vergisi halinde çiftçinin üzerinden kaldı. Harpçerde alınan ganîmet zekâtın ilk şekline ihtiyaç göstermedi. Son asırlarda ise, artık müdafaa ve çöküntü halinde olan İslâm Devletleri ve eski İslâm kudretli yaşatamayan din adamları İslâmın beş şartından biri olan zekâtın içtimâi ve ikhtisâsi hayattaki rolünü hakkıyla benimsetemediler.

Şimdi, hepî kalkınma hâlinde olan İslâm milletlerinin bu farizayı gereği gibi tatbik etmekte suretiyle bünyelerini sağlamlaştırma için lazımların gelir...

Evet, her şehir ve kasabada Konyalıların verdiği ümmüneje

Kennedy

Nâsır
«Danışıklı döğüş»

Kruşçev

Orta Doğuya Nâsır'ın dönüşü

Nâsır'ın en büyük zaferi

1958 Nâsır'ın ve nötralizm politikasının en yüksek prestije sahip olduğu bir yıldır. Fakat Amerikanın Beyrutta asker çıkarmasından ve Bağdat - Kahire ayrılığundan sonra, gerileme başladı ve 1961'de Suriyenin kopması, bu gerilemeyi teyid etti. 1962 İlkbaharında, Birleşik Arap Cumhuriyetinin durumu feciydi. Mısır, dış borçlarını tamamen ödeyemeyecek haldeydi. Plânda öngörülen ve Rusların finansmanını taahhüt ettiği sanayi projeleri felce uğramıştı. Pamuk rekoltesi berbat olduğu için beklenen döviz sağlanamamaktaydı. Mısır lirası çökmüştü.

İşte bu durumda, Kennedy hükümeti geçen yaz çok önemli ve beklenmedik kararlar aldı. Öyle ki, Mısır yapılan Amerikan yardımının 1 milyar doları astığı tahmin edilmektedir. Washington daha da ileri giderek, Fransa hariç, bütün dostlarına, Mısır ekonomisine yardım için baskı yapmıştır.

Kahire - Washington müzakereleri, kalı kırk yaracak şekilde uzun ve gizli oldu. Fakat yine de bazı haberler dışarı sızdı ve bu özellikle Suriye ve Irak'ın Mısır'a düşman çevreleri tarafından Nâsır aleyhine bir kampanyanın açılmasına sebebiyet verdi. Amerikanın bu tip yardımı, kayıtsız, şartsız verilmeyeceği ileri sürüldü. Nâsırın komünistleri yok etmek ve İsraille barış yapmak için Amerikan usaklığı kabulendiği söylendi. Artık

Nâsır, kendi kurduğu tarafsızlık politikasının şampiyonluğuna sahip çıkamaz deniyordu.

Fakat bütün bu iddialar, Nâsırın en çok tesiri altında bulunduğu devlet adamını hesaba katmamaktadır. Bu adam, Mareşal Tito'dur. Nitekim Yugoslav - Mısır işbirliği şimdiye kadar en ufak sarsıntıya uğramamıştır.

Nâsır, Ruslarla münasebetlerini düzeltmek için Tito'nun, Amerikalılar ile münasebetlerini iyileştirmek için ise Nehru'nun aracılığından faydalandı. Nâsır, Tito'nun tavsiyesi üzerine, Amerikalı müzakerecilerinden Rusyayı muntazaman haberdar etti. Neticede de Kruşçev Nâsıra, Amerikalı anlaşma hususunda mütabakatını bildirdi. Nâsır, bunu Süveyş ten sonraki en büyük zaferi saymaktadır.

İhtilâci bir karar

27 Eylül 1962 günü Yemende bir hükümet darbesi oldu. İç harbin bütün şiddetiyle devam ettiği ve darbenin başarısı belli olmadığı bir sırada, Amerika Yemen Cumhuriyetini ilk tanıyan devletlerden oldu. Aralıkta, Amerika Cezayire beklenilen çok üstünde yardım verdi. Halbuki Ben Bellâ'nın Castro ziyareti yüzünden Cezayire yardım bir ara durdurulmuştu, 8 Şubat 1963 te ise Irak'ta Nâsır taraftarı bir askerî darbe oldu. Bu darbe, aynı zamanda kuvvetli komünist partisi sayesinde Irak'ta her şeyi yapabilecek olan Sovvetlerin bir başarısızlığıdır. Nihayet 8 Martta Suriyede de Nâsır'ın ilân eden bir ihtilâl

vukubuldu.

Durum, tabii ki bu kadar basit değildir. Meselâ Washington 8 Marttan önceki Suriye hükümetine de «hudutsuz yardım» teklif etmişti. Sonra Irak ve Suriye ordularında nüfus sahibi, Arap sosyalisti Baas Partisini hesaba katmak lazım. Baas olmasaydı, hükümet darbelerini yapmak mümkün değildi. Bundan başka Irak, Suriye ve Yemen arasında, Nâsır ile aynı yönde gitmekle beraber, tamamen Reis'in hâkimi yeti altına düşmemeleri için bir yakınlaşma çabası gösterilmektedir.

Fakat her hâlükârda, Amerika, Sovyet nüfuzuna karşı koyabilmek, petrol istihsalini muhafaza edebilmek, (Orta Doğu dünya petrol ihtiyacının dörtte birini karşılar) ve mantık dışı İsrail meselesine bir çözüm yolu bulabilmek için, Nâsırın Arap Birliği rüyalarını teşvik etmeye karar vermiştir. Birliğe doğru bu yürüyüşte Nâsır'ın gerçekçi davranacakları anlaşılmaktadır. Irak'ta Arap olmayan Kürt azınlığına asırlardır istenen muhtariyeti vermek gibi ihtilâci bir karar, bu gerçekçiliğin ifadesidir. Bundan başka, bolkeseden İsrail düşmanlığı Suudi Arabistan ve Ürdün gibi feodal devletlerden geleceğe benzemektedir.

Her hâlükârda Başkan Kennedy, dönüşü olmayan bir karar aldı. Bu kararın neticeleri çok büyük olacak. Kennedy için, dünyanın bu bölgesindeki bir zafer, Kübada kazanmak kadar önemlidir.

L'Express — Jean Daniel

göre, bir hayır cemiyeti kurarak zenginlerden zekâtlarını toplamak, yardıma muhtaçlara vermek suretiyle, en zenginle en fakir arasındaki gelir farkını KIRKTA BİR'den daha aşağıya düşürmek kabildir. Bugün bu fark YÜZDE BİR civarındadır diyorlar.

YÖNÜN NOTU: Sayın Sadettin Evrin, en yüksek ve en alçak gelir grupları arasındaki 100 misli

farkın, zekât yoluyla 40'a indirilebileceğini ileri sürüyor. Bunun üzerine, Diyanet İşleri Başkan yardımcısına, şu soruyu soruyoruz: «Zekât, gelirin yüzde 2,5 unu teşkil eder. Milli gelirin yüzde 32'sinin yüzde 2,5 u ise yüzde 1 yapar. Bu yüzde 1, en fakirlere bile verilse, çalışan nüfusun yüzde 71'inin geliri, yüzde 20 den yüzde 21 e çıkacak, yüzde 1,5 un geliri ise yüzde 32 den ancak yüz

de 31 e inecek, fakat gelir dağılımındaki adaletsizlikte önemli bir değişiklik olmayacaktır. Bu transfer mekanizması, ancak çok uzun vadede, o da bir dereceye kadar tesirini gösterecektir. Kaldı ki bu günkü gidis, gelir dağılımındaki adaletsizlikleri artırma yönündedir. Bu durumda, gelir dağılımındaki adaletsizlikleri düzeltmek için, köklü tedbirlere ihtiyaç yok mudur?»

dolayısıyla piyasaya bol ve çeşitli Avrupa mamullerinin dolması müstehlikin harcama arzusunun kamçıyabilir, ve ithal mallarına fuzladan harcanacak gelirlerin bir kısmı yerli mahna harcanan gelirlerden, bir kısmı ise tasarrufa ayrılması düşünülen gelirlerden teşekkül edebilir. Bu durumda halkın «tasarruf meyli» azalmış ve sermaye teşekkülü bundan zarar görmüş olacaktır.

Sanayileşmemiz baltalanacak

Türkiye Müsterek Pazara üye olursa

sanayiini geliştirmesi bakımından da «yepyeni imkânlar kavuşacaktır» veya «Türkiyede, «Sanayi nâmına hiç bir şey kalmayacaktır» şeklindeki aşırı ve ölçsüz ifadeleri bir tarafa bırakarak, bugünden görülebilecek şartlar içinde, Türkiye'nin Sanayileşme bakımından Müsterek Pazarda ne derece şans olabileceğini tetkike çalışalım.

Hâlen içinde bulunduğumuz şartları hareket noktası olarak kabul ettiğimiz ve mevcut sanayinin maliyetleriyle Müsterek Pazar sanayiininin maliyetleri arasında «mutlak seviyeler itibarile» mukayeseler yaptığımız takdirde, bir çok sanayi kollarında netice-

lerin aleyhimize tecelli edeceği muhakkaktır. Hakikatin bu merkezde olduğunun en açık delili, mevcut gümrük himayesine rağmen birçok sanayi kollarında müstahsilin kendisini ayrıca kotaların ve ithal yasaklarının muntazam himayesine muhtaç görmesidir. Binaenaleyh, yalnız kota kota ve sair tahditlerin değil, hattâ gümrük resimlerinin dahi tamamen bertaraf edileceği gözlenacağı bir serbest rekabet rejimi içinde veya açık her türlü sübvansiyonun yasak gerek özel sektöre, gerek devlet sektörüne dahil bir çok sanai tesislerin faaliyetlerini

tatil zorunda kalacakları muhakkaktır, denebilir.

Müsterek Pazardan gelecek rekabetin mahzurları sadece mevcut sanayileri tasfiye etmekten de ibaret kalmayacaktır. Henüz kurulmamış olmakla beraber, ileride muayyen bir takım himaye tedbirleri sayesinde kurulabilecek ve bir süre sonra gelişerek hiç himayeye muhtaç olmadan dahi yaşayabilecek bazı endüstriler olabilir ki işte Türkiye'nin Müsterek Pazara girmesi bilhassa bunların doğmasına mâni olmak suretiyle ekonomik kalkınmamıza zararlı olabilir, eğer önleyici tedbir alınmazsa.

200 Yıldır neden bocalıyoruz ?

Niyazi BERKES

XII - BATIYA PEŞKEŞ ÇEKİLEN TÜRKİYE

Kökü dışarda idareler

Kemalizmi omuzlarından süküp a tarak korkunç bir obskürantizm havası içinde iş görmeye başlıyan politikacılar, siyasi ve ekonomik bağımsızlığı sağlama bağlayacak toplumsal reformlar yolunu savunan aydınları, kökü dışarıda fikirler taşımakla suçlarken asıl kendileri ulusun en yüksek siyasi ve ekonomik ülkelerini, kökü de gövdesi de dışarıda bulunan siyasi ve ekonomik çıkarlarını i-caplarına kendi elleriyle bağladılar.

1945 te başlayıp 1950 de kesile - gen bu için sonuçlarını incelemeye- bağ larken şunu hatırlamak gerekir: «Dış yardım» fikrinin bağlanışta Türkiye- nin gelişmiş bir toplum olma, yani e- konomik kalkınma davası ile alakası yoktu. Halk Partisinin, sırf kendi tu- tunmasını sağlamak amacı ile kabul ettiği dış yardım, sadece askerî bir yardım olarak görülüyor; bunun dev- letçilik kalkınma programına tesir e- decek bir şey olduğu düşünülüyor- du. Biraz sonraki Avrupa Kalkınma plânına katılma, ödeme muvazenesi zorunluğu ile zarurî olan bir şey sa- yılıyordu. Dış yardımın kabul edildiği sıralarda Halk Partisi hâlâ eski dev- letçilik tezine yeni bir şekil vermek- le meşguldü. Bu dış yardımın empoze edeceği daha ileriye ait vecibelerin, devletçilik siyasetinin tüm terkedilme- sini gerektirecek bir şey olduğu görü- lüyordu.

Demokrat idaresi ise Kemalizm ile en ufak bağı bile söküp atmış olduğu için onun özel teşebbüsçülük ve libe- ralizm güdümünün ikisinin de kökleri tastamam dışarıdadır. Birincisi Marshall yardımını profesinin verdiği bir fikirdir. Bunun tesiri altında de- mokrat siyasetinin tutumu, bu yard- ımın amacının Türkiye'nin kalkınması- nı, kendi kuvvetleri ile değil, yabancı devlet yardımı ve yabancı sermaye yatırımı ile sağlamak olduğu sanıldı. Ağırbaşlı bir Amerikan gazetesi olan Christian Science Monitor'un 1953 te dediği gibi:

«Türkiye devletçiliğinin terkediliş- nin ve kalkınma işinin yerli ve yabancı özel sermayeye havale edilmişinin gerçek sebebi, büyük karlar getirecek 2 mil- yar dolarlık yabancı yatırımın akaca- ğı ümidi idi.»

Geçen devirlerde gördüğümüz «ya- bancı kesesinden ihya olmak» düşün- cesi, dış yardımın büyük bir vurgun- culuk fırsatı yaratacağı fikri sözünü ettiğimiz idarenin bütün ekonomik felsefesini hülâsa eder.

Bu düşünce kısmen dünyanın siyasi ve ekonomik meselelerinin gerçekle- rinden cehaletin, kısmen de içeride si- yasi ve ekonomik dâvaların sadece ki- şî ve sınıf çıkarlarına bağlanmasının bir sonucudur. Fakat, bu adamlar hiç sıkılmadan milliyetçilikten, sınıf fark- ları aleyhinde olmaktan bahsederler- di. Bunların, bu iki meselede tutuştu- rdukları yaygaraların salıverdiği duman perdesi arkasında, ulusal bütünlüğe ve ulusal bağımsızlığa aykırı olarak girişilen işlerin, ihanetin tâ kendisi demek olduğunu halk kütleleri göre- miyordu.

Gerçekte, dış yardımın asıl amacı ne Türkiye'nin kalkınma davasına yar- dım, ne de Türk ekonomisinin plânlan- ması idi. Dış yardımın o zamanki asıl amacı, Avrupa'nın kalkınması idi. Marshall yardımının Avrupa kalkınma- sını sağlamak üzere İktisadi İşbirliği Teşkilâtı halinde kurulması üzerine, bu yardımın Türkiye'ye de teşmili ile

yardım, sırf askerî yardım olmaktan çıkıp ekonomik bir yan da kazanmış olmakla beraber, gene asıl amaç Tür- kiye'nin kalkınması değildi. Asıl a- maç, Türkiye'nin Avrupa kalkınması- na yardım etmesi idi; bunun için ge- rekli noksanlarını tamamlamak üzere ona bir miktar yardım edilmesi lâ- zımdı. Marshall yardımının Türkiye- nin kalkınması için bir yardım olduğu bir efsaneden başka bir şey değildir. Bilâkis, Marshall yardımının Türkiye ye tahmil ettiği şey Türkiye'nin Avru- paya yardım etmesidir. «Amerika bi- zimi kalkınmamıza yardım ediyor» gibi halkı aldatan bir iddia ile bilâkis Av- rupanın kalkınmasına yardım etmeğe çağırışımızın, bizim kalkınma davamı- za yaptığı zararın derecesini aşağıda göreceğiz.

Çıkarıcı uzmanlar

Marshall yardımının kendisi, Hit- lerin yamyası ettiği Avrupa ekono- misini, devrimci hareketlerden kurtu- lacak şekilde, kalkındırma amacını gü- den, dikkatle hazırlanmış bir plâna dayanıyordu. Fakat Marshall yardım- ının Türk ekonomî kalkınması için der- piş ettiği hiç bir plânı yoktu; onun a- çısından Türk ulusal ekonomik kalkın- ması diye bir dâva da yoktu. Ameri- kan yardımı ile ilgili hiç bir kurum da sırf Türkiye'nin ekonomik kalkın- ması ile ilgili hiç bir plân düşünmüş değildir. Bunu, Uluslararası Kalkınma Bankası'nın Türkiye için bir uzman he- yetine hazırlattığı ve ciddi Amerikan iktisatçıların şiddetli tenkitlerine uğ- rayan raporunu, aynı kurumun Lâtin Amerika, Asya ve Afrika anemleketle- ri için yayınladığı, her biri kocaman bir cilt teşkil eden raporları ile mukayese ettiğimiz zaman görürüz. Türkiye için yayınlanan rapor, bir kalkınma plânı değil, bir «tavsiyeler listesi» nden başka bir şey değildir. Bunun 231 inci sahifesinde aynen şu cümle vardır: «Türkiyede şümullü bir plânlama ne arzu edilecek bir şeydir, ne de bu mümkündür.»

Dikkate değer nokta, rapor yazarla- rının devletçiliği ve sanayileşme siya- setini, kendilerinin tavsiye ettikleri ö- zel teşebbüsçülük ve tarımsallaşma si- yasetinin üstünlüğünü ispat edecek şe- kilde tenkit edememiş olmalarıdır. Bun- lar, Türkiye'ye gelince bu memleketin Kemalist devriminden beri güttüğü bir ekonomik kalkınma ve bağımsızlık siyaseti olduğunu öğrenmişler; devlet- çiliğinin bunun zarurî sonucu olduğunu anlamışlar; ona sadece kusur olarak bula bula koordinasyon yokluğunu bul- muşlardır. Fazla olarak, Türkiye'nin (meselâ İngiltere ve Japonya gibi) ul- usal gelirinin önemli kısmını dış ti- caretten edinmeğe muhtaç bir memle- ket olmadığını, veya (meselâ Mısır gi- bi) hem tarımda, hem sanayide geri kalmış bir memleket olarak ekono- misini, üstün tarım ve sanayi ekono- misinin hâkimiyeti altındaki piyasa meka- nizmalarına tâbi tutmaya mecbur ol- madan kendi çeşitli tabiat ve insan kaynaklarını seferber etmekle bağıms- z bir kalkınma yapabilecek bir mem- leket olduğunu da görmüşlerdir. Öyle olduğu halde, Türkiye'yi Batı Avrupa sanayi ekonomilerinin bir tâbi olarak görmekte ısrar ettiklerinden, dünya piyasalarına bir tarım memleketi ola- rak kendini teslim edecek Türkiye'nin meselâ Amerika gibi dev ölçülü tarım ekonomisinin ayakları altında çöğene- ceğini aklına getirmediğinden, Kemalist kalkınma tezinin tam zıddı olan bir ekonomik siyaset tavsiye et- mekten hiç çekinmemişlerdir. Bundan

dolayı rapor (S. 33 de) şöyle diyor: «Türkiye'nin sanayileşme hedefini ter- ketmesini tavsiye edecek değiliz. Fa- kat biz, bu hedefe varmanın en kestir- me yolunun, tarımsal gelişmeye git- ikiye artan önemi verme yolu oldu- ğunu tavsiye ediyoruz.» Türkiye'nin top- lumsal ve tarihsel şartlarını, ulusal he- deflerini bilmiyen yabancılara makûl gözükcek böyle bir fikrin sadece aka- demik bir değeri olabilir. Bu şartları bilmek bile istemiyen bu uzmanlar, kendi düşüncelerine hâkim olan «Tür- kiye ekonomisinin, sıral Batı Avrupa ekonomisine ek ve ona tâbi bir ekono- mi olarak yerini almakla kalkınması mümkündür» tezi ile iddia ettikleri dengeli kalkınma arasındaki zıtlığı sax- lı tutmuşlardır. Rapora göre, Türkiye ancak bir tarım ve ham madde mem- leketi olarak gelişmelidir; bunun için de bir taraftan devletçilik tasfiye edil- meli, özel teşebbüse her alanı açmalı, yabancı sermayeyi davet etmeli, Ke- malizmin yabancı sermayeyi tasfiye eden bütün mevzuatı kaldırılmalıdır. Rapor, Türkiye'nin bu durumda karşı- laşacağı dış ticaret muvazenesizliğinin tehlikesini ve ödeme zorluklarının ne sonuçlar yaratacağını bildiği için ekono- mik gelişme hızını yavaş tutmayı tav- siye ediyor. Raporun tavsiyelerinin ka- bulü neticesinde elde edileceği vâdedi- len gelişme hızı, devletçilik zamanın- da o kadar hastalara rağmen sağlanan gelişme hızından aşağı bir hızdır. Rapo- run, «dengeli gelişme» den anladığı budur.

Hikâyenin aslı şudur: Avrupa İkti- sadî İşbirliği Teşkilâtı tarafından ha- zırlanıp Amerika hükûmetine sunulan Avrupa Kalkınma Plânına göre, bu teşkilâta dahil üye devletler (Türkiye de bu kervana karışmış bulunuyor) ü- retimi arttırmak, uluslararası finansı stabilize etmek, kalkınmada işbirliği ve kaynaklar mübadelesi yapmak, ih- racatı artırarak dolar noksanını telâfi etmek amaçlarına göre kendi ekono- milerini ayarlamayı taahhüt ediyorlar- dı. Türkiye bu işe üye olmakla, bu taahhütlerin ve gerek dış ticaret siya- setini, gerek iç ekono- mi siyasetini bu- na göre ayarlamayı üstüne almış olu- yordu. Peki, Türkiye böyle bir anlaş- ma içinde kendi ekonomik kalkınma için gerekli değer fazlasını elde edebi- lecek ve bununla Kemalist anlamda bir kalkınma sağlayabilecek miydi? İşte raporun bize inandırmak istediği şey bunun mümkün olduğu iddiasıdır. Tür- kiye'nin kendisine yardım değil, Tür- kiye'nin başkalarına yardım etmek ü- zere çağırıldığı bu işbirliği, onun ekono- mik kalkınmasını bir çıkmaza so- karak, bir taraftan birliğe dahil Av- rupa ülkelerine ödeme açıkları ile, ö- bür tarafta bunları karşılamak üzere Amerikadan «yardım» alma şeklindeki borçlarından meydana gelecek mu- azzam bir yükün altına girmeyecek miydi? O zaman, böyle bir sorunun diğni keserler, vatan hainliği damga- sını yapıyorlar ve ederdiler. Sonra, düpedüz Kemalizmin tasfiyesini gerek- tiren dışarıdan gelme fikirlere göre hareket etmeyi halka gerçek milliyet- çilik olarak yuttururlar, sıkılmadan Atatürkçülükten bahsederlerdi. Asın- da Türkiye'nin başkalarına yardım et- mek için kendi ekonomik amaçlarını inkâr etmesinden başka bir şey olma- yan bir işi, «yardım almak» şekline so- karak halkı inandırıyorlardı.

Bu kökü - dışarılıklık ekonomik görü- şün, politikacılarımız ağızında daha Halk Partisi zamanındanberi aldığı şekilleri yıllarca dinlediğimiz için bu- rada tekrar etmiyelim. Bu «yardım» in

Türkiyeyi, uğruna bir Kurtuluş Sa- vaşı verilen bir duruma, yani Türkiye- nin bir ziraat maddeleri ve ham mad- de ihracatı ekonomisi üzerine kurulu bir memleket haline getirme işi oldu- ğu, halk oyundan saklandığı gibi; bu- nu tavsiye eden uzmanların yaptıkları iki tavsiyeyi de hasıraltı etmişlerdir. Bu zatlar, «size tavsiye ettiğimiz şeyi yapmak mümkündür; ancak gelişme hızını düşük tutmakla ve karşılığı ol- mayan yatırım hırslarına kapılıp en- lâsyona düşmemek şartıyla» diyorlar- dı. Demokrat devrinin açtığı orji kar- şısında telâhiye düşen yabancı uzmanlar bunun, eski Kemalist kalkınma ama- çlarını daha da ihtirasla gütmekten ile- rigeldiğini sanarak ihtiyat tavsiyelerini hatırlatıyorlardı. Halbuki, orji tu- tumunun bu tavsiyeleri dinlememesi, ulusal kalkınma endişelerinden değil, «milyonerizm» tutumunun ihtirasların- dan ileri geliyordu. Fırsat bu fırsat, bir taraftan halkı ve hazineyi, öbür taraf- tan yabancı milyonlarını vurmağa bak- malı idi.

Top gürlemesil...

Türkiye'ye yardım düşünceleri ile değil de, yabancı memleketlerin kal- kınması için Türkiye'ye yardım etme- si amacı ile hazırlanan ve bizimkile- rin sevine sevine kabullendikleri ye- ni ekonomik tutum çok geçmeden neti- celerini göstermeye başladı. Bu âdetâ bir mucize idi. Tarımsal kalkınma ve buğday ihracatı kısa zamanda sıçra- malar kaydederek bir hanlede Türki- yeyi dünyanın dördüncü en büyük buğ- day ihracatçısı haline getirdi. Türkiye de tarım alanında Amerikan deyimiy- le görülmedik bir «boom» devri açıldı. Başarılar o kadar parlaktı ki yıllarca Türkiye'yi devletçilik gibi kısır yollar- da yürütenler mahcupyetlerinden a- ğızlarını açamıyorlardı. Yabancı yar- dımı boyunduruğuna girilmesine aleyh- tar olan aydınların «hainliği» de şim- di ispat edilmiş oluyordu. Yabancı uz- manlar da gelişmemiş bir memleketin sanayileşme yerine tarım ürünü ve madde ihracı ile kalkınmasının doğru yol olduğu hakkındaki tezlerine Türki- yeyi daha emniyetle örnek olarak gös- teriyorlardı. Bunun, tarihimizde de misali vardı. Meşhur 1838 Londra tica- ret anlaşmasından sonra, Tanzimat devri de böyle parlak bir «boom» ile açılmıştı (İngilizce «boom» kelimesi Türkçe telâffuzla «bum» gibi okunur. Bir anlamı «ânî kalkınma» demektir; diğer bir anlamı da «top gürlemesi» demektir). Tanzimat'ta birinci anlam- da başlayan «boom», evvelce gördüğü- müz gibi, ikinci anlamdaki «boom» ile neticelenmişti.

Tarımsal kalkınma

orjisi

Yeni devrin mucizesi, iki anlamdaki «boom» la başladı. Demokrat idaresi- nin işbaşına gelişinden sonra, Avrupa kalkınmasına yardım etmemizin mü- kâfatı olarak Kore barbine katılmak mazhariyetine kavuşmuşuk. Yeni ekono- mik siyasetin sıçramalı kalkınması, Koredeki top sesleri devam ettikçe mucizeler kaydetti. Ne yazık ki muc- zenin sırrı pek basitti. Kore savaşı es- nasında Amerika ve Kanada gibi dev- buğdaycı ülkeler, harp ekonomisi ka- nunları gereğince, buğday ihracatını durdurmuşlar, içeride muazzam stok- lar yapıyorlardı. Bu sayede, Economist dergisinin deyimiyile, Avrupa kalitesi düşük ve çok pahalı Türk buğdayına muhtaçtı. Yoksullaşmış zavallı Avru- pa, Türklerin Kore savaşı için katlan-

dıkları fedakârlıkları, gösterdikleri şecaati göstermezdi; onlar sadece kendileri için gerçekten bir yardım ve kalkınma plânı olan Marshall yardımından ihya olmak işi ile meşguldüler. Halbuki fedakârlık ve şecaat Türklerin her zaman malik olduğu, her zaman bezlettiği bir haslettir. Economist için bu pek tabii bir şeydi.

Ne var ki, Kırım harbi gibi, bu Kore harbi de «kalû belâya kadar» sürmeyecekti. 1953 Haziranında, Kırım harbinin bitişi gibi bir bitişe sona erdi. Ve bitişinin Türkiye'ye hazırladığı hediyeler de ötekinin hazırladıklarına pek benzer hediyeler oldu. Harp biter bitmez Amerika eldeki muazzam stokları dünya piyasalarına sürdü. O sıralarda Amerikan yardımından ihya olmak yoluna girmiş olan Avrupa'ya şimdi Türk buğdayı hem kalitesiz, hem pahalı geliyordu. Kore harbinden bu kadar yararlı görülen bir mütefikin ekonomisini tehlikeye düşürecek böyle bir işi yaparken düşünmesi gerekmez miydi, denecek. Bunun cevabını vermektensevdim; bunun için Amerikanın iç politika meselelerinin özelliklerine dalmak lâzım gelir. Bizi ilgilendiren nokta şudur: Türkiye kendi ekonomisini dış yardım isteklerine göre ayarladığı zaman plânında ve ulusal ekonomî fikrinden mahrum olduğu gibi, dış yardımın Amerika tarafından geri kalmış memleketlere uygulanan tarafının da hiç bir plânı yoktu. Marshall plânı yalnız Batı Avrupa memleketlerinin kalkınması için yapılmış ve yalnız orada uygulanmasını tutarlı bir ekonomik kalkınma teorisi ne göre yapılması fikri ancak son yıllarda çıkmıştır; ve bu konuda Kennedy idaresinin danışman uzmanları ile onlara aleyhtar olan İktisatçılar arasındaki tartışmalar, bu meselede tutarlı bir teori ve uygulama güdümünün bulunabilmesinin ne kadar şüpheli olduğunu göstermektedir.

Ne olduydu, yabancı uzmanların akılna uymayı büyük bir açığızlık sağlayan demokrat idaresinin tarımsal kalkınma siyasetine oldu. Tarımsal ihracat malları Avrupa Ödemeler Birliği'ne dahil memleketlere ziyansız satılmayacak hale geldi. Ve yeni devrin, düşüşüne kadar zincirvari devam eden dertleri o zamandan başladı. Zincirin her halkası büyüdükçe büyüdü; Türk ekonomisi içinden çıkılmaz bir dış ticaret müvazenesizliği ve ödeme güçlükleri batağına saplandı; demokrat rejimi bu yükün altında ve bu batağın içinde debelenmeğe başladı. Tanzimat devrinin sıçramalı kalkınması bir müddet sonra istikrazlarla enflasyon helezonuna takılarak alabildiğine havalanmağa başlamış, sonunda Genel Borçların kuruluşu ile bu kalkınma kütüdekte yere oturma şeklinde nihayetlenmişti.

«Sihirbazın Çırağı» masalındaki çirak gibi, demokrat idaresi de ustalara bakarak başlattığı işin altında debelenmeğe başladı. Toprak Ofisin primleri ile para hacmi şiştikçe şişmeğe başladı. Bütçede primleri karşılayacak tahsisat olmadığının primlerin ödemesi banknot makinesine havale edildi. Hükümetin Merkez Bankasına borcu 1950 de 196 milyon lira iken 1955 te 960 milyon liraya çıktı. Bu, tedavüldeki para hacmi artışının % 75'ini, tedavüldeki paranın takriben % 50'ini teşkil ediyordu. Tarım geliri yükseldiği halde, devlet baba bundan bir hayır görmüyordu; toprak mahsullerinin gelir vergisinden muaf olması yüzünden ettiği kayba ilâve olarak üstelik bir de önemli hacimlere varan fiyat farkları ödemeye ve enflasyon kapılarını açmağa mecbur oluyordu.

Fakat hiç olmazsa bu idare, reforma o kadar muhtaç olduğunu gördüğümüz tarım ekonomisini kalkındırdı mı? Dev letçilik siyasetinin başarı derecesini mahdud bırakan ve hattâ onun çöküşünü hazırlayan sebeplerden birini plân lamanın dar tutulması olduğunu söylemiştik. Şimdi bu demokrat idarenin tarım yolu ile kalkınma siyaseti yalnız daha da dar tutulmakla kalmamış, hiç bir plâna dayanmamıştır. Onun tarım sal bir toplum reformuna ise hiç daya namadığını söylememize bile lüzum

yok. Bu tarım siyaseti, 1945 teki köylüyü topraklandırma kanunu gibi değeri pek az bir yarım reformculuğu bile hiçe indirmiştir. Bununla, o reformun ne kadar lüzumsuz olduğunu ispat etmiştir sadece. Büyük toprak sahipleri topraklarını tutmakla kalmadılar; kullanmadıklarını bile kiraya verdiler. Her tarafta toprak değeri ve rantı yükseldi. Toprak dağıtımı, kamu serveti olan devlet topraklarının dağıtım şekline devam etti, ve bundan, ne 1945 kanununun amacı olan ve Nazi rejiminden taklit edilen bölünmez çiftçi ailesi mülkiyeti, ne de topraksızlığın yok edilmesi sonucu hâsıl oldu. Tarımsal üretimi kamçılama amacı ile toprak mahsullerinin vergiden muafılığı yalnız büyük toprak sahiplerine yaradı. Buğday piyasalarının oyunu ne ticesinde girilen fiyat farkı ödemesi gibi yıkım başlangıcı olan bir tedbir, az üretim yapan köylüye değil, çok satış yapan büyük üretimciye kârlar sağladı. Küçük üretimin eline gene resmi fiyatlardan aşağıya geçiyordu. Ziraat Bankasına borçlanarak, yoğunluğunu kısarak, hayat seviyesini düşürerek, şehirlerde iş bulmağa gide rek kapatıyordu. Asıl dâva olan tarım işgücünü tasarruf edecek ve sanayi kalkınmasını hızlandıracak şekilde üretimi yükseltme sonucu elde edilemedi. Zaten böyle bir amaç ta güdülmüyordu. Büyük çiftçinin kalkınması bir taraftan devletin, yani vergi mükellefiyetinin çoğunu yüklenmiş olan sınıfların, diğer taraftan küçük üretim cinin sırtına basa-basa sağlanan bir iş oldu.

Tarımsal kalkınma meselesinde üze rinde en çok reklam yapılan şey, meşhur makineleşme iddiasıdır. Bu konu üzerinde Türk İktisatçılara bir de inceleme yaptırılmıştı. Vardığı şüpheli sonuçlara yabancı İktisatçıların da inanmadığı bu inceleme, bu makineleşmenin bir tarım devrimi olduğunu ispat etmekten uzaktı. Bu makineleşme devri de ihracat devri saadeti gibi kısa sürdü. Herkesin bildiği gibi yüzüstü kaldı, durakladı; hattâ tarım üretimi düşmeğe başladı.

Bir orji şeklindeki bu tarımsal kalkınma, tarımsal ekonominin başka yan larına da ziyan verdi. Ekilir topraklar siasının boyuna genişletilmesi hayvan cılığa bir darbe oldu. Sulama, gübreleme, toprak aşınmasını önleme için büyük yatırımlar isteyen meseleler doğurdu. Böyle plânsız, ilmi olmayan, yağmacılık şeklindeki bir kalkınma çok geçmeden işba noktasına gelip durdu; hattâ Batılı İktisatçıların bildirdiğine göre bu seviyede kalacağı da üpheli hâle geldi.

Borçlar — Alacaklar devri daimi

Kore harbi esnasında kaydedilen mucize harple beraber sona erince, buğday ihracatında dünyada dördüncü lüğe gelen Türkiye 1955 ten itibaren buğday ithal edici Türkiye olmağa başladı. (Halbuki daha 1930 larda buğday ithali durmuş, 1934 ten sonra bir miktar ihracat bile başlamıştı. Hem de bu yıllar ziraat hasılının yükselmiş olduğu yıllardır). O tarihtenberi Türkiye'ye milyonlarca ton Amerikan buğdayı akmağa başladı; ve o tarihten beri geri kalmış ülkelerin tarım kalkınması ile kalkınacağına dair taze Türkiye'yi misal gösteren uzmanların sesi de kesilmiş oldu.

Fakat Marshall yardımı ile Avrupa nın kalkınmasını ve Kore harbinin sona ermesinin sonuçları bunlarla kalmadı. Türkiye, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtına üye olmakla, bu kuru mun üyelerine tahmil ettiği ithalâta liberalizasyon yolunu uygulamaya kalkınca (ki hiç bir zaman bu taahhüdüne yerine getiremedi) büyük güçlükler başladı. Kore harbinden sonra mamul maddelerin fiyatları yükseliverdi ve Türkiye birliğe taahhütleri yüzünden buna karşı vaktinde tedbir alamadı. İhracat mallarının değerleri düşerken, ithal mallarının değerleri yükseliyordu. Bu, devletle aşık atmağa kalkışan her zayıf ekonominin karşılaştığı bir

seydirdi. 1955 te ticaret dengesinde bir ilerleme oldu, fakat bu defa da ihracat düştü (endeks: 1953: 100 olmak üzere 1954: 95; 1955: 71:3. Karşılaşılan dilemma: iyi mahsul yıllarında fiyatlar düşüyor; iyi fiyatlar yıllarında üretim düşüyor.

Bunun sonucu, döviz kaynaklarının kurumağa başlamasıdır. Bir çok maddelerde ihracat fiyatlarının devamı düşmesi ile Birliğe dahil üyelerin piyasaları ile atbaşı gidilemiyor. İşin garibi, Türkiye'nin dış ticaret ve ödeme zorlukları İktisadi İşbirliği Teşkilâtına dahil ileri sanayi memleketleri ile olmasıdır. Buna dahil olmayan memleketlerle ticaret dengesi Türkiye nin lehindedir ve bunlarla bir ödeme derdi yoktur. Bunun mânası, sıralı Avrupa'ya tâbi ham madde ve tarım ürünü memleketi olmayı siyasi düşün celerle kabullenerek Avrupa memleketlerinin ihtiyacı olan yardımı onlara sağladıktan sonra, mükâfat olarak ödeme açıklarından doğan muazzam borçlarla boynuna bir kement geçirme sidir.

İşte, geniş ölçüde ve devamlı cari dış ticaret açığını kapatmak için dış yardım meselesi burada meydana çıkıyor. Türkiye'nin Avrupa Ödemeler Birliğine üye devletlerle ticareti baştan başa aleyhe bir durum alınca ve ödeme borçları yığılmağa başlayınca krediler kesildi; bu ülkelerle münasebet ler bozuldu. Zaten 1953 ten sonra liberalizasyon usulü uygulanmadığından Türkiye'nin üyeliği nazari ve değersiz bir hâle gelmişti. 1958 de ödeme açığı 400 milyon dolara vardı. Bu da şuradan buradan koparılabilen bazı krediler sayesinde. Bu arada, tabii, Türk altın ihtiyaçlarının genel muhacereti de devam ediyor.

İktisadi İşbirliği Teşkilâtının Türkiye ekonomik durumu hakkında 1955 ten sonraki raporlarını arka arkaya okuduğumuz zaman, fazla paralı olma yan hastalara her vizitesinde pahalı ilaçlar veya lüks yiyecekler tavsiye eden, «şu reçeteyi de bir deneyin, inşallah bir şeyciniz kalmaz» diyen bazı hekimleri hatırlamamak mümkün olmuyor. Fakat onlar da ne yapabilirlerdi? Devletin başına kene gibi yapışmış muhteris politikacıların elinden bu ekonomiyi kurtarmak onların işi miydi? Çaresiz, vaktiyle kendinden yardım istenen hastayı kendi derdine deva bulmağa terketmek veya dış yardımdan borç istemeğe tevşik etmekten başka yapılacak şey yoktu. Dış yardım şimdi, Avrupaya yardım edelim derken girilen borçları ödemek için Amerikadan borç alıp, Avrupaya borç ödemek anlamına gelmeğe başladı. Böylece, birleşik kaplar arasında suların dolması gibi acıip bir borçlar, alacaklar devri daimi başladı. Fakat yardım alıncı ölçüde borçluluk durumu artıyordu. 1958 de kombine dış borçlar 1.2 milyar dolara çıktı. (1950 de bütün dış borçlar 260 milyon dolardı. Sekiz yılda kaydedilen terakkiye maşallah.)

Bu güçlüklerin, gelişme halindeki sanayileşme üzerine olan duraklatıcı, aksatıcı tesirlerine girmiyelim. Bu, «dîmyata pirineç giderke evdeki bulgurdan olmak» hikâyesidir. Tarım ihracatçılığı ile kalkınma bir yana, sanayi gelişmesi bile tehlikeye girdi. Yalnız, Amerikan yardımı ve yabancı özel sermayesinin Türk ekonomisini kalındırmaktaki meşhur münebbih rolü oynaması meselesi üzerinde kısaca durmak yerinde olacak. Yabancı İktisatçıların dediğine göre Türkiye'yi Amerikan yardımının ekonomik yönü fazla izam etmiştir. Marshall yardımının yarısı kadarı ithalâta gitti; ancak % 40 kadarı yatırımların artmasına gitti. Dış yardımın yatırımdaki hissesi daha sonra % 20-25 şe, daha da sonra % 10 na düştü. Tanzimat devrinde devlet adamları «bu devlet istikrarsız yaşayamaz» prensibine inanmışlardı. Bu gibi devlet adamları dışarıdan para akmağa başlayınca zivanadan çıkarlar. Dış yardımın da yaptığı şey, ulusal kalkınma için sorumluluğunu, ulusal tasarruflardan, yabancı yardım ve kredi sine yükleyip bir müflis siyaseti gütmeye alıştırmak olmuştur.

Ekonomisi, üstün ekonomili memleketlerin gidişine bağlanan bir memlekette plânlı bir kalkınma programı uygulamak mümkün değildir. Eğer Türkiye yardımı sağlayan memleketlerin uygarlık durumuna yakın veya denk durumda olsaydı, dış yardım onu ihya edebilirdi. Nitekim Marshall yardımının büyük başarısı Avrupada, İngiltere, Fransa, Almanya, Holânda, İtalya gibi harbin çökerttiği memleketleri kısa zamanda ihya etmek oldu; çünkü bu memleketler ekonomik ve toplumsal seviyeye yardım yapan tarafın âyarında, hattâ bazı noktalarda üstünde idi. Bir Amerikalı İktisatçının belirttiği gibi, aynı yardım geri kalmış memleketlerin kalkınmasına uygulandığı zaman o neticeyi vermedi. Bu kadar yardıma rağmen, Türkiye, sanki büyük bir harpten çıkmış kadar ekonomisi allak bullak, yönünü şaşırması bir memleket haline geldi.

Yabancı sermaye yalanı

Peki, ya yabancı özel sermaye? Özel sermayeye karşı, şu iki milyar dolarlık yatırım sermayesi geleceği umudu ile, teşvik edici konsesiyon verici kanunlar yapıldı: 1954 te bunlar âdeta eski devirleri hatırlatacak derecede şü müllendirildi. Yabancı sermayeyi çekmek için nice şaşkınlıklar yapıldı. 1954 kanunundan sonra gele gele 27 milyon lık özel sermaye geldi; fakat 1956'da tekrar 10 milyona düştü. Bütün gayretlere rağmen, 1955 şe kadarki yekûn 700-750 milyon karda kaldı.

Yabancı özel sermayedeki bu nazlılığın bir sebebi para istikrarsızlığı ve genel olarak Türk ekonomisi ve maliyesine, hattâ belki de memleketin geleceğine güvenmemesidir. Enflasyon tedbirleri, ham madde darlıkları, tediye müvazenesi zorlukları, kısa vâdeli borçların birikmesi, özel sermaye yatırımlarını yavaşlatmıştır. 1954 kanununu alkışlayan Economist dergisi, bize başka bir sebebi daha açıklıyor, şöyle diyor: «Atatürkün yabancı sermayenin haklarını merhametsizce ellerinden almasının yabancılar arasındaki hatırasından dolayı (yabancı sermayeyi çekmek için) daha da çok gevşetmeler lâzımdır.» Kalkınma Bankası'nın yukarıda sözü edilen raporunda da şöyle deniyordu: «Aşırı milliyetçilik devrinin (Atatürk devrini kastediyor) yabancı sermaye aleyhtarlığının yarattığı ziyani tamir etmek için Türkiye'ye çok iş düşecektir». Bunlara emniyet vermek için Atatürkün bu memlekette hatırasını kazınmak lâzımdır.

Tarımsal kalkınmalarla, dış yardımlarla, özel yerli teşebbüslerle ve yabancı sermaye yatırımları ile hissedilen demokrat devrinin ekonomik kalkınma hızı ile devletçilik devrinin kalkınma hızını mukayese eden bir Batılı İktisatçı, yaptığı hesaplar neticesinde vardığı sonuç karşısında hayretler içinde kalıyor. Ona göre, 1930 larda yıllık ulusal gelir artışı % 6.4, nüfus başına gelir artışı % 4 idi. 1950 lerde ise birincisi % 7.7, ikincisi % 3.9 olmuştur. Yani devletçilik devrine nazaran bir ilerleme yoktur. Fakat bu İktisatçının şaştığı bir şey daha var: 1930 lara nazaran 1950 lerde, Türkiye'de sermayenin ve yatırımın produktivitesi düşmüştür. Bu düşmeyi izah etmek için ayrıntıları ile saydığı sebepleri biz bir noktaya irca edebiliriz: Plânsızlık. Bu yüzden yardımlarla desteklenen yatırım hacmi çok arttığı halde, çok düşük kapasitede kullanılmıştır.

Demokrat idaresinin bundan sonraki enflasyon havalanmalarının, insanın içine sıkıntı veren işlerinin ulusal ve toplumsal sonuçlarını gelecek yazıda özetliyeceğiz.

Gelecek yazı:

Atatürk'ün özlediği Türkiye'yi kurabiliriz

BASININ MESELELERİ: IV

UFAK BİR MALİYET HESABI

İlhami Soysal

Sattıcıdan 25 kuruş verip aldığımız bir gazetenin, bir tek gazetenin kaç kuruşa mal olduğunu, ne kadar kâğıt, ne kadar mürekkebe mal olduğunu hiç düşündünüz mü?

Türkiye ölçülerine göre normal sayılan altı sayfalık bir gazete, — meselâ Cumhuriyet, Dünya, Son Havadis Vatan, Zafer, Akşam vb. — kâğıt ağırlığı bakımından 43 gramdır. Bir gazeteye ortalama bir gram mürekkep harcanır.

Türkiyede gazete kâğıdı tekeli vardır. İzmir Kâğıt Fabrikası tarafından yürütülen bu tekel sonucu, gazetelere kâğıt izmitte tonu 1800 liradan teslim edilir. Buna nakliye masrafları da bindiğinde, İstanbul, İzmir ve Ankara'da kâğıdın tonu 2000 liradan hesap edilir. Bir kile kâğıttan 23—25 gazete çıkar. Bir tek gazetenin kâğıdı, bu hesaba göre 8 kuruştur. Gazete mürekkebine gelince bu da 5—10 lira arasında değişen bir fiyatla satar. İyice bir mürekkepten bir gramı bir gazeteye harcanacağına göre, maliyet bir kuruş da mürekkep parası koymak gerekiyor demektir.

50 bin baskısı olan bir gazetenin bir aylık dizgi, tertip ve baskı ücreti ortalama 75 bin lira olarak hesap edilebilir. Bunun 50 bin lirası baskı ücretidir. 26 günde 50 binlik baskı, 1,5 milyon gazete eder. Dolayısıyla tek gazetenin baskı ücreti 5 kuruş tutar.

Kavel olayını ibretle takip eden her gerçek aydın bir bakıma büyük memnuniyet, diğer bir bakıma ise büyük üzüntü duymuştur. Çünkü Kavel olayı işçinin kendilerine yapılan haksızlıklara karşı giriştikleri şuurlu mücadelesinin yeni bir örneğini daha vermiştir. Bu dayanışma ve şuur Batı uygarlığına erişmek isteyen ileri bir Türkiye için en sağlam temeldir. Kavel olayını ibretle izleyen gerçek aydın diğer taraftan bu olaydan büyük üzüntü duymuştur. Çünkü, bu olayda işverenin memleket çıkarını hiç göz önüne almayan perde önü ve perde arkası tutumunun hâlâ devam ettiğini ve hükümetin yine işverenle birlik olduğunu görmüştür. Büyük üzüntü duymuştur, çünkü, Kavel anlaşması masasında işçi yenik, işveren galip çıkartılmıştır. Ve aradan zaman geçtikten sonra işverenin, işçilerin yenilgisini daha da ağırlaştıracağına gün gibi görmektedir. Para, kendi kendini çoğaltmak için para kullanarak, parasız ve bitmez dağınık olan imanı yine gün gibi görmektedir. Para sövâlyelik kaidelerine hiç te riayet etmemiştir.

Artık işçinin Anayasa tarafından tanınan hukukunun öz olarak bir an evvel teslim edilmesi zamanı çoktan geldi. Demokratik düzen içinde örgütlenen işçinin maddî imkânlarını

KAVEL OLAYI VE ÜCRETLER HAKKINDA

Doç. Dr. Mükerrerem Hiç

geliştirmek için yapacağı mücadele için gereken araçlar kendisine verilmelidir. Gönül ister ki, hükümet bu mücadelede büyük kulübü tutan küçük bir hakem durumuna düşmesin.

Bunun için de artık her siyasi partinin bir taraftan işçiye karşı işvereni tutmak, öbür taraftan da işçiyi bir sürü maddî imkânlarla düzeltmek için tutturursa başarıya ulaşamaz. yavaş yavaş görmektedir. Diğer taraftan, artık her işverenin de işçinin çok kötü olan maddî imkânlarını düzeltmek için demokratik düzen içinde yapmakta olduğu mücadeleyi komünistlikle itham etmenin adı bir taktik olduğunu ve ucuşladığını ve böyle bir tutumun uzun sürede ergeç kendi aleyhine işleyeceğini idrak etmesi gerekir.

Türk işçisinin maddî şartları gerçekten çok kötüdür. Aldığı ücret kendisine en basit bir yaşama imkânı sağlamaktan bile uzaktır. Gerçi çok eskiden beri kıyasla işçilerin yaşama se-

viyesinde belli belirsiz bir artış olmuştur. Fakat bu husus işçinin avutulması için yeterli olmaktan çok uzaktır. Asıl önemli olan şudur ki, işçi ve onun yanında memur sınıfı ve sair küçük emek sahipleri milli gelirimizin bölüşümü yanında da büyük işveren ve büyük toprak sahibine ve bunların yanında çalışan yozlaşmış yukarı idareci kadrosuna karşı kaybetmektedir. Basit ve kaba bir deyimle, kalkınma edebiyatını körukleyenler işçi ve memurun önüne adeta bir kemik atmışlar ve aslan payını kendileri almışlardır.

Türkiyenin Batı memleketleri gibi olması isteğine can gönülden katılır görünen işverenler, Türk işçisinin Batılı işçi gibi örgütlenmesiyle ilgili konuların batılı özüyle çıkarılması ve uygulanmasına gelince Batılı toplum özlemini nedense bir kenara atarak Türk işçisi geridir, ya da bu gidüş komünizmdir demekten geri kalmamaktadırlar. İşçi ücretlerinin

arttırılması karşısında da yine Türk işçisi kültüresüzdür, yasa-masını ve para harcamasını bilmez; öyle kalsın diye direnmektedirler. Ya da aman zarar ediyoruz onun için fazla ücret ödeyemeyiz diye sızlanarak fadırlar. Halbuki, aynı işveren kendi propagandasını yapmak için hiç çekinmeden yalan söyleyebilmekte ve özel kesimin kamu kesimine kıyasla daha çok ücret ödediğini iddia edebilmektedir. Halbuki, elde mevcut ücret istatistikleri etrafında bir parça araştırma ve soruşturma yapılırsa tamamen aksi sonuç alınır. Gerçekte kamu kesimi özel kesime nazaran çok daha fazla ücret ödemektedir. Kaldı ki, özel kesimdeki işçinin işinden olur olma ve tazminat kayıplarını da bertaraf eder bir şekilde atılması ihtimali, diğer bir deyişle, iş emniyeti ve daha bir çok hususlar hesaba katılırsa kamu kesimindeki işçinin gerçek maddî refahının özel kesimdeki işçiye kıyasla çok daha yüksek olduğu kolaylıkla anlaşılabilir.

Demek ki, bir tek gazetenin maliyeti hesap edilirken, 8 kuruş kâğıt, bir kuruş mürekkep, 5 kuruş baskı dizgi tertip hesap edilirse, sadece bu işlemler için 14

kuruş harcanır demektir.

Bir gazete — sabahları yayımlanan gündelik gazeteler — asgari ücretleri belli 25 kişilik bir fikir işçileri kadrosu çalıştırmak zorundadır (Akşam gazeteleri için kadro 16 kişidir). Bu kadroya ödenecek ücret en düşük seviyesi ile 30 bin lira olarak hesap edilir. Bu 30 bin liraya, telif ücreti, abone olunan haber ve fotoğraf ajansları, resimli romanlar v.s. gibi masraflar için de gene en azından bir 20 bin lira eklemek gerekir. Topluca Yazışlıları masrafları adı verilebilecek bu masrafların da bir tek gazetede maliyeti en azından 33 kuruştur. Telefon Teleks, Telefoto, nakliye, 8-10 kişilik idare kadrosu ücretleri (ilan, abone, dağıtım servisleri), yazışlıları ve idare kadrolarının çalışacağı binaların kirası, depolama masrafları da en azından bir tek gazete için 7-8 kuruşa mal olur.

Bu pek aşağıdan tutulan ölçüler sonunda yapılan masrafların ortalama rakamları tabloladığımız zaman sizlerin de göreceğiniz gibi 24,3 ilâ 25,3 kuruş arasındadır. Bugün adlarını Türkiye'de hemen herkesin bildiği belli başlı gazeteler, — sekiz sayfa halinde çıkan Hürriyet ve Milliyet haric — tek bir gazetenin maliyetini 26-27 kuruştan aşağı düşürememektedirler. Ancak yüksek baskı ve süregelen gazetelerde sabit masraflardan gazete başına düşen pay azalacağından maliyetin bir dereceye kadar düşürülmesi mümkün olmaktadır.

Şimdiye kadar verdiğimiz rakamlar, tek bir gazetenin maliyetine giren belli başlı rakamlardır. Bütün bunlardan çıkan sonuç ise, ayrıca belirtilmelidir. Bu sonuç şudur: Sizin okuyucu olarak satıcıya 25 kuruş verip aldığımız bir gazetenin tek başına maliyeti 25 kuruştur. Unutulmaması gereken bu hususlardan biri de, bir gazetenin basıldığı kadramın satılmasına imkân olmadığıdır. Gazeteler, en çok satılan ve basılan da dahil asgari yüzde 15 ölçüsünde iade alırlar. Türk basınında ise bu miktar çok kere yüzde elliye kadar yükselmektedir. İade gazetendir, toptan ve okka hesabı satılması gazete sahibine kilo başına 60 - 70 kuruş kazandırır. Yani 23 - 25 gazete müvez zide satıldığında alınacak olan 625 kuruş yerine, iade gazete satıldığında alınacak para bunun onda birine düşer. Gene bu

hesabın içine, gazete basımında kullanılan bobinlerin patlak olması, fire vermesi, bozuk baskılar v.s. hususları da katmak gerekir ki, bunlar hep maliyeti yükselten hususlardır.

Bütün bunlardan sonra, bilinmesi gereken hususlardan biri de şudur: Gazete sahipleri, gazetelerini kendileri sırtlarına alıp da satılmıyacaklarına göre, bir kâr payı bırakarak bunu genel dağıtımcılara vereceklerdir. Umumi bayi adı verilen genel dağıtımcılar, kelimenin tam anlamıyla mutavassıtlardır. Bunlar da gazeteyi, kendi kârlarını aldıktan sonra şehir genel dağıtımcıları, semt dağıtımcılarına, onlar da kulübe veya dükkânı olan bayilere, bayiler ise bunları mahalle aralarında seyyar gazete satıcılığı yapan müvezzilleri verirler.

Gazete sahipleri genel dağıtımcılara gazetelerini ortalama 19 ilâ 20 kuruş arasında, çok kere 19 kuruş 10 santim gibi hesaplar ve pazarlıklar da yaparak satarlar. Genel bayiler gazeteden kendilerine bir kuruş pay alarak bunu daha sonra gelen ellere ulaştırırlar.

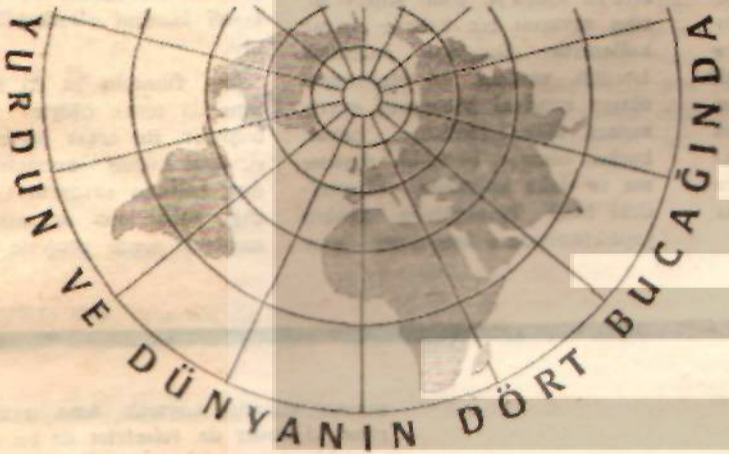
Şu kaba hakları ile, asgari ölçüler için de tutulmuş rakamlarla sizleri ulaştırmak istediğim sonuç ve gerçek şudur ki, bir gazete sahibine, asgari 25-26 kuruşa mal olan tek bir gazete, gazete sahibinin elinden 19-20 kuruşa satılır. Üstelik de, gelecek olan fadelerin 19-20 kuruşun 4-5 kuruşunu geri götürmesi olağandır.

Pek ne biçim iştir ki, böylesine zıyanlı olduğu halde bir sürü gazete çıkıp durmaktadır, hattâ bunların sahipleri içinde yılda tek başına 6-7 milyon lira net kâr elde edenler vardır? Bu nasıl mümkün olmaktadır?

Bu soruya verilecek bir tek cevap vardır. Gazeteyi gazete yapan, gazeteyi yazdanan bir tek sağlam gelir kaynağı vardır: İlan. İster özel, ister resmi olsun, ilansız bir gazete çıkamaz, yaşayamaz.

Bu bakımdan, içinde bulunduğumuz kapitalist düzende, ilansız bir gazete yazdanan mümkün olmayacağından, gazeteler hakkında hüküm verirken son derece dikkatli olmak gerekir. Gazeteler memleketimizde bu yüzden birer fikir organı, birer âmme organı değil parayı verenin düdüğü çaldığı birer kâr mäsasesi, birer ticaret işletmesidir. Ve basını istese de istemese de, kapitalistin basını kısı ve nüfuzu altındadır.

REKLÂMLARINIZ İÇİN

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi, Nu. 1 İstanbul
Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telgraf Adresi: BASINKURUMU

Saheler	Diş Mahabirler	İsviçre
İstanbul	A. B. D.	İsviçre
Ankara	Almanya (Federal)	İtalya
İzmir	Almanya (Demokratik)	Japonya
Adana	Avusturya	Lübnan
Bursa	Avustralya	Macaristan
Diyarbakır	Belçika	Norveg
Erzurum	Bulgaristan	Pakistan
Eskişehir	Çekoslovakya	Polonya
Konya	Tunizya	Portekiz
Zonguldak	Fransa	Romanya
	Hollanda	Yugoslavya
	İngiltere	Yunanistan
	İspanya	
	Brazül	

Soyut Somut Üzerine

Abidin DİNO

Soyut resme karşı değilim. Bu çeşit resmin, geçim dertleri yoluna girmiş bir dünyada, ilerde yaygın bir yeri olacağına inanmamak için sebep yok. Bugün için sınırlı bir çevrenin «İmtiyazı» olduğu ölçüde soyut resmin halktan uzak olduğunu da görüyorum.

Geçen sayımızda yayımladığınız «Paris'de 4 Ressamla Konuşma» başlıklı yazısında Handan Selçuk şöyle bir soru soruyordu: «Soyut resim ile somut resim üzerine ne düşünüyorsunuz? Hangi istenden yanarsınız? Niçin?» Bu soruya Abidin Dino'nun verdiği uzun cevabı bir makale niteliğinde olduğu için ayrı yayımlayacağımızı bildirmiştik. Aşağıda o cevabı okuyacaksınız.

Soyut resim ile somut resim üstüne ne düşündüğümü özetlemem kolay değil, konu son derece girift. Önce şunu söyleyeyim: Bugün soyut resim iki ates arasında; Amerika'da soyut resme karşı geniş bir tepki başladı, aynı davranışı Fransa'da «Arts» gibi çok okunan bir dergi de ve onu destekleyen çevreler de izlemek de zor değil; beri yandan Sovyetler Birliği'nde öteden beri bu davranış süregelmektedir. Devlet adamları arasında da durum aynı; sayın Churchill, Eisenhower, Kruşçev, eşek kuyruğuna bağlı böya fırçası fıkrasında düşünce birliğine varmışlardır. Denilebilir ki «barış içinde yaşama» ilkesi, soyut ressamların sırtında gerçekleşmek üzere. Belki de zaten dünyanın düzenini ve barışını bozan, hızır soyut ressamlardı. Bunca devlet adamının soyut resme kıymaları, başka türlü nasıl anlaşılır?

Türkiye'ye gelince, Türk halkı asırlar boyunca, resim yapmamışsa da, resme birçok bakımdan yakın olan kilim sanatına bağlanmış, kilim nakışları dokuması resmin tadını kilimlerde bulmuştur. Bilindiği gibi bu nakışlar soyut. Soyuttur ama anlamsız değildir. Her nakışın bir söylemek istediği var. Bu anlam yer yer halk inançlarına bağlı, yer yer gündelik yaşantı ile ilgili. Yakınlıkta mektup yazar gibi, soyut fakat anlamlı biçimlerle, çorap örüp veren Anadolu kızları buna örnek. Demek ki Türk halkı anlaşılır olması şartıyla soyuta karşı değil, ama öte yandan Mareşal Fevzi Çakmak'ın taş basması somut resim çeşni sine de karşı değil, ben de de bilim zaten.

Bu söylediklerimden, sanat eseri ile seyirci arasında çeşitli bağların kurulmasına öncelik verdiğim anlaşılıyor sanırım. Anlam bu bağlardan biridir. Üstelik anlamın da türlü türlü var. Uzayda Titof ya da Glenn'in dünyayı seyredişlerinden çıkardıkları anlamla, Moda koyunda dünyayı seyredişimizden çıkardığımız anlam başka. Anlam üzerinde söyleyecek çok söz var, bu konuda bizi ilgilendiren şey, bugünün soyut resmini anlaşılır mı, anlaşmaz mı sorusu. Bu soruya karşılık vermek için, konuyu tekrar kövülülerimize getirelim: Türk

nakışlarının, göçebe veya konuk köylüler tarafından «okunabilmesi» için biçimle anlam arasında (tıpkı yazılı kelime ile anlam arasında olduğu gibi) toplumca bilinen birleşik bir «dile» ihtiyaç var. Bu birleşik dil, biçim dili asırlar boyunca kurulmuş, yayılmış, belenmiş. Modern soyut resimde kullanılan biçimler kişisel cinsten olduklarına göre, daha doğrusu bir grup ressam veya sanat meraklısı tarafından bilindiklerine göre, seyircilerin çoğu için, bu biçimleri çözmek zor oluyor. Hemce söyleyeyim ki, soyut resmin içinde tam anlamsız kalmak isteyenler de var. Asıl soyut bunlar mı, değil mi tartışılabilir, ne olursa olsun bunlarda bile bir çalgı parçasında olduğu ölçüde — eğer seyredende görgü kültürlü varsa — genel anlamlar seziliyor. Bu görgü sezisleri, tıpkı musikide olduğu gibi, belirli bir kültür gayretine, hattâ istidadına bağlı. Çin musikisini Mart ayında kedilerin mı yaylamalarına benzetip, bunlardan bir anlam çıkmadığını söyler yebiliriz ama, Çin musikisi asırlardır hem anlamlı, hem de milyonlarca kişi tarafından sevilen, yüksek değerle «birleşik» bir duygu ve düşünce «dili».

Benim için önemli olan, resim'in soyut ya da somut olması kadar, «anlamının» ne olduğudur, ne getirdiğidir. Bu bakımdan anlamı soyut resmi de, somut resmi de seviyorum; somut resmin de anlamlı olması şartıyla. Somut

resmin dünyayı olduğu gibi göstermesi, bir anlam kazanması için yeterli değil. Üstelik anlama kavuşmak da sanatta devrimciliği icabettirmez mutlaka. Nice anlamlı gerici eser vardır veyüzünde.

Anlam üstünde duruşum neden? Anlam, en geniş bir kavram olarak anlamı savunmak memleketimizde çok önemli: Asırlar boyunca elden geldiği kadar anlamları kısmış, anlam kırıntıları ile yetmişiz. Anlamsızlık hem sosyal, hem politik, hem kültürel bir ilke olarak süregelmiş. Ortacı güc, saray ve medrese, anlamı, düşünceyi, tehlikeli bir düşman saymış. O yüzden düzyazı gelişmemiş, şiir anlamsızlığa sığınmış (Divan Edebiyatı konusunda örnekler hatırlanabilir), bütün toplum düzeni bir gerçekten kopma nöbetine tutulmuş, anlamlar boğulmuş, düşünce kısır kalmış, kavramlar karışmış, yabancılaşma (aliénation) bugüne dek süregelmiştir. Dediyim doğrusu anlamsızlık bizim için hem kişi hem toplum katında yeni değil. Bizim için yenilik, bence derinleştirilmiş devrimci bir anlamda toplanıyor. Özet olarak, bir kültür gayretine anlaşılır—sezilir soyut resme karşı değilim, bu çeşit resmin geçim dertleri yoluna girmiş bir dünyada, ilerde yaygın bir veri olacağına inanmamak için sebep yok. Bugün için sınırlı bir çevrenin «İmtiyazı» olduğu ölçüde, soyut resmin halktan uzak olduğunu da görüyorum. Fransa'da bile köylü ve işçi ailelerinden gelen çocukların üniversiteye vana bilen oranı, yüzde iki gibi utan dırıcı bir düşüklük gösterdiğinden, «çok gelişmiş Batı ülkelerinde» bile, soyut, hattâ somut resim, halka gerçekten ulaşmıyor hâlâ.

Bize gelince, memleketimizde temel reformları milletçe gerçekleştirmek yoluna gidildiğinde, ayrımsız bütün halkçı güçleri seferber etmek gereklidir, devrimden yana resmin, somut olarak daha etkili olacağına ihtimâli veriyorum, ama soyutlara da dünya kadar iş var, devrimden yana çalışmak istiyorlarsa.. Eninde sonunda şu ya da bu akımı seçecek veya sevmeyecek, tutacak veya tutmayacak, halkın kendisidir. Ben eğitilmiş halkın seveceği, bütün çeşitleri ile yararlanacağı resimden yanayım.

C. Jurgens ile R. Burton «Acı Zafer»de.

Acı Zafer

Nijat ÖZÖN

Filim getiricilerimizin ne kadar düzensiz çalıştıklarına örnek mi arıyorsunuz, işte: Nicholas Ray'ın 1960'da çevirdiği «So Vase Innocents — Vahşi Meşumlar» ı geçen yıl sevdik, ama aynı rejisörün 1957'de çevirdiği «Amère Victoire/Bitter Victory — Acı Zafer» ancak altı yıl sonra, kötü bir kopyasıyla karşımıza çıkabiliyor.

«Acı Zafer» ilk bakışta bir savaş filmi, konusu İkinci Dünya Savaşı'nda Kuzey Afrika'da geçiyor. Ama bir baskın, çölde kasacak silâh bir çatışma dışında doğrudan doğruya savaşla bir ilişkisi yok. Hattâ filmin konusu nu çevreleyen tarih olayının çoğ rafyanın bile asıl anlatılmak istenenle bağlantısı yok. Ray, Kahire'yi, Libya'yı, çölü, Kuzey Afrika savaşını bir bahane olarak kullanıyor. Gerçekte anlatması istediği, savaşın, bu olağanüstü olayın içindeki insanların davranışları. Ölüm, öldürme, hayat, korku, cesaret, bencilik dayanışma ve daha başkaları. Bingazi'deki Nazi karargâhına baskın yaptıktan sonra kızgın ve ıssız

Libya çöllerinde kendi karargâhlarına dönmeğe çabalayan bu küçük insan topluluğunun öyküsüne ortava konuyor. Rommel'in karargâhına baskına giden otuz kişilik komando birliğinin başındaki Binbaşı Brand (Curt Jurgens) ile Yüzbaşı Leith (Richard Burton) Ray'ın öyküsünde başlıca kahramanlar. Binbaşı Brand meslekten bir asker; ama hiç savaşa katılmamış, savaşın insanlık dışı nitelikleriyle bu son görevine kadar karşılaşmamış bir masabaşı asker. Kolay görevler de bulunmuş, buyurmanın kolaylığına kendini kaptırmış, gözü kapalı bir itaattan başka şey bilmeyen biri. Yüzbaşı Leith savaşa gönüllü olarak katılmış genç bir arkeolog; aydın, şüpheli, kendini ve başkalarını ölçüp tartar, kendi kendini eleştirebilen bir kişi.

Ray, filminin bu iki kahramanını iki ortak öğeyle birbirine bağlıyor. Bu ortak öğelerden biri, aynı kadını sevmeleri. Kadın, Leith'in savaştan önce sevdigi, fakat son buluşmaya gitmeyerek kendi isteğiyle uzaklaş-

HAFTANIN KİTABI

Bilim Ahlâkı

Albert Bayet. Çeviren: Vedat Gün yol. Çan Yayınları, İstanbul, 1963. 160 sayfa, 5 lira.

Okurların düşünce yapılarına ilgisiz etkiler artıyor. Varlık Yayınevi'nin üst üste Bertrand Russell'in iki kitabını yayınlaması umutla izlenecek bir olay. Bu alanda öncülük eden Çan Yayınevi ise son günde, daha memleketimizde adı duyulmamış bir yazarın, Albert Bayet'in çok önemli bir kitabını yayınladı. Aşağıda Melih Cevdet Anday'ın 24 Mart günlü Cumhuriyet'de çıkan tanıtma yazısından bir bölümü okuyacaksınız:

İnsanları tek tek ya da küme küme yöneten ahlâk kuralları nereden çıkmıştır? Başka türlü sormak gerekirse, doğru'nun ve iyi'nin kaynakları nelerdir? Bu soruları cevaplandırmadan önce, şunu belirtmek yerinde olacaktır ki, tarih boyunca doğru ve iyi kavramları değişme içinde bulunmuştur. Bu değişiklik yalnız zamana bağlı olmakla kalmaz, toplumlara göre de çeşitlenir. Çan Yayınları arasında bu hafta yayımlanmış olan, Vedat Günayol'un Albert Bayet'den çe-

virildiği «Bilim Ahlâkı» adlı kitapta, ahlâk kurallarının yere ve zamana göre gösterdiği değişiklik, şu özelliğiyle anlatılıyor. «Toplumbilim, Montaigne ile Pascal'ın görüşlerini doğrularak şöyle diyor: İklim değiştirdince niteliğini değiştirmişen haklı ya da haksız hiçbir şey yoktur. Kutuplarda üç derece yükselme hukuk sistemini altüst eder. Doğruluk bir boyamdan ötekine değişir. Zuhul yıldızının Arslan burcuna girmesi filân suçun başlangıcı olur. Bir nehrinle sınırlanmış doğruluk tuhaf bir doğruluktur. Aynı şey Pirenelerin bu yanında doğru, öbür yanında yanlış sayılır. Hırsızlığın, yakınları ile cinsel ilişkisinin, eviât ve baba öldürmenin erdemli işler arasında yeri olmuştur bir zaman.» Zamana ve yere göre değişen bu ahlâk kurallarını doğuran kaynaklar, dinlerle felsefelerdir. Dinler ve felsefeler, birbirini tutmayan çeşitli ahlâk kurallarını ortaya atarken, şu yüce ilkel ile yola çıkmışlardır. Bütün insanları birleştirecek

şamaz kurallar koymak. Ama tarih gösteriyor ki dinler de, felsefeler de bu ülküyle gerçekleştirememişlerdir. Onlar insanları birleştirmek isterken, insanları birbirleriyle çatıştırmışlardır. Tarih boyunca kişiler ve toplumlar, kendi doğruları, kendi ahlâkaları uğruna başka kişileri ve başka toplumları kurmağa kalkmışlardır. Oysa o başka kişilerin ve toplumların da bir ahlâkaları vardı. Bunca gelişkiye ve çatışmaya karşın, gene de bir ahlâk biliminden söz edilemez. bütün insanların uyacağı bir doğru kavramının ahlâk biliminden beklenmesi şaşılacak bir yanıma sayılsa yeridir. Çünkü bu tutum, kötülüğü ortadan kaldıramamıştır. Öyle ise bütün iş, çağımız için, bütün insanları kavrayacak şaşmaz doğrular bulmaktır. Bunlar nasıl, nereden bulunacak?

Yukarıda adını söylediğim «Bilim Ahlâkı» adlı kitap, işte bu soruyu cevaplandırıyor ve bugün için bütün insan davranışlarını kavrayacak durumda olmasa da ortaya gerçekten inanılır, güvenilir, sağlam bir takım kurallar atıyor. Bu kitabın, bütün aydınlarımızca bir basucu kitabı olarak benimsenmesini salık verirken, yanlış bir iş yapmadığıma inanıyorum.

Melih Cevdet ANDAY

SEÇME KİTAPLAR

FENER, GECE VE YILDIZLAR. Wolfgang Borchert, Şiirler (Almanca - Türkçe), Çeviren: Behçet Necatigil. De Yayınevi, İstanbul, 1963. 40 s., 3 lira.

RÜYA OYUNU. August Strindberg. Oyun 3 perde. Çeviren: Afif Obay. M.E.B. Yayınları, Ankara, 100 s., 2 lira.

YERMA. Federico Garcia Lorca. Oyun 3 perde. Çeviren: Tahsin Saraç. M.E.B. Yayınları, Ankara, 76 s., 140 kuruş.

AY DOĞARKEN. Lady Augusta Gregory. Oyun 1 perde. Çeviren: Akşit Göktürk. De Yayınevi, İstanbul, 1963. 24 s., 1 lira.

SEÇME OYUNLAR

ASLAN ASKER ŞVAYK. Arena'da.

ANDORRA. Büyük Tiyatro'da.

KARALARIN MEMETLERİ. Meydan Sahnesi'nde.

HAMDİ ve HAMDİ-KERPİÇ MEMET. Yeni Tiyatro'da.

MARTI. Kent Oyuncuları'nda.

KAYIP MEKTUP. Arena'da.

İki, baskına çıkmadan önceki gece Kahire'de karşısında Binbaşı Brand'ın eşi olarak bulduğu Jane (Ruth Roman). O gece Binbaşı Brand, eşiyle Leith arasında bir şeyler geçmiş olduğunu seziniyor, ama bunun derecesini kestiremiyor. Bu da Leith'e karşı şüphe ve kıskançlık duygularına yol açıyor. İki subay arasındaki bu gergin hava, birbirlerine karşı duydukları «antipati», Ray'ın kullandığı ikinci ortak öğe. Bingazi baskını, Ray'ın bu ikinci ortak öğeyi genişliğine işlemesi için bir çıkış noktası oluyor. Çünkü o andan başlayarak geçen olaylar, Binbaşı Brand ile Leith'in yaradılışlarını, davranışlarını, psikolojik gelişmelerini açığa vuruyor.

Ray'ın laboratuvarı

Böylelikle Ray, yukarıda da belirttiğimiz gibi, savaşı, konunun

tarikh ve coğrafya çerçevesini baş kahramanlarını çözümlemek için bir «laboratuvar» olarak kullanıyor. Yüzbaşı Leith bu laboratuvar denemesinde hayatını kaybediyor; Binbaşı Brand birliğinden artakalanları, ele geçirdiği belgelerden işe yaranları karargâhına ulaştırıyor, madalyayla taltif ediyor, ama gerçekte laboratuvar denemesinde asıl kaybeden de kendisi oluyor. Çünkü kü savaşı, Brand'ın bütün hiçliğini, işe yaramazlığını, boş gururunu, korkaklığını açığa vuruyor. Hatta, bütün bunları bilen yüzüne karşı söyleyen Leith'in bir akrep tarafından sokularak ölmeye hememen hememen göz yumması; cinayetten ayrıştı olmayan bu olayı anlatan Arap kılavuz Mokran'ı (Raymond Pellegrin) öldürmesi, kendi hiçliğini kendisinin de anladığını, kabul ettiği ni gösteriyor. Eline tutuşturulan madalyayı, filmin son görüntüsünde, üzerinde adam öldürme talimleri yapılan maketin göğüsüne ilâştirmesi de bundan. Fakat bunu bile, artık kendisine güvenleri, saygısı, sevgisi kalmayan aslanı ölümlü değil, gizli kapaklı yaparak, boş gururunun devam ettirmeye ortaya koyuyor.

Savaş karşı

Ray, savaşın ortasındaki insanlardan aldığı bir kesiti inceleyerek yaptığı bu psikolojik çözümlemenin yanı sıra, «en çok insanın ölüm karşısındaki davranışı, savaşın insanlık dışı niteliği üstünde duruyor. Birkaç kişinin öldürülmesini cinayet sayan toplumun, insanların kütle halinde öldürülmesini savaş adı altında kabullenmesindeki saçmalığı Ray «Acı Zafer» de ustahlıkla ortaya koyuyor. Düşman askerlerini «uzaktan» kolayca öldürenlerin, aynı askerlerle burun buruna geldikleri, tabancalarının namlularını, bıçaklarının uçlarını bir canlıya dayadıkları vakit nasıl bocaladıklarını, bu davranışın «meşruluğu» üzerinde nasıl şüpheye düştüklerini açığa vuruyor. Ray'ın Fransız yazarı René Hardy'nin aynı adlı romanından kendisi, Hardy ve eski sinema eleştirmecisi Gavin Lambert'le meydana getirdiği senaryo, insan topluluklarını öteden beri uğraştıran başlıca temaları ele alırken, bunları yalnız görüntü olarak değil, söz olarak da iyice değerlendiriyor. Fransız yazarı Raymond

Sanatın Öncülüğü

Memet FUAT

Bir süredir Martin Esslin'in Brecht için yazdığı İngilizce bir kitabı okuyorum. Çok ilginç bir kitap. Politikacıların sanat karşısındaki anlayışsızlıkları konusunda acı, tatlı düşündürüyor insanı.

Martin Esslin üzerine fazla bir bilgim yok. Başka kitabını okumadım, ama politika çalışmalarının ötesine geçebilecek güde bir eleştirmen olarak görünmüyor. Daha çok belgelerle oyalanması da ondan sanırım. Gerçi incelediği yazarsa sanat alanındaki önemini, değerini biliyor, biliyor ya, gene de sanatçılarından çok politikacılığıyla ilgilenmekten kendini alamamış. Dönüp dolaşıp okularına söylemişe çalıştığı gerçek şu: «Karşımadaki sanatçı birtakım hazır düşüncelerin görüşlerini yayıcısı, propagandacısı değildir.» Bunun için de, Brecht'in Doğu Almanya politikacılarıyla çalışmalarına, Marxist eleştirmenlerden gelen yergilere geniş bir yer ayırmış. Bence, bu çalışmaların ya da yergilerin - sanat bakımından bir önemi yok. Brecht'in büyüklüğü, ya da küçüklüğü bunlarla ölçülemez. Sanatçının değeri elbette ki, politika alanındaki düşüncelerinden önce, sanat gücünden gelir. (Yoksa vatan hainliğiyle yargılanmış faşist Ezra Pound'un, sağcı T. S. Eliot'un dünya şiirinin en yüksek tepelerinde gezinmelerini açıklamak kolay olmazdı.) Diyeyim, Martin Esslin sevdiği, beğendiği, değerine inandığı bir yazarı savunmak isterken, gündelik politika mantığına fazlasıyla boyun eğmiş. Ama bu boyun eğme çalışmayı, eleştiri açısından başarılıysa da, «sanatçılarla politikacılar» konusuna tuttuğu ışık bakımından kat kat ümitsizleştiriyor. Hele benim için Kitap o kurken nicedir savunduğum bir düşüncenin sağlamlığını yaptım diyebilirim...

Soy sanatçı, büyük sanatçı hiçbir zaman politikanın ardından gitmiyor. Bu arkadan gidip bir süre kullansa bile, insanla insanın, insanla doğanın, insanla toplumun çarpışma-

ları üzerine eğilmenin getirdiği sezinlemelerle, politikayı aşmaya, politikaya öncülük etmeye yöneliyor. (Ya da öylesine incelmış, soyutlaşmış bir sanata ulaşıyor ki, politika alanındaki düşüncelerinin gelişmelerinden aldığı etkileri eserlerinde açıkça görmek mümkün olmuyor.)

Propagandaya bağlanmış, propagandanın önemini anlamış kimselerin hoşlanacağı bir şey değil bu, hiç değil. Politikacıların isteği, günün gerektirdiği doğruları, sanatçıların sanat diliyle tekrarlama, o kadar. Bunun gerçekleştirilemeyeceğini nedense anlamıyorlar. Sanatçıların başka türlü düşünmelerinden, inatlılıklarından, kendini beğenmişliklerinden, politikayı küçümsemelerinden gerçekleştirmez, demiyorum. Politikanın iş çıkışlarına, makyaavelciliklerine ayak uydurup gene de büyük sanatçı kalabilmek olamıyor da ondan gerçekleştirmez, diyorum. Sanata gerekli «insancı duyarlılık», «derinlik» politikaya yalnız «güçsüzlük» getiriyor; sanatçıyı ise bunların yokluğu içinde düşünemeyiz bile.

Bir de olaylardan gidelim:

Abidin Dino'nun yanda okuduğunuz cevabında şöyle bir söz var: «Sayın Churchill, Eisenhower, Krüçef, eşek kuyruğuna bağlı boya fırçası fikrinde düşünce birliğine varmışlardır. Denilebilir ki barış içinde yaşama ilkesi, soyut ressamların sırtında gerçekleştirilmek üzere.»

Politikacılar sanat konularında demeciler vermektense kendilerini alamazlar. Birer insan, birer aydın kişi, birer sanatsever olarak düşüncelerini söylemelerine bir engel yok elbette. Ama söyledikleri sözler politikacılıklarına yönelen ilgilerin yayma gücüyle bütün dünyaya yayılınca, sonra da, örnek bu ya, bir Picasso çıkıp, «Resim ressam işi, onlar resimden anlamaz» deyince...

Sanatçıların kendilerine yol göstermeye kalkan politikacılar, ya da sanat eserine politikacı mantığıyla yaklaşan eleştirmenlere gülümseyip geçmelerine yakınlık duymalıyız. Sana, adamının varlığı o gülümsemeye bağlı. Sanat adamının politikası adına konuştuğunda bir radyo, bir gazete niteliğini aşması, köklü bir etki yaratabilmesi de o gülümsemeye bağlı.

Ama politikacılara bunu anlatabilmek hiç de kolay olmuyor.

Queneau'nun kaleme aldığı konuşmalar, bu bakımdan zaman zaman Shakespeare'in, Goethe'nin deyişini andıran yalınlaşmış, öz lülüğe ulaşıyor. Özellikle Yüzbaşı Leith'in alaycı, eleştirmeci, insancıl tutumu, davranışlarıyla o kadar sözleriyle de beliriyor. Yüzbaşı Leith, «Savaş in-

sanlık dışıdır», «Savaş, insanın yakasını kurtarması gereken bir olaydır» diyor; korkaklığını, beceriksizliğini, hiçliğini her davranışıyla ortaya koyan Binbaşı Brand'a, «Artık savaşçı oldunuz, yani insanlıkla ilginizi kestiniz» diyor. Arap kılavuz Mokran'ın herkesin bir gün öleceği yolun-

daki basit gerçeği dile getirmesine de, «Evet, sadece bunun zamanı ve gayesi önemli» diye cevap veriyor.

«Acı Zafer» Ray'ın hemen bütün filimlerinde rastlanan şiddeti, insanlığın aşağı ve yüce yönlerini, yine Ray'ın her filminde rastlanan şiir ve lirizmle ortaya koyuyor. Bunu en çok filmin daha tamına yazılarında yer alan, ko mandoların eğitim gördüğü salonda tavandan sarkan maketlerin gerçeküstüci görünüşlerinde ya da çevresi ölü ve varanlarla dolu olan Yüzbaşı Brand'ın sessiz ve sessiz çölde tek başına geçirdiği gece sahnesinde görmek mümkün.

Özdemir Asaf

Sairin yeni yayımlanan «Yumuşaklıklar Değil» adlı kitabından seçmeler:

SÖYLE

Köpek gibi, kanlar içinde
Dönüp susabilir misin,
Kavgadan, aşkdan, umuddan.

Hayvanların en güçlüsü insan.
Çünkü korkmasını da bilir,
Kavgadan, aşkdan, umuddan.

Sen bilir misin, bilir misin sen
Korkmasını, korkuyu, korktuğunu,
Söyleyebilir misin korkmadan.

Kavgadan, aşkdan, umuddan
Dönüp susabilir misin sen,
Sen, hayvanların en güçlüsü insan!

SADAA

Bugüne en uzak gün, dün

HEP

Tam başlatırken bitti biliş gittiler.
Dostlukları, umutları siliş gittiler.
Buna bakıp, şimdi başka yerlerde
Baska şeyler vardır deyip gittiler.

20

Sevgiler sürdürmeye gelmişim sandım.
İlgiler sürdürmeye gelmişim sandım.
Yalnız, alçak, kara bir çağ geldi üstüme.
Ezildim, itildim, gelmişim sandım.

KALA

Savaş onu okulun kapısında yakaladı,
Bir adım kala insanları görmeye.
Elinden kalemleri aldılar,
İttiler ölmeye, öldürmeye.

Tam düşünürken vurdular.

MYTHE

Geçtiğim karşılarda, bakıyorum karşımdayım.

Gelecek sayılarda:

Asım Bezirci

Sabahattin Eyüboğlu'nun «Mavi ve Kara»sı üzerine eleştiri yazısı.

Ayperî Akalan

«Marti» üzerine eleştiri yazısı.

Sosyalist Kültür Derneği ve Demokrasimiz

Burhanettin Uluç

Sosyalizmi, Türk Dil Kurumunun çıkardığı Türkçe Sözlük «Toplumculuk» olarak karıştırıyor. Demokrasi sözcüğünün kökünde de «halk» unsuru vardır. Aşağı yukarı halk, halk yönetimi, toplumculuk eş anlamlı kavramlar olarak gözüküyor. Gene Türkçe sözlükte komünizm ayrı bir kelime olarak yer almış ve tanımlanmıştır. O halde dilimizde beşiren gerçek şudur: Sosyalizm, komünizm demek değildir. Sosyal demokrasi demektir. Demokrasi sosyalizmi, sosyalizm demokrasiyi çağırır.

Bugün Türkiyemizin 1 numaralı problemi nedir? Hiç şüphesiz KALKINMA'dır. Nasıl bir kalkınma? Elbette: a) Hızlı, b) Dengeli, c) Adil, d) Demokratik, e) Planlı bir kalkınma...

Az gelişmişlikten kurtulmak için Kalkınma Strateji ve hedeflerimiz ortaya konmuştur. Başarı şansımızı zaman gösterecektir. Ancak zaman içinde yapılacak, Meclis ve hükümete yardımcı olmak suretiyle başarılabilecek ve toplum kalkınmasına gönüllü katılmaları sağlayacak DERNEK çalışmalarına da ihtiyaç olduğu Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı metninden çıkarılabilecek önemli bir husustur.

Anayasamız 29. maddesiyle bu hakkı, dernek kurma hakkını, klâsik bir hak ve hürriyet olarak tanımlıyor, ilân etmiştir. Atalarımız, «Bir elin neisi var - İki elin sesi var» demek suretiyle teşkilatlanmanın önem ve zarureti belirtilmişlerdir. O halde mesruiyetsizliğini ve haramzadeliğini idame için elinden ancak iftira ve tecavüz gelen belli çevrelere karşı koyabilmek, sosyalizmin hür ve demokratik, Batılı ve dost ülkeler tabikatına te kabul eden bir iktisadi - içtimai sistem olduğunu anlatabilmek, sosyalizmden ürkmemek gerektiğini açıklayabilmek, bilimin ışığında toplum meselelerimize çözüm şekli aramak, sosyalizmin insanlığı belirtebilmek, bir metod olarak sosyalizmi açıtsından yurt sorunlarımıza bakabilmek, bir Türk Sosyalizminin temel ve ilkelerini ortaya koyabilmek Sosyalist Kültür Derneğinin kuruluşu için yeter nedenlerdir.

Olumlu tartışmaların Türk efendiliğine, terbiyesine, ahlâkına, seviyesine ve milliyetçiliğine yarar ölçüleri ile hareketlenecek olan Dernek çalışmalarının gene olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyoruz.

İnanıyoruz ki, gerçek Atatürkçülük, hayatta en hakiki mürşidin ilim olduğu ve muassır medeniyet seviyesine vasil olmak için emperyalizm ile kapitalizmi red ile emeği ve sosyal adaleti üstün tuttuğu gerçeğine dayanır.

İnanıyoruz ki, Anayasamızın 35-53. maddeleri

arasında yer alan iktisadi ve sosyal hak ve ödevlerin sistematik ve ideolojik bütünlüğü ancak sosyalizm ile adlandırılabilir. Bu hak ve ödevlerin kâğıt üzerinden tabikat alanına geçirilmesi Anayasamızın 2. maddesindeki SOSYAL DEVLET'ini zin gerçekleştirilmesi olacaktır.

Topraktan eğitime, ticaretten sanayiye, sağlık tan meskene kadar iktisadi - içtimai hayatımızın bütün kesimlerini mantıklı bütünlüğü içinde düzenlemek amacıyla hizmet edecek üniversite, fakülte, enstitü çalışmalarını Sosyalist Kültür Derneği şükranla karşılayacak ve icra organlarına sunulacak bu tip çalışmalarını teşvik edecek ve destekleyecektir.

Sosyalist Kültür Derneği alın terine, göz nuruna dayanmayan kap - kaç servetleri red ve inkâr edecektir. Onun içindir ki, Sosyalist Kültür Derneği, EMEK gücünü toplumumuzun temel değeri sayacaktır. Emeksiz ekme, emeksiz emek olmaz görüşünü savunacaktır. Sınıflar arası karyaklı denge arayacaktır. Millî gelirden adaletli bölüşme ve kamu giderlerine katılmada adaletli yüklenme isteyecektir.

Sosyalist Kültür Derneği, AİLE'yi Türk toplumunun temel sayan Anayasamızın 35. maddesini aynen benimseyecek, kadını, çocuğu koruyucu tedbirlerin Devlet ve ilgili kamu tüzel kişilerine (İl, belediye, köy) alınmasına matuf çalışmalar gösterecektir. Ta ki pederşahlı, maderşahlı aile tipleri, medeni nikâhsız ve yalnız imam nikâhı aile kurumları, taaddüt-ü zevcat, ya da «taaddüt-ü metres» aile görüşleri yerlerini tamamiyle demokratik, karı - koca eşitliğine dayanan, hür ve sağlam yapıtlı aile çeşitlerine bıraksınlar. Bunun için ailenin iktisadi, kültürel, sibil yeterlikleri ve garantileri içinde fertlerin insan olma haysiyetiyle bağdaşabilen meskenlere kavuşturulması ve mesken hürriyeti ile mesken masumiyetinin ancak o zaman bir mânâ ifade edebileceği insanı Sosyalist Kültür Derneğinin muhtevastandır.

Sosyalist Kültür Derneği, din konusunda tamamen lâik düşünecektir. Vicdan ve inanç hürriyetlerini kutsal tanıyacak, Anayasamızın bu konuda ki çağdaş görüşünü aynen savunacaktır.

Sosyalist Kültür Derneği, insanın insanı sömürmesine karşı koyacaktır. İnsanın insana kul luğunu tanımayacak ve insanın iktisadi, içtimai, siyasi hürriyetini isbat edecek ve yayacaktır.

Yurt sorunlarına ilgi duyup da olumlu tartışmalara, çözüm yollarına varmak isteyen, fakat statüsü gereğince aktif politikaya atılmayan aydın, gerçek ve rahat ocağını ve evini Sosyalist Kültür Derneğinde bulacaktır.

21 Ekim 1336 (1920) tarihli Büyük Millet Mec

lisi Beyannamesi, önemli ve aktüel bir siyasi belge olarak Sosyalist Kültür Derneğinin Atatürkçülük anlayışını tarihi ve sosyolojik sadakat ve vefa örneği ilân etmekten bir kere daha içtimai mes'uliyet zevki hissedecektir.

«Emperyalist devletlerin, Devlet ve Milletini-zin hayatına açıkça kastetmeleri neticesinde müdafaa-i meşrua için toplanan Büyük Millet Meclisi, şimdiye kadar muhtelif vesilelerle sarahaten veya zımnen ilân ettiği maksat ve mesleğini bir kere daha bütün cihana arz için şu beyannamesi neşretmeğe lüzum görmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, millî hudutlar dahilinde hayat ve istiklâlini temin için teşekkül etmiştir. Binaenaleyh hayat ve istiklâlîni, yeğâne ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zotmünden kurtararak irade ve hâkimiyetinin sahibi kılma gayesine vasil olacağı kanaatindeadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve istiklâline sulkaat eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzatına karşı müdafaa ve bu maksada münafî hareket edenleri tedip azmiyle müesses bir orduya sahiptir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın öteden beri maruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni ve sadet ikame etmeyi başlıca hedef addeder. Binaenaleyh, toprak, maarif, adliye, maliye; iktisat; evkaf işlerinde ve diğer mesealde içtimai ubuvvet ve teavünü hâkim kılarak halkın ihtiyacına göre teceddüdât ve teslatı vücuda getirmeye çalışacaktır. Bunun için de siyasi ve içtimai umdelerini milletin ruhundan almak ve tabikatta milletin temayül ve ananetini gözetmek fikrindeadır.

Tamamen hukuk ve mevzuat sınırları içinde kalacak ve çalışacak olan Sosyalist Kültür Derneği yüzde yüz Atatürkçü olmanın şuru ile hareket edecek, zinde kuvvetlerin halkımıza öncülük etmesini, milletimizle kaynaşmasını sağlamağa gayret gösterecektir.

Çalışmamızın nâsırlıktan, doğmatizmden uzak bulunması, ilmin tekâmül kanunları ve muayyeniyet kadrosu içinde kalacak olması, başaracağımız teminatıdır.

«Vur, fakat dinle» diyen filozofla birlikiz. «Bir güzel konuşmak sanatı varsa, bir güzel dinlemek sanatı da vardır» diyen Epiktetos ile beraberiz. «Düşüncenize katılmıyorum. Ama düşündüğüünüzü söyleyebilme hakkınızı ölmüneye kadar savunacağım» diyen Voltaire ile oybirliğindeyiz.

«Hakikatı söylemekten korkmayınız» diyen ATATÜRK'ümüzle iççe, özçe, yanyanyayız.

YÖN

'e Abone olunuz ve
dostlarınızı da abone yazınız